

T.C.

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ ve SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK İSLAM EDEBİYATI BİLİM DALI**

**SELANIKLI EDHEM İSMAİL'İN
“ÇOCUKLARA MEKTUP NUMUNELERİM”
ADLI ESERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

ESMA TÜRKMEN

BURSA -2020

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLAM TARİHİ ve SANATLARI ANABİLİM DALI

TÜRK İSLAM EDEBİYATI BİLİM DALI

SELANIKLİ EDHEM İSMAİL'İN
“ÇOCUKLARA MEKTUP NUMUNELERİM”
ADLI ESERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

ESMATÜRKMEN

0000-0002-9194-9611

Danışman:

Dr. Öğr. Üyesi Ali İhsan AKÇAY

BURSA 2020

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı :Esmâ Türkmen
Üniversite :Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü :Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : İslam Tarihi ve Sanatları
Bilim Dalı : Türk-İslam Edebiyatı
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : x+76
Mezuniyet Tarihi : ...../...../2020
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Ali İhsan AKÇAY

SELANIKLİ ETHEM İSMAİL'İN ÇOCUKLARA MEKTUP NUMUNELERİM ADLI ESERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Mektup, yazının icadı ile beraber insanoğlunun hayatına girmiş ve haberleşme aracı olarak kullanılmıştır. Ancak zamanla kullanış amacında değişim göstermiştir. Böylece sadece haberleşme aracı olmaktan çıkmış, bir edebi tür olarak insan hayatındaki yerini sağlamlaştırmıştır. İnceleme konumuz olan Çocuklara Mektup Numunelerim adlı eser de mektup türüyle yazılan onlarca eserden bir tanesidir.

Bu çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. İlk olarak mektup türünün tarihi gelişimi, mektup üslûbuyla kaleme alınan eserler, çocuk edebiyatında mektup türünün önemi ve bu konuda yapılan araştırmaları sunmaktadır. Akabinde mevcut eserde bulunan mektuplardaki ahlâki ilkeleri incelemektedir. Bu sırada tarih boyunca birçok esere konu olan ahlâki ilkelerin değerler eğitimindeki önemine vurgu yapılmaktadır. Esere değer katan en önemli unsurların başında da içeriğinin geldiği muhakkaktır.

Eserde yer alan mektuplar dil ve üslûp açısından ele alınmıştır. Birinci ve ikinci bölümün çalışmalarında özellikle çocukların ihtiyaç ve seviyeleri göz önüne alınmıştır. Son olarak tez konumuz olan Çocuklara Mektup Numunelerim eserinin latinize edilmiş hali ile aslından birkaç örnek mektup bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Çocuk, Ahlak, Mektup, Selanikli Edhem İsmail, Türk Edebiyatında Mektup.

ABSTRACT

Name and Surname : Esmâ TÜRKMEN
University : Bursa Uludağ University
Institution : Social Science Institution
Field : Islam History and Arts
Branch : Turkish Islamic Literature
Degree Awarded : Master
Page Number : x + 76
Degree Date : .../.../2020
Supervisor : Dr. Öğr. Üyesi Ali İhsan AKÇAY

AN EXAMINATION ON THE WORK NAMED ÇOCUKLARA MEKTUP NUMUNELERİM BY SELANİKLİ EDHEM İSMAİL

The letter came into the life of humans with the invention of writing and it was used as a communication tool. However, its area of usage has changed in the course of time. Hereby, it is no longer just a communication tool, moreover it has secured its position as a literary genre in humans life. The work that we examine, named Çocuklara Mektup Numunelerim, is one of the dozens of letter that is known as epistolary in which writers use letters and they tell their stories or deliver messages through a series of letters.

This study consists of introduction and three other parts. First of all, it represents the historical development of the epistolary, and the Works written in the form of epistolary, then the significance of the epistolary in children's literature and then the surveys made about this topic. Subsequently, it the mentioned work. Meanwhile, the significance of moral values which has subjected to a lot of Works during the history in the value education is the most important element that enriches the work.

The epistles in the work are handled in terms of language and style. In the studies of first and second parts, especially the necessities and grades of children are taken into consideration. In conclusion, this study includes the transcriptional form of Çocuklara Mektup Numunelerim which is our thesis subject and some of the samples of epistle from the original work.

Key words: Selanikli Edhem İsmail, Epistolary in Turkish Literature, Child, Letter, Letter, Morality.

ÖNSÖZ

Mektup, sadece iki kişi arasındaki haberleşme aracı değildir. Yazıldığı asra şahitlik eden, dönemin dilini, toplumsal yapılarını, olaylarını bize ulaştıran taşıyıcı bir organizmadır. Bu vasfından dolayı zamanla farklı bir misyon yüklenmiş ve bir edebi tür olarak okuyucu ile buluşmuştur. Mektup türü, edebiyat camiasına geç girmekle beraber anlatımındaki kolaylıktan olsa gerek hızlı bir şekilde kabul görmüştür. Mektup türünün içten ve samimi üslubu, anlatımındaki açıklığı kabul görme saiklerinden bir tanesi olmuştur.

İlk dönemlerde sadece mutasavvıfların “Mektûbât” adını verdikleri eserlerde veya Divan Edebiyatında Münşeât türü içerisinde karşımıza çıkan mektup türü, XIX. asırda, Batı Edebiyatının etkisiyle ilgi duyulan bir tür haline gelmiştir. Bu asırda Namık Kemal, Ali Canip, Fatma Aliye gibi edebiyatçılarımızın da yöneldiği, hatta bu türde eser kaleme aldıkları bilinmektedir. Bununla birlikte bu türde eser yazan ancak eseri günümüze ulaşmayan veya ulaşıp herhangi bir incelemeye konu olamayan eserlerin de olduğu muhakkaktır. Mektup türü ile eser yazan, eseri günümüze ulaşan, ancak şimdiye kadar herhangi bir çalışmaya konu olmayanlardan biri de Selanikli Edhem İsmail’dir. Bugüne değin üzerine akademik bir çalışma yapılmadığını tespit ettiğimiz bu eser, incelendiğinde üzerinde durulmaya değer olduğu anlaşılmaktadır.

Çalışmamız giriş, üç bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde konuya hazırlık sadedinde geçmişten günümüze mektup türünün gelişimi, XIX. yüzyıl öncesinde Türk edebiyatında mektup türü, XIX. yüzyıl ve sonrasında Türk Edebiyatında mektup türü ve çocuk edebiyatında mektup türü ve önemine dair bir araştırma yapılmış, bu alanda kaleme alınan örneklerle beraber kısa bir şekilde sunulmuştur. Çocuk edebiyatında mektup türünün önemine değinildikten sonra çocuğun gelişimindeki yerine vurgu yapılmıştır.

Çalışmamızın birinci bölümünde mektuplardaki ahlâki değerler belirlenmiş, yazarın bakış açısı ve dönemin şartları göz önüne alınarak incelenmiştir. Bir zincirin halkaları gibi birbirine bağlı olan bu ilkelerin her biri ahlâk binasının bir basamağını temsil etmektedir.

İkinci bölümde, mektup türünün dili, XIX. asırda nesir dili, konumuz olan mektupların dili ve müellifin üslûbu incelenmiş ve çıkarımlarda bulunulmuştur. Burada

özellikle, eserimizin ihtiva ettiği konuları mektup türüyle çocuklara öğretici bir üslûp ile sunması hareket noktamız olmuştur.

Çalışmamızın üçüncü bölümünü ise aslından latinize edilmiş metin ve örnek sadedinde eserin içeriğinden birkaç mektup teşkil etmektedir. Netice olarak her çalışma gibi bu çalışmada da eksik ve kusurlar bulunmaktadır.

Bu çalışmada, konuyu seçim aşamasından tezin nihayetine kadar karşılaştığım her zorlukta yanımda olan ve bana her türlü desteği sağlayan kıymetli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ali İhsan Akçay hocama şükranlarımı sunarım. Ayrıca tezimi büyük bir incelikle okuyan ve yardımlarını esirgemeyen değerli meslektaşlarım Fatma Nur Bekteş'e ve Ayşe Turak'a teşekkür ederim. Son olarak hayatımın her aşamasında yanımda olan, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen kıymetli aileme ve yol arkadaşım sevgili eşim İlyas Türkmen'e teşekkürü bir borç bilirim.

Esmâ TÜRKMEN

Bursa-2020

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	İ
ÖZET	İİ
ABSTRACT.....	İİİ
ÖNSÖZ.....	İV
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR LİSTESİ.....	IX
GİRİŞ	1
A. ÇALIŞMANIN AMACI VE YÖNTEMİ.....	1
B. EDEBİ TÜR OLARAK MEKTUP VE TARİHİ GELİŞİMİ.....	1
1. Mektup Türünün Tarihi Gelişimi.....	1
2. İslam Kültüründe Mektup	3
3. XIX. Yüzyıl Öncesinde Türk Edebiyatında Mektup	5
4. XIX. Yüzyıl ve Sonrasında Türk Edebiyatında Mektup.....	7
5. Çocuk Edebiyatında Mektup Türü ve Örnekleri.....	10

BİRİNCİ BÖLÜM

SELANIKLİ EDHEM İSMAİL VE MEKTUPLARDAKİ AHLAKİ MESAJLAR

1. SELANIKLİ EDHEM İSMAİL'İN HAYATI	15
2. MEKTUPLARDAKİ AHLAKİ MESAJLAR	16
2.1. İbnu'l-Vakt Olmak.....	16
2.2. Kibir ve Gurur.....	18
2.3. Sebât.....	19
2.4. Ümit-ümitsiz	20
2.5. Atâlet.....	22
2.6. Hakikat.....	24
2.7. Vatanperver Olmak	25
2.8. Ahlaki Eğitimde İlk Basamak: Aile	27
2.9. Kız Çocuklarının Okumasının Önemi	29
2.10. Toplumun İhtiyaçlarına Duyarlılık	31
2.11. Dil Eğitiminin Önemi	33

İKİNCİ BÖLÜM

MEKTUPLARDAKİ DİL VE ÜSLÛP

1. 19. YY. TÜRK EDEBİYATI'NDAKİ DİL VE ÜSLÛP.....	36
2. MEKTUPLARDAKİ DİL VE ÜSLUP.....	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUKLARA MEKTUP NUMUNELERİM

1. ESERİN TAVSİFİ.....	43
2. ÇOCUKLARA MEKTUP NUMUNELERİM.....	45
SONUÇ.....	44
KAYNAKÇA.....	76
EKLER.....	80

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
bk.	: bakınız
C.	: cilt
ed.	: editör
H.	: hicri
haz.	: hazırlayan
H.z.	: Hazreti
M.	: Miladi
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
trc.	: tercüme eden
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
yay.	: yayınlayan
yy	: yüzyıl
sav	: Sallallâhu Aleyhi ve Sellem

GİRİŞ

A. ÇALIŞMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Çalışmamızın amacı; literatürde hakkında daha önce yapılmış herhangi çalışmaya rastlayamadığımız 19. yüzyıla ait Selanikli Ethem İsmail'in "Çocuklara Mektup Numunelerim" adlı eserdeki mektup ile değerler eğitimi ve çocuk edebiyatında mektup türünün önemini incelemektir.

Araştırılması amaçlanan olgularla ilgili bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan doküman incelemesi yöntemiyle gerçekleştirilen bu çalışmada nitel araştırma tekniklerinden yararlanılmıştır.

İnceleme konumuz olan Çocuklara Mektup Numunelerim eserinde yer alan 26 mektup öncelikle günümüz harflerine aktarılmıştır. Eser latinize edilirken Ferit Devellioğlu'nun Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat ve Mustafa Nihat Özün'ün Büyük Osmanlıca Türkçe Sözlük eserlerinden yararlanılmıştır. Söz konusu mektuplar edebi kıymeti ve değerler eğitimi bakımından incelenmiş ve önem arz eden ilkeler bölümler halinde sunularak yorumlanmıştır.

B. EDEBİ TÜR OLARAK MEKTUP ve TARİHİ GELİŞİMİ

1. Mektup Türünün Tarihi Gelişimi

Sözlükte "yazmak" manasına gelen, Arapça "ketb" kökünden türetilen mektup, "yazılan şey" demektir. Ancak Araplar mektup kelimesi yerine daha çok kitâb, risâle, sahîfe, vasıyye ve ahd kelimelerini kullanmayı tercih etmektedir.¹ Arapçadan dilimize giren ve yaygın biçimde kullanılan "mektûb" kelimesinin Farsça ve Türkçedeki karşılıkları "nâme" ve "betik (bitig)"dir.

Demiray "Bir haber vermek, bir şey istemek, bir şey sormak için birine yazılan yazı(betik, nâme)" olarak tanımlarken,² Devellioğlu mektubu "yazılmış" olarak tanımlamaktadır.³

¹ Nebi BOZKURT, *İslam Ansiklopedisi*, "Mektup" maddesi, C. 29, s.13-14, İstanbul, 2004.

² Kemal DEMİRAY, *Temel Türkçe Sözlük*, s. 564, 1994.

³ Ferit DEVELLİOĞLU, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi, 2009.

Mektup insanlar arasındaki bilgi ve düşünde alışverişi gereksiniminden doğmuştur. Zira birçok insan toplumsal ilişkileri, toplumsal ve kişisel sorunları mektup aracılığı ile aktarma fırsatı bulmuştur. Mektuplar, insanların birbirlerinden uzağa düştüklerinde elde ettikleri izlenimlerini, kazanımlarını, duygu ve düşüncelerini geride kalanlarla paylaşma imkânı sağlayan araçlardır. Mektup türü ilk kullanılmaya başlandığında sadece iletişimsel bir fonksiyonla ortaya çıkar. Ancak ileri dönemlerde mektubun işlevi değişir. İnsanların düşünce ve duygularını aktarmayı sağlayan bir araç olur. Tıpkı edebiyatın diğer şiir, öykü, roman gibi yazınsal türlerinde görülen değişim gibi.⁴

Mektup her konuya değinen ve çok rahat bir şekilde başka bir tür ile birleşebilen bir türdür. İlk bakışta yüzeyde kalan yönü ile göze çarpan ancak sırası geldikçe derinleşen, okuyucuyu içine çeken akıcı yöne sahip ve bir konudan ötekine geçen yazılı bir sohbetir. Bu özellikleri sayesinde normal şartlarda karşdakine rahatça anlatamayacağımız hatta anlatırken bizi zorlayacak olayları veya ifade edemeyeceğimiz duyguları, mektup aracılığıyla hiç de farkında olmadan çok içten ve samimi bir edayla anlatırız. Aslında mektup insanların iç âleminin dışa yansımış halidir.⁵

Yazının icat edildiği tarihe kadar uzanabilen mektubun elimize ulaşan ilk örnekleri, MÖ XV. XIV. yüzyıllara aittir. Bunlar Mısır firavunlarının diplomatik yazışmaları (mektupları) ve Hitit krallarının Hattuşa (Boğazköy) arşivinde bulunan mektuplarıdır.⁶ Kitâb-ı Mukaddes'te Hz. Dâvûd ve Hz. Süleyman'a ait birtakım mektuplardan söz edilir. Yeni Ahid'in büyük bir bölümü ise Pavlus, Petrus ve Yuhanna'nın dine davet mektuplarından oluşmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Süleyman'ın Belkıs'a yazdığı mektuptan bahsedilir.⁷ Yine Hz. Muhammed'in(sav) İslam'a davet mektupları en çok bilinen mektup örneklerindedir.

Mektuplar ilk zamanlar kil tabletler üzerine yazılmış olup zamanla kâğıdın icadıyla form değiştirmiştir. Parşömen kâğıtlarına yazılan mektuplar çeşitli vasıtalarla sahiplerine ulaştırılmıştır. Kullanılan vasitalardan posta güvercinlerini ayrıca anmak gerekir. Bu itibarla mektup için, en eski yazılı haberleşme aracı denilebilir.

Mektup, bir anlatma biçemi olmakla birlikte aynı zamanda yazınsal bir edebî türdür. Kişiler arası haberleşme, karşı tarafa bir maksadı bildirme, birbirlerinden ayrı düşmüş kişiler arasında olayları duyurma görevi üstlenmektedir. Aynı zamanda birbirlerinden uzak kalmış kimselerin duygusal, düşünsel ihtiyaçlarını birbirlerine ulaştırma amacıyla yazılan ve çoğunlukla zarf içerisine yerleştirilip posta yoluyla, imzalanarak gönderilen kâğıt anlamı taşır.⁸

⁴ Fuat BOZKURT, Türkiye Türkçesi, Cem Yayınları, s. 497, İstanbul, 1995.

⁵ Fatma BAŞOĞUZ, Bir Yazınsal Tür Olarak Mektup ve Türkçe Derslerindeki İşlevselliği, Yüksek Lisans Tezi, s. 21, Elazığ, 2010.

⁶ Ali DONBAY, "Mektup" Türü ile İlgili Başlıca Çalışmalar". Erdem / 61 (Aralık 2011): s. 83-102.

⁷ Neml Suresi, 27/28-31.

⁸ DONBAY, a.g.m., (Aralık 2011): s. 83-102.

Mektuplar sınıflandırılırken mektubu kaleme alanların durumu ve mektupların ihtivası göz önünde bulundurulmuştur. Bundan dolayı mektuplar, “özel” ve resmi” olarak ikiye ayrılmıştır. Özel sektör kuruluşları ve kamu kurumları arasından gerçekleşen yazışmalar resmi mektup kategorisine girer. Özel mektuplar ise mektup çeşitleri arasında en büyük yeri almaktadır. Edebiyat türü olarak da ilk akla gelen özel mektuplardır. Mektupların genel ölçütü, yapmacılıktan uzak, nezaket kuralları dâhilinde, samimiyetle, akıcı ve anlaşılabilir bir dille ve sade olarak yazılmasıdır.⁹Özel mektuplar farklı zümreler arasında geçtiğinden ötürü bu mektuplar tarihî, dinî, edebî vb. birçok konuda yazılır ve döneminin şartlarını yansıtır. Bütün olarak ele alındığında büyük bir yekûn tutan bu önemli arşiv malzemelerini sınıflandırmak çok güçtür.¹⁰

Bütün bu tasniflere bir de Cevdet Kudret’in tasnifini eklemek gerekir ki inceleme konumuz olan eserin bu tasnifte kendine yer bulduğu muhakkaktır. Ona göre mektuplar Özel mektup ve Edebi-Felsefi mektuplar olmak üzere ikiye ayrılır. Yine Edebi-Felsefi mektupları da üç bölümde inceler:

“1)Kişiden kişiye gönderilmek üzere yazılmış olanlar.

2) Kişiden kişiye seslenmekle birlikte, bir gazete ya da dergide yayımlanmak üzere yazılmış olanlar.

3) Belli bir kişiye değil de, kamuya seslenen ve bir kitapta yayımlanmak üzere yazılmış olanlar.”¹¹

Tarihi bağlamda değerlendirildiğinde mektubun farklı değişimler geçirdiği, sadece haberleşme aracı olarak kullanılmadığı, aynı zamanda kişinin marifetini sergilemek ve sanatını göstermek maksadıyla kullandığı bir edebi tür olduğu gözlemlenmektedir. Binaenaleyh günümüze yaklaştıkça, mektup türünün üslubunda ve ya anlatım tekniğinden eleştiri, roman, deneme, hikâye gibi diğer edebi türlerin istifade ettiği dikkatlerden kaçmamaktadır.¹²

2. İslam Kültüründe Mektup

İslam dinini diğer dinlerden ayıran özelliklerinden biri de cihanşümul bir din olmasıdır. Dini tebliğ için dönemin şartlarına göre sözle, yazıyla hatta son dönemlerde yayın kuruluşları vasıtası ile çaba sarf edilmiştir. Bilahare günümüzde bu kadar geniş bir coğrafyaya yayılmış olması bu çabanın neticesidir.

İslam dininin rehberi olan Hz. Muhammed(sav) de gerek şifahi gerekse yazı ile insanları İslam’a davet etmiştir. Elbette yazılı olarak yapmış olduğu bu tebliğ faaliyetinin

⁹ Elif AYDIN, Divanlardaki Manzum Mektuplar,(yüksek lisans tezi, Çukurova üniversitesi, 2007) s.15.

¹⁰ DONBAY, a.g.m., (*Aralık 2011*): s. 83-102.

¹¹ Cevdet KUDRET, Örneklerle Edebiyat Bilgileri 2, s. 322-330, İstanbul, 2003.

¹² H. Dilek BATİSLAM, Mesnevilerde Mektup Tarzı Anlatım, İlmî Araştırmalar, sayı: 13, s. 17-34, 2002.

başında davet mektupları gelmektedir. ¹³ Hz. Muhammed(sav)'in peygamberliğinin başından vefatına kadar İslam'a davet, dinin temel ilkelerini bildirme, yaşanan bir soruna çözüm bulma gibi birçok nedenle mektup yazdığı bilinmektedir. Bu mektuplar bazen arkadaşlarına, bazen ordu komutanlarına, bazen ise devlet başkanlarına olmuştur. Bununla birlikte mektup trafiğinin en yoğun olduğu, bu yüzden özellikle zikredilen yıl ise 628 yılıdır.¹⁴

Resûl-i Ekrem, kâtiplerine yazdırdığı mektuplarda birtakım özelliklerin olmasını istemiştir. Mektubun besmele ile başlaması, yazanın adını ve vasfının ilk önce belirtilmesi, gönderilen kişiye adı veya vasfı ile hitap edilmesi, yazının güzel olması, mektubun topraklanması, mühürlenmesi ve özellikle yazının üslubu önem verdiği ilkelerin başında gelir. Yine mektubun kısa ve özlü olmasına da ehemmiyet vermiştir. Kendisinden sonra Hulefâ-yı Râşidîn ve Müslümanlar da bunlara dikkat etmişlerdir. Zamanla standart kurallar haline gelen bu ilkelere mektubun hamdele ve salvele ile başlaması da eklenmiştir.

Hz. Muhammed (sav) mektupları özel ve resmi olmak üzere iki farklı şekilde değerlendirildi. Özel mektupların mahremiyeti olduğuna ve sahibinin izni olmadan kişinin o mektuba bakmasının günah olduğuna işaret eder. Ancak devleti ilgilendiren bir durum vuku bulursa bu kaide geçersiz olur.¹⁵ Resmi mektuplar ise devlet sırrı kabul edilmiş, kâtibin güvenilir bir şahsiyet olması istenmiştir. Bu hassasiyetten ötürü ilerleyen dönemlerde Dîvân-ı İnşâ teşekkül etmiştir.

İlk defa Muâviye b. Ebu Süfyân döneminde (661-680) devletin resmi yazışmalarını hazırlamak üzere Dîvânü'r-resâil (Dîvân-ı İnşâ) kurulur. Zamanla kurulun kapsamı genişletilir ve otuzdan farklı mektup çeşidini bünyesine katar. Divaniyatta mektup çeşidi arttıkça kâtiplerde/müteressillerde aranan özellikler de artmıştır. Zira bu edip ve kâtiplerin kaleminden çıkan mektuplar yüksek edebi düzeyde inşa örnekleri olarak değerlendirilmiştir. Münşeat mecmualarında toplanan bu mektupların bir kısmı günümüze ulaşmıştır. İlk örnekleri Emevi döneminde oluşturulan münşeat mecmuaları, Abbasilerin son dönemleri ile Fâtımîler ve Eyyübîler döneminde en zengin halini almıştır. ¹⁶

Tasavvuf açısından mektup türünü ele alacak olursak sufiler, yöneticileri uyarmak, uzakta olan müridlerin seyrüsülük esnasında karşılaştıkları sorunları çözmek, rüya yorumlamak, tasavvufun incelikleri veya bazı makam ve hallerin açıklamasını yapmak gibi irşad ve eğitim faaliyetlerinde mektuba çokça başvurmuşlardır. ¹⁷ İlk dönem sufilerinden Süfyan-ı Servi ile Evzâî'nin görüş alışverişi için mektuplaştıkları, Akşemseddin'in

¹³ Abidin SÖZMEZ, Rasûlullah'ın İslam'a Dâvet Mektupları, İnkılâp Yayınları, 3. Baskı, s.34-91, İstanbul, 2011

¹⁴ Davet Mektupları Hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi(Hayatı ve Faaliyeti), Çeviren: Salih Tuğ, s. 308-427, Ankara 2003.

¹⁵Sünen-i Ebu Dâvûd, Vitr, 23.

¹⁶ İsmail Durmuş-Mustafa İsmet Uzun, TDV İslam Ansiklopedisi "İnşa" Maddesi, C. 22, s. 334-337, İstanbul 2000.

¹⁷ Reşat ÖNGÖREN, TDV İslam Ansiklopedisi "Mektup" Maddesi, C. 29, s. 21-23, Ankara 2004.

İstanbul'un fethi sırasında Fâtih'e mektup gönderdiği,¹⁸ Abdülkâdir Geylani'nin tasavvufun inceliklerini öğretmek maksadıyla kaleme aldığı mektupları,¹⁹ Mevlana Celâleddin Rûmî'nin seyrüsülük esnasında sıkıntı yaşayan müridine yazdığı mektup bu konuda verilebilecek birkaç örnektir. Sufilerin yazdığı bu mektuplar bir araya toplanmış, mektuplardan oluşan bu eserlere ise Mektûbât adı verilmiştir. Mektûbât geleneğini başlatan ilk mutasavvıf Hindistan' da yaşayan Nakşibendî şeyhi İmam Rabbani' dir. İmam Rabbani' nin başlatmış olduğu bu gelenek günümüze değin korunmuştur.²⁰

Mevlânâ Celâleddin Rûmî'in Mektûbât'ı Türk Tasavvuf Edebiyatı'nda üzerinde en çok çalışma yapılan ve dikkat çeken eser olmuştur. Sadreddîn Konevî ile Nasîreddîn-i Tûsî arasındaki yazışmalardan oluşan Risale-i Mufassaha, Hacı Bayram Veli ile öğrencisi Akşemsettin arasında geçen mektuplar, Ahmed Kuddûsî'nin mektupları bu konuda verilecek meşhur örneklerden bazılarıdır. Bu mektupları değerli kılan sadece içerdikleri konu değil taşıdıkları edebi değerdir.²¹

3. XIX. Yüzyıl Öncesinde Türk Edebiyatında Mektup

Türk edebiyatında mektup türünün geçmişi uzundur. Yapılan araştırmalar sonucunda Doğu Türkistan'da bulunan Uygur diliyle yazılmış metinler içerisinde farklı sebeplerle yazılmış özel mektuplar bulunmaktadır. Anadolu coğrafyasında derlenmiş, münşeat mecmualarında da mektuplara rastlanmaktadır. Bunlardan Feridun Bey'e ait olan Münşeatü's-Selâtin ulaşılan nesirlerin en eskisi olup kaleme alındığı dönemin dil özelliklerini yansıtmaktadır. Nişancı Celâlzâde Mustafa Çelebi'ye Fuzili'nin kaleme alıp gönderdiği meşhur "Şikâyetnâme"si ise eski edebiyatın dikkat çeken bir mektup örneğini sunar. Münşeat mecmualarında yerini bulan Veysî ve Nergisî'ye ait mektupların özlü bir anlatım, süslü cümleler ve ağır bir dille kaleme alındığı görülmektedir.²²

İlk defa II. Mahmud döneminde kurulan posta teşkilatına kadar uzun bir geçmişi olan mektup türünün edebi hayattaki varlığının yaygın olduğunu söylemek mümkün değildir. Abdülmecid dönemiyle Posta teşkilatının geliştiğini, mektuplaşmaların arttığını, Abdülaziz devriyle mektubun pul kullanılarak devlet güvencesi altına alındığı bilinmektedir.²³

¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz: Halil İnalçık, Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar I, s. 217-219, Ankara 1954.

¹⁹ Abdulkadir AKÇİÇEK, Mektûbât-i Geylânî, İstanbul 1966.

²⁰ İmam Rabbani'nin Mektûbât'ı üzerine birçok inceleme ve tercüme çalışması yapılmıştır. Bunlardan en meşhur olanı Abdulkadir AKÇİÇEK, Mektûbât-ı Rabbani' dir.

²¹ Yusuf Turan GÜNAYDIN, Tasavvuf Edebiyatında Mektûbât, Hacı Aylık Edebiyat Dergisi, S. 114-115-116, s. 151-166, Ankara 2006.

²² DONBAY, a.g.m., (Aralık 2011): s. 83-102

²³ Ömer Faruk AKÜN, *Namık Kemal'in Mektupları*, İstanbul(İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi),1972, s. 1-21.

Şekil bağlamında mektup türü giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşmakla birlikte hitap, tarih ve imza da mektubu oluşturan ana öğelerdir. Manzum örneklerine rastladığımız mektup türü genellikle nesir olarak kaleme alınmaktadır.²⁴

Mektubunu düzyazı ile yazanlara münşî, devletin resmi yazıcılığını görevini yapanlara nişancı veya tevkîî gibi adlar verilmiştir. Yine münşilerin özel veya resmî mektupları ile başka nesirlerin bir araya getirilerek oluşturulan kitaba münşeat (Feridun Beyin Müşeatu's-selâtin'i gibi) denir. Ayrıca sadece mektuplardan oluşan eserlere mektûbât (Mektûbât-ı Şeyh Aziz Hüdâî) denilir. Bu verdiğimiz örnekler dışında farklı adlar taşıyanlar da vardır.²⁵

Divan edebiyatında önemli bir tür olan münşeat mecmualarında değişik özelliklere haiz mektup örneklerine rastlanmaktadır. Bu mektuplardan inşa kurallarına uyularak yazılan klasik mektuplar, kural gereği mektubun gönderildiği kişinin rütbesi/makamına göre "elkap" denilen hitap bölümüyle başlar. "Elkap"tan hemen sonra "dîbâce" bölümü gelir. Bu bölümde ilk olarak dua edilir ve hal hatır sorulur. Ardından asıl yazılma sebebi olan konuya girilir. "Dîbâce" bölümünü takiben ana konuya girilir, mektubun yazılma nedeni bu bölümde verilir. Mektubun başında olduğu gibi sonuç bölümünde de mektup geleneğinde olduğu gibi dua temennileri ve saygı bildiren sözler ile mektup nihayete erdirilir. İmzanın akabinde mektuplaşanların yakınlık derecesine veya konumuna göre "muhibbiniz", "muhlisiniz" vb. kalıplaşmış sözler yer alır.²⁶

Klasik mektup olarak kabul edilen nesir örneği dışında manzum olarak yazılan mektuplar ile ilgili kaynaklarda farklı görüşler bulunmaktadır. Tanzimat öncesi döneme ait manzum mektuplarla ilgili olarak, Fevziye Abdullah Tansel, manzum mektupların konu gereği daha çok mesnevilerde bulunduğunu belirtir.²⁷ Manzum olarak yazılan mektuplardan bazıları şunlardır: Şeyhî'nin Hüsrev ü Şirin'inde, Ferhad'ın ölümü üzerine Hüsrev'in Şirin'e ve Meryem'in ölümü üzerine de Şirin'in Hüsrev'e yazdığı taziye mektupları, Fuzulî'nin Leylâ vü Mecnûn'unda, Taşlıcalı Yahya Bey'in Yusuf u Züleyhâ'sında, Şeyh Gâlip'in Hüsn ü Aşk'ında, Keçecizade İzzet Molla'nın Mihnet-Keşan'ı da Farsça ve Türkçe olarak yazılmış manzum mektuplardır.²⁸

Orhan Şaik Gökay ise, mektup denilince adı belli bir kimseden yine adı belli başka bir kimseye gönderilen yazılı kâğıdı anladığını söyleyerek, bir şairin ağzından yazılmış, sahibine ulaşmamış, şairin kitabının sayfaları arasında kalmış yazıları mektup saymadığını, ayrıca mesnevilerin mektup bölümlerini de bu nedenle manzum mektup olarak değerlendirmedini belirtir. Yazar, mesnevilerdeki mektup bölümlerini şairin mesnevi kahramanlarının ruh halini yansıtmak amacıyla başvurduğu bir üslup özelliği, anlatım yolu

²⁴Fevziye Abdullah Tansel, "Türk Edebiyatında Mektup", Tercüme Dergisi, C.16, S.77-80, Ank. 1964.

²⁵Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul-1986, cilt:6, s.232.

²⁶Orhan Şaik Gökay, "Tanzimat Dönemine Değın Mektup", Türk Dili mektup Özel Sayısı, C.30, S.274, Ank.,Temmuz 1974, s.20-21

²⁷Fevziye Abdullah Tansel, "Türk Edebiyatında Mektup", Tercüme Dergisi, C.16, S.77-80, Ank. 1964, s .. 391-392

²⁸Elif AYDIN, Divanlardaki Manzum Mektuplar,(yüksek lisans tezi, Çukurova üniversitesi, 2007) s.16.

olarak kabul etmektedir. Bu arada Tanzimat öncesi döneme ait manzum mektup örneği olarak Bağdatlı Rûhî'nin döneminin bütün şairlerinin adlarını, özelliklerini, yaptıkları işleri anlatarak her birinin halini hatırlı sorduğu kasidesinin verilebileceğini dile getirir.²⁹

Kısaca Türk Edebiyatında Batılılaşma süreci ile birlikte özel mektuplar herhangi bir yazı olarak yahud kitap içinde yayımlanması başlamıştır. Bu mektuplardan bazıları, Ebüzziyâ Mehmed Tefik'in Numûne-i Edebiyyât-ı Osmâniyye'sinde (İstanbul 1296) bulunan Âkif Paşa'nın Şeyh Müştâk'a, Şinâsi'nin Paris'ten annesine ve Nâmık Kemal'in farklı kişilere yazdıklarıdır. Yayımlanan ilk özel mektuplar olan bunlara edebi değer atfedilmiş, dönemin dilini ve kültürel yapısını aktardığından belge kabul edilmişlerdir. İlerleyen süreçte edebiyatçıların özel mektuplarına ayrı bir önem verilmiş, dönemin dergilerinde neşredilmişlerdir.³⁰

Batı edebiyatında mektup, yazarların dil hünelerini gösterme isteği nedeniyle asıl yazılış amacı olan sohbet ve haberleşme özelliğini yitirir. Bu durum Türk-İslam Edebiyatında Tanzimat öncesinde rastlanan bir durumdur.³¹

4. XIX. Yüzyıl ve Sonrasında Türk Edebiyatında Mektup

Türk edebiyatında bir edebî tür olarak mektup 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra Batı edebiyatlarının özellikle de Fransız edebiyatının tanınması, yeni kavramlarla karşılaşma ve toplumda yaşanan değişikliklere paralel olarak gelişir. Devrin önemli şahsiyetlerinin İstanbul'dan uzaklaştırılması, çeşitli tartışma ve eleştirilerin mektuplar aracılığıyla sürdürülmesi türün gelişmesinde rol oynayan etkenlerden birisidir.

Mektup türünde yeni bir üslup ve sadeliğin ilk örneğinin Şinâsi'nin 1851 yılında annesine yazdığı mektup olduğu kabul edilmektedir.³² Zira bundan sonra eski münşeât tarzı yerini yeni ve gelişim gösteren tarza bırakmıştır. Şinâsi'nin öncülüğünde gelişen yeni nesir anlayışı mektup türünde de kendini gösterir, süslü anlatım tarzından uzaklaşarak, daha düz ve yalın bir anlatım kullanılmaya başlanır ve Tanzimat'tan Cumhuriyet dönemine kadar yazılan bütün mektuplarda sanat kaygısından uzak, yapmacıksız, doğal bir anlatım tarzı esas kabul edilir.³³

Tanzimat döneminden sonra kaleme alınan mektuplardan bazıları edebiyat tartışmaları ve eleştirel içerikleri ile de dikkat çekerler. Bu konuda yazılmış mektuplara şunları örnek gösterebiliriz: “*Nâmık Kemal'in, Ziya Paşa tarafından hazırlanan bir şiir antolojisi (Harabat) için yazdığı Tahrib-i Harabat (1885) ve Takib-i Harabat (1885) ile*

²⁹Gökyay, a.g.m., s. 17-23

³⁰M. Orhan OKAY, *İslam Ansiklopedisi*, “Mektup” maddesi, C. 29, s. 17-18, İstanbul, 2004.

³¹Akün, a.g.e., *İstanbul, 1972, S. 1-21.*

³²Emel KEFELİ, *Mektubun Edebiyat Dünyasındaki Yolculuğu*, kitabevi yayınları, 2002, İstanbul, s.1-76.

³³DONBAY, a.g.m., (*Aralık 2011*): s. 83-102.

Mecmua-i İrfan Paşa da yeni bir şiir anlayışına karşı çıkılması üzerine kaleme aldığı İrfan Paşa 'ya Mektub'u (1885), Recaizade'nin Mes Prisons (1869) adlı çevirisiyle ilgili olarak yazdığı Mes Prisons Muahazenâmesi (1885), Muallim Naci ile Şeyh Vasfi'nin o dönem şiirimizle ilgili görüş alışverişlerini ortaya koyan on iki mektupluk Şöyle Böyle adlı eser (1886), Corneille'nin Cid'ini tenkitli özet şeklinde yayımlayan Ahmet Mithat'ın Sait Bey ile olan münakaşa mektuplarını bir araya getiren Sait Beyefendi Hazretlerine Cevap (1898), Ali Canip'in Cenap Şahabeddin ile dilde sadelik, Türkçülük konularındaki münakaşalarından meydana gelen altı mektubunu topladığı Milli Edebiyat Meselesi ve Cenap Bey'le Münakaşalarım (1918) ve yine Ali Canip'in "Bugünün Edebi Meselesine Dair: Edebiyat Meraklısı Bir Gence Mektup", Edebi Meselelere Dair: Edebiyat Meraklısı Bir Meraklısı Bir Gence Mektup-Şair Nedim Hakkında adlı eseri, Cenap Şahabettin'in alaylı bir dille "Oğluma Mektup" başlığı altındaki didaktik hüviyetli pek çok mektubunun toplandığı Evrâk-ı Eyyam (1915), Nurullah Ataç'ın çeşitli sanat konularındaki görüşlerini belirttiği mektuplarından oluşan Okuruma Mektuplar (1958)".³⁴

Mektupların toparlanarak bir kitap şeklinde okuyucu ile buluşması Tanzimat döneminden sonra yeni bir edebiyat yaklaşımının oluşmasına büyük katkıda bulunmuştur. Örneğin Akif Paşa'nın resmi ve özel mektupları, 1843'te Münşeât-ı Elhac Akif Efendi, 1884'te ise Muharrerât-ı Husûsiye-i Akif Paşa ismiyle iki farklı eserde toplanmıştır. Münşeât-ı Elhac Akif Efendi daha çok Akif Paşa'nın Mabeyn'e gönderdiği resmî yazılarından oluşurken; Muharrerât-ı Husûsiye-i Akif Paşa ise sürgün edildikten sonra başından geçenleri ve çektiği sıkıntıları anlattığı, büyüklerden merhamet dilediği mektuplardan meydana gelmektedir.³⁵

Muallim Naci'nin 1886 yılında bizzat kendisinin yayımladığı Mektuplarım adlı kitabı kendisi tarafından derlendiği ve yayımlandığından önem taşır. Ahmet Hamdi Tanpınar bu mektupların içeriğine dikkat çeker ve "Mektuplarım"ın bazılarında Muallim Naci'nin şehir hayatını birçok özelliği ile ön plana çıkardığını belirtir. Hatta bu denemelerle pek çok yazar gibi Ahmet Rasim'e de öncülük ettiğini savunur.³⁶

Arapça'dan tercüme edilen bazı önemli mektuplar da vardır. Bu mektuplar tarihimizde edebi değere sahiptir. Ebu'l-Hasan El-Eş'ari'nin Babu'l-Ebvab ahalisine yazdığı mektup, yine İmam Gazali'nin Vezir-i Kebir Şehabeddin'e yazmış olduğu mektup bu alanda zikredilmeye örneklerdendir.

Batı edebiyatından tercüme edilen mektupları incelediğimizde karşımıza çıkan en meşhur örneklerden bazıları Jean Jacques Rousseau'dan tercüme edilen "Dördüncü Mektup", Nouvelle Heloise'den tercüme edilen "Sekizinci Mektup" , "Çariçenin İkinci Nikola'ya Mektupları" , "İstanbul'un Onbeş Günü: Mektuplar" dır. Bunların yanında

³⁴ Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul-1986, cilt:6, s.234-235.

³⁵ DONBAY, a.g.m., Aralık 2011, s. 83-102.

³⁶ KEFELİ, a.g.e., 2002, İstanbul, s.1-76.

İSAM veri tabanını incelediğimizde dergilere yansıyan yaklaşık 572 mektup makalesinin karşımıza çıkması edebiyatımız açısından oldukça önemli bir rakamdır.

Cumhuriyet dönemine geldiğimizde özellikle 1960'lı yıllardan sonra toplumdan gördüğü alaka üzerine anı/hâtırat türü eserlerle birlikte mektup külliyatlarının yayımlanmasında da büyük artış görülmüştür. Bunlardan önemli sayılanları şunlardır: “*Cahit Sıtkı Tarancı, Ziya'ya Mektuplar (İstanbul 1957); Ziya Gökalp, Limni ve Malta Mektupları (Ankara 1965); Namık Kemal'in Husûsî Mektupları (I-IV, Ankara 1967-1986); Nazım Hikmet, Bursa Cezaevinden Vâ-Nû'lara Mektuplar (İstanbul 1970); Ahmet Hamdi Tanpınar, Mektuplar (Ankara 1974); Yahyâ Kemal, Mektuplar-Makaleler (İstanbul 1977, s. 67-108); Ahmed Hâşim, Bütün Eserleri IV (İstanbul 1991, s. 39-104); Mehmet Kaplan, Âli'ye Mektuplar (İstanbul 1992); Memduh Şevket Esental, Kızıma Mektuplar (Ankara 2001); Arif Nihat Asya'nın Sevgi Mektupları (İstanbul 2001); İsmet Binark, Samiha Ayverdi'nin Mektupları (İstanbul 2002); M. Orhan Okay, Mehmet Kaplan'dan Hatıralar, Mektuplar (İstanbul 2003); vb.*”³⁷

Edebiyat tarihçileri tarafından bir edebi tür olarak konunun önemi kavrandığından olsa gerek, Tercüme Dergisi bir sayısını sadece mektup türüne tahsis etmiştir.³⁸ Türk Dili Dergisi de Temmuz 1974 sayısını Mektup Özel Sayısı³⁹ yaparak Kânunî Sultan Süleyman, Şehzade Bâyezid ve II. Murad gibi saray mensuplarının yanı sıra Bâkî, Fuzulî, Ebussud Efendi, Bağdadlı Ruhî gibi Türk edebiyatında büyük önem arz eden edebi şahsiyetlerin mektuplarını yayımlamıştır.⁴⁰

Kısaca, Servet-i Fünûn'dan Fecr-i Âti'ye, Millî Edebiyat'tan Cumhuriyet dönemine, Türk edebiyatının her döneminde mektup, ilk olarak edebiyatçılar arasında bir zevk ve alışkanlık olarak yaygınlaşmıştır. Edebiyat camiasının içinde yer alan tüm yazarlar, bu yolda nasıl ilerlediklerini, edebi eserlerini nasıl hazırladıklarını, sanat ve edebiyata dair kazanımlarını çeşitli vesilelerle yazdıkları mektuplar aracılığıyla anlatmışlardır. Aynı zamanda bu mektuplarda özel hayatlarını aydınlatan, kendileri için önem taşıyan eylemlerine dair bilgiler de vermişlerdir. Bütün bu amiller, eleştirmenlerin, edebiyat tarihçilerinin, edebiyat araştırmacılarının ve hatta okuyucuların bile mektup türüne karşı olan ilgilerini arttıran nedenlerden olmuştur.⁴¹

Son olarak mektuplar Orhan Şaik Gökyay'ın diliyle “*Ne çeşitten, hangi üslupta olursa olsun mektuplar, insanların ve onların bağlı buldukları toplumun psikolojisi, dünyaya bakışı, her yerde sıkı sıkıya yapıştığı gelenekleri, inançları, bir ulusun bütününe*

³⁷ OKAY, *İslam Ansiklopedisi*, “Mektup” maddesi, C. 29, s. 17-18, İstanbul, 2004.

³⁸ Tercüme Dergisi Mektup Özel Sayısı, XVI Cildin 77-89 sayıları 491 sayfa halinde, Ankara'da 1964'da yayımlamıştır.

³⁹ Türk Dili Mektup Özel Sayısı, XXX Cildinin 274. Sayısını 616 Sayfa halinde, Ankar'da, Temmuz 1974'da yayımlamıştır. Bu özel sayının Temmuz 2008'de ikinci baskısı olmuştur.

⁴⁰ Nâmık AÇIKGÖZ, *Divân Edebiyatında Mektup ve XVII. Yüzyıl Şâirlerinden Riyâzi'nin iki mektubu*(Fırat Üniversitesi Dergisi), Cilt1, S. 2, Elazığ, 1987.

⁴¹ DONBAY, a.g.m., *Aralık 2011*, s. 83-102.

paylaştırılmış olan kültür hazinesi, tarih olaylarını değerlendirme hatta kitaba geçmemiş yanlarını görme açısından büyük yararı olduğuna inanıyorum.”⁴²

5. Çocuk Edebiyatında Mektup Türü ve Örnekleri

Çocuk edebiyatı terimi ilk defa 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkmış ve o dönemde yavaş yavaş kullanılmaya başlanmıştır.⁴³ Çocuk edebiyatı teriminin sözlük anlamına bakacak olursak “*Çocukların hayatı kavramasına yardımcı olacak, hayal gücünü geliştirici, okuma sevgisini aşılayan, eğitici bir edebiyat türü, çocuk yazını*” (TDK, 2011: 557) tanımlamasıyla karşılaşmaktayız. Sözlükte yerini alan bu açıklama kaçınılmaz olarak çocuk edebiyatının özelliklerine ilişkin ilkeleri de barındırmaktadır. Cemal Süreyya, Nurullah Ataç, Tomris Uyar gibi edebiyatçılarımızın ifadelerinde yer aldığı gibi edebiyattan ayrı bir çocuk edebiyatı tasavvur edilemez. Şair ve yazarlarımızın tanımlarından istifade ederek çocuk edebiyatının niteliklerini açıklamaya çalışacağız.⁴⁴

Çocuk edebiyatını; barındırdığı duygu, düşünce ve düşlerle hem çocukların hayal dünyasını hem de estetik duygularını harekete geçirmeyi sağlayan sözlü ve yazılı ürünlerin toplamı olarak tanımlamak mümkündür. Yetişkin edebiyatında gördüğümüz gibi çocuk edebiyatında da sözlü ve yazılı ürünlerin sayısı oldukça çok ve önemlidir. Bu ürünler çocuk gerçekliğini yansıtması, çocuğa görelilik ve çocuklara has nitelikleri barındırmaları bakımından yetişkin edebiyatından ayrılırlar. Çocuk edebiyatında farkı türlerden ürünler ise sözlü edebiyat dönemi ile başlar. Ayrıca her bir ürün bağlı olduğu ulusun değerlerini, kültürünün özelliklerini içerisinde barındırmaktadır. Bu konuda Türk edebiyatı da sözlü ürünler konusunda oldukça zengindir. Bu sözlü ürünlerden ilk akla gelen masal, fıkra, efsane, destan, tekerleme, bilmece gibi türler, çocuk edebiyatında en çok yararlanılacak özelliklere sahip örneklerdir.⁴⁵

Çocuk edebiyatı türlerini yukarıda ifade ettiğimiz sözlü ürünlerin yanı sıra asıl yazılı ürünler oluşturmaktadır. Yetişkinler için yazılan bazı ürünlerden çocuklarda yararlanılmaktadır. Ancak günümüze doğru gelindiğinde hedef kitlesi sadece çocuklar olan yazılı ürünlerin sayısında artış görülmektedir. Bununla beraber yetişkin edebiyatı ile birçok türde birleşen çocuk edebiyatında, mektup türünün kendisine yeterince yer bulamadığı görülmektedir. Kısacası çocuk edebiyatında diğer türlere olan ilgi ve yönelim mektup türüne oranla daha fazla olmuştur.⁴⁶

---

⁴² GÖKYAY, a.g.m., 17-23.

⁴³ Suat UNGAN-Elif DEMİR, Günümüz Çocuk Edebiyatı Yazarları ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme, Türkiye Eğitim Dergisi(2016), C.1, S.1, s.40-65.

⁴⁴ Arif ÇERÇİ, Çocuk ve Mektup. Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları(2019), C.7, S.1, s.15-24.

⁴⁵ ÇERÇİ, a.g.m., s.15-24.

⁴⁶ Namık Kemal ŞAHBAZ, Çocuk edebiyatında ihmal edilmiş bir edebî tür: Deneme. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2008, C.9, S.15, s.189–203.

Türk edebiyatında mektup türü, mensur ve manzum ürünlerde anlatım yöntemi olarak da benimsenmiştir. Bu tür, konusundan anlatım biçimine çok sayıda alt türe sahiptir. Ataç'ın bu konudaki görüşü görsel veya yazılı olan tüm metinlerin mektup niteliği taşıdığına yöneliktir. Zira her metinde yazar-şair ile okuyucu arasında bir etkileşim söz konusudur. Sanatkâr ile okuyucu arasındaki bu etkileşimin en samimi ve dolaysız var olduğu tür mektuptur. Sever, çocuk kitaplarının dayanması gereken temel ilkeleri: *“Kitaplarda, çocuğun kendine özgü içtenliği ile anlatım dilinin doğallığı buluşturulmalıdır. Yazar, anlattığı ya da kurguladığı olaylarda, çocuklarla arkadaşlık-dostluk kurabilmeyi başarabilmelidir.”* şeklinde sıralarken âdetâ mektup türünün niteliklerinden faydalanılmasına dikkat çekmektedir.⁴⁷

Çerçi, gerek mektup türünün özellikleri gerekse çocuk yazınının dayanması gereken temel ilkeleri dikkate alarak çocuk edebiyatında mektup türünü diğer türlerden ayıran özellikleri ve çocuklar için yararlarını altı madde ile şu şekilde belirtmektedir:

1. Birbirinden ayrı düşmüş insanlar için bir iletişim aracı olarak ortaya çıkan mektup, ilerleyen dönemlerde insani ilişkileri konu alan eğitici ve öğretici metin türlerinden birisi olmuştur. Bu açıdan mektup öğretici metin türü niteliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Bu metinlerin amaçları çocuklara bilgi vermek olduğundan çocuklar için örnek teşkil eden öğretici metinlerdir. Bünyesinde barındırdığı bu özelliğinden dolayı çocukların rahatça faydalanacağı ve model alacağı bir türdür. Ayrıca ders kitaplarında olması savunulan bir türdür.

2. Kurgusu itibariyle çocukların gelişim özellikleri dikkate alındığı için mektup türü eserler kurmaca gerçekliğin çocukların iç dünyasına hitap etmesine olanak tanır. Yine bu özellikler dikkate alındığı için mektubun dil ve anlatımı, biçimi ve konusu bu yönde belirlenmiştir. Böylelikle yazar ile çocuk okuyucu arasındaki dostluk bağı sağlamlık kazanmıştır.

3. Mektup türü günlük konuşma diliyle yazıldığından dolayı okuyucu olan çocuk, yazarın samimiyetini, dilimizin farklı anlatım biçimlerini kavrar. Bu sayede çocuk okuyucunun konuşma diliyle yazı dili arasında bağ kurmasına ve günlük hayatta dilini geliştirmesine katkı sağlar.

4. Konu bakımından herhangi bir sınırlaması olmayan mektup türü, çocukları ilgilendiren her şeyi konu edinebilir. Bizzat çocukların yaşamını konu edinen mektuplar, çocuklara gündelik hayatında karşılaşabilecekleri olayların üstesinden gelebilmeyi öğretir, sorumluluk bilinci kazandırır ve çocukları daha güçlü bir şekilde geleceğe hazırlar.

5. Mektubun sağladığı bir diğer fayda ise çocukların farklı bakış açılarına saygı duyan, empati kurabilen bir birey olarak yetişmesine katkı sunar.

---

⁴⁷ ÇERÇİ, a.g.m., s. 15-24.

6. Mektuplar çocukların sosyal hayatlarında başarılı olmalarına, kelime hazinelerinin zenginleşmesine, okuma alışkanlığı kazanmalarına, duygu dünyalarının genişlemesine ve yeni bilgilere açık olmalarına destek olur.⁴⁸

Mektup türü sözlü iletişimin içtenliğini taşıması, günlük yaşamdan kaynaklanması ve konu bakımından zenginliği, tür olarak katı kurallarının olmayışı özellikleriyle öğrencilerin tutumlarını olumlu yönde etkileyen ve yazmada güçlük yaşamadıkları bir türdür. Günlük konuşma dilinin özelliklerini taşıması, kelime ve kavram havuzundan seçerek yazma yöntemini kullanmaya uygun olması çocukları aktif söz varlığının zenginleşmesini sağlamaktadır.⁴⁹

Mektupla anlatım tarzı, çocuklar için yazılan şiir, roman, hikâye, masallar gibi türlerde de karşımıza çıkar. Çocuk ve gençlik edebiyatında mektubun tercih edildiği yerli ve yabancı eserlerden bazıları sıralayacak olursak: Eflatun Cem Güney, Zindandan Gelen Mektup ve Düşmez Kalkmaz Bir Allah (1970), Mustafa Ruhi Şirin, Masal Mektuplar (1983), Güngör Tekçe, Büyüklere Kuşlu Mektuplar (1996), Güngör Tekçe, Kuşlu Mektuplarım Döndü (1996), Gülten Dayıoğlu, Ece'den Mektup Geldi-Ece ile Yüce (1998), İpek Ongun, Mektup Arkadaşları (1999), Bahar Vardarlı, Su ile Pınar'ın Mektupları (2000), Hidayet Karakuş, Annemin Mektupları (2001), Sevim Ak, Vanilya Kokulu Mektuplar (2002), Mavisel Yener, Dolunay Dedektifleri 2: Dehşet Mektupları, J. R. R. Tolkien, Noel Baba'dan Mektuplar (2005), Bill Adler, Çocuklardan Harry Potter'a Mektuplar (2006).⁵⁰

Bütün bu saydığımız eserlerden farklı olarak Bilal Kemikli'nin "Sen Sen Ol, Sevgili Kızım ve Oğul, Sen Sen ol..." eserleri mektup üslubuyla yazılan nadir eserlere örnek oluşturmaktadır. Bu eserleri ayrıcalıklı kılan birçok özelliklerinin yanında inceleme konumuz olan esere benzerlikleridir. Her iki yazar da çocukları zaman ırmağının taşıyıcıları olarak görmüşler, ahlaki eğitimleri için çaba sarf etmişlerdir. Üslup ve içerikteki benzerlikler ise bir diğer özelliktir.

Sonuç olarak mektup, çocuğun duygu ve düşüncelerini ifade edebilmesinde, empati kurabilmesinde, yazılı iletişim becerilerini güçlendirilmesinde oldukça önemli bir türdür. Karşısındaki ile sohbet edencesine ve içten bir üslubu olması sayesinde değerler eğitiminde etkili bir araç olarak kullanılabilir.

Geçmişte mektubun bir tür olmanın da ötesinde çocuk eğitiminde işlevsel olarak kullanıldığı görülmektedir. İnceleme konumuz olan "Çocuklara Mektup Numunelerim" eserinden iki yıl sonra kaleme alınan 1890 yılında Hüseyin Razi'nin "Nev Usül Örnek Yahut Çocuklara Mahsus Mektup Demeti" adlı eserinde de kurgusal olarak çocuklar arasında mektup arkadaşlığı ağı oluşturulduğunu ve bu ağ aracılığı ile özellikle değerler eğitimi mevzusunda çocuklara mektup türünün içtenliğinden, akıcılığında, yalınlığından

⁴⁸ ÇERÇİ, a.g.m., s.15-24.

⁴⁹ ÇERÇİ, a.g.m., s.15-24.

⁵⁰ DONBAY, a.g.m., *Aralık 2011*, s. 83-102.

ve güncelliğinden faydalanarak akran iletişimi yoluyla telkinlerde bulunmayı hedeflediğini söylemek mümkündür.⁵¹

Son olarak çocuk edebiyatında mektup gerek bir tür olarak gerek anlatım aracı olarak varlığını devam ettirmelidir. Çocukların gelişimine yardımcı olacak diğer türler gibi varlığını sürdürmelidir. Unutulmamalıdır ki bir çocuk bir dünya demektir. Necip Fazıl'ın ifadesiyle;

“İnsanlık zincirinin ebediyet halkası;

Çocukların kalbinde işler zaman rakkası...”⁵²

---

⁵¹ Arif ÇERÇİ, S. DERMAN, Hüseyin Râzi'nin “Nev Âsül Örnek yahut Çocuklara Mahsus Mektup Demeti” Adlı Eserinde Eğitim Unsurları ve Değerler Eğitimi. 2015, s.353-365.

⁵² Necip Fazıl KISAKÜREK, “ÇOCUK” şiiri, Çile, Büyük Doğu Yayınları 79. Basım, s. 74, Mayıs 2014.

BİRİNCİ BÖLÜM

SELANIKLİ EDHEM İSMAİL ve MEKTUPLARDAKİ AHLAKİ MESAJLAR

1. SELANIKLİ EDHEM İSMAİL'İN HAYATI

Müellifimiz Selanikli Edhem İsmail 19. yüzyılda yaşamış bir yazardır. Yazarın “Çocuklara Mektup Numunelerim” adlı eserinden başka elimizde herhangi bir eseri yoktur. Üstelik mukaddime bölümünde bunun ilk eseri olduğunu kendisi ifade etmektedir.

Bizzat kendisinin kurgulayıp yazdığı mektuplardan yazarın; vatanperver, toplumun sıkıntılarına karşı duyarlı, gelecek kaygısı taşıyan, milli ve dini duyguları güçlü bir şahsiyet olduğu anlaşılıyor. Çocukların vatanın geleceği olduğunun farkında ve onların ahlaki eğitimine önem vermektedir.

Mukaddime bölümünde yer alan “...ezhâr-ı letâfet-nisâr mevsim latif baharın müzeyyenât-ı bedâyi’-pesendânesi olduğu gibi ma’sûm kuzucuklar, çalışkan yavrucuklar da vatanın istikbâl ve âtisini te’min ve tenvîr edecek en ziyâdâr çiçekleri değil midir? Şu cihetle en evvel anların menfaatini göz önün almağa ve ma’lûmât ve müktesebâtını tevsi’e vesâtet edecek eserler meydâna getirmeği hakikat hâli tamâmiyle tedkik edenler kendilerini mecbûr görürler i’tikâdayım.”⁵³ ifadesi eseri kaleme almasındaki temel amacını göstermektedir.

Müellifimizin mektubu yalnız bir iletişim aracı olarak değil aynı zamanda bir eğitim aracı olarak da kullandığını görmekteyiz. Ailenin farklı bireyleri arasında geçen mektupların temel amacı ahlaki eğitimi sağlamaktır. Mektupların aile bireyleri arasında gerçekleşmesi ise aile olgusuna verdiği önemi göstermektedir.

Müellifimizin kurguladığı mektupların içeriği dışında dili ve üslubu da düşünce yapısı ve karakteri hakkında bize bilgi vermektedir. Zira bir yazar veya edibin duygu ve düşüncelerini aktarırken dil malzemesini kullanma biçimi onun karakteri ve ahlâkıyla yakından ilgilidir. Çünkü “Her kap kendi içindekini sızdırır.” Övgü, mersiye, gazel gibi temalar sevgi dolu kalpten, yergi ve alay vb. temaları ise nefret dolu yürekte sızan yansımalarıdır.⁵⁴ Mektupların içeriği tamamen sevgi ve saygı çerçevesinde yazılan ifadelerle dolu olduğuna göre müellifimizin kişiliği hakkında bir nebze daha aydınlanmış oluyoruz. Yine üslubu sayede müellifimizin Halk Edebiyatına daha yatkın, hatta bu alanda verimli bir muharrir olduğunu da anlamaktayız.

Kitabın kapağında “*Ma’arif Nezâreti celilesinin ruhsatıyla tab’ olunmuştur*” ifadesiyle birlikte İstanbul’da basıldığı sâhibi ve naşirinin Kitâbcı Arakel olduğu, eserin Bâb-ı Âli Caddesi 52 numarada kayıtlı olan A. Maviyan Şirket-i Mürettebiye Matbaası’nda h.1305/m.1888 yılında basıldığı bilgileri yer almaktadır. Daha sonra H.1307/m.1890

⁵³ Selanikli Edhem İsmâil, Çocuklara Mektûb Numûnelerim, s. 3, İstanbul 1305/1888.

⁵⁴ İsmail DURMUŞ, İslam Ansiklopedisi, “Üslup” Maddesi, C. 42, s. 383-385, İstanbul, 2012.

yılında kitabın Âlem matbaası Ahmed İhsan ve Şürekâsı matma'asında ikinci baskısı olmuştur.

2. MEKTUPLARDAKİ AHLAKİ MESAJLAR

2.1. İbnu'l-Vakt Olmak

Zaman; bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya yine geçmekte olduğu süre, belirlenmiş olan an, vakit, dönem, devir gibi anlamlara gelmektedir.⁵⁵

Zaman, Allah'ın üzerimizdeki en büyük nimetlerinden bir tanesidir. Zaman hayattır. Zamanı idrak eden, önemini benimseyen insan yaşıyor demektir. Zaman aynı zamanda tükettiğimizde yerine koyamacağımız büyük bir kaynaktır.

Kuran'da zaman olgusuna değişik şekillerde vurgu yapılmaktadır. Bazı surelere zamanın farklı vakitlerini temsil eden isimler verilirken(leyl, asr, kıyamet vb.) bazı sureler zamana yemin edilerek(Asra, sabaha, kuşluğa yemin olsun vb.) başlamaktadır. Hz. Muhammed(sav) de zamanın önemine dikkat çeker ve ânı yaşamaya davet eder.

“İbnu'l-vakt”, sözlük anlamı olarak günümüz dilene “zamanın evladı, vaktin çocuğu” manasına çevrilebilir. İlk dönemlerden itibaren İbnu'l-vakt (vaktin çocuğu, vaktin uşağı) deyimi bir vakitte yapılması en uygun olan işi gerçekleştiren ve belli bir zamanda kendisinden isteneni yapmakla meşgul olan kişiyi kastetmektedir.⁵⁶

Eserimizin ilk mektubu “Valideden Kızına” gönderilen ve içinde bulunan ânın kıymetine vurgu yapan bir mektup ile başlamaktadır. Valide, henüz 15 yaşında olan ve yatılı okuyan kızının ahlaklı bir birey olarak yetişmesi için küçükken vermeye başladığı terbiyeye mektup aracılığı ile devam etmek istemektedir. Karşılıklı konuşma havasında yazılan mektuplarda dikkat çekmek istediği ilk konu “zaman” mefhumudur. Daha sonraki mektuplarda da üzerinde sık sık durulan şeydir zaman. Zira ‘bugün’ yarının ‘dünü’ olacaktır ve geriye dönük hiçbir konuda değişiklik söz konusu olamayacaktır. Bugünün kıymeti bilinmeli, okumalı, düşünmeli, fikir edinmeli, bilgi birikimi yapmalı ve geçici zevklerden, lezzetlerden uzak durulmalıdır. Bunun farkında olan ve tecrübelerini kızına aktarmak isteyen valide, bizzat kendi hayatından örnekler vererek kızında farkındalık oluşturmaya çalışmaktadır.

“ Benimle yaşık birkaç kadın tanırım, cümlesi sefâlet içinde yaşıyorlar. Bu hâle yine kendileri sebep! Fikirsiz yaşamışlar! Düşüncesiz ‘ömr sürmüşler! Bugün ihtiyârlık başlarına çökmüş, anı idâre için mâzîde mühimmât tedârik idememişler; hâlde uyumuşlar;

⁵⁵Türkçe Sözlük, “Zaman”, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara 1988.

⁵⁶Kadir ÖZKÖSE, “İBNÜ'L-VAKT YA DA EBU'L-VAKT OLABİLMEK”, Somuncu Baba Dergisi, s. 64.

istikbâlde uyandılar ama gözlerine bir meserret levhası çarpmıyor. Her ne tarafa baksalar tabî'atı ağlar bir hâlde görüyorlar. Hayır! Ağlayan tabî'at değil, kendileridir. Gözlerini kapayan felâket perdesi dünyâyı karanlık gösteriyor. Şebâbetde gülmüşler, oynamışlar, eğlenmişler. Zamânı güneş gibi müstakar, ulûhiyyet gibi ebedî kıyâs eylemişler. Hâlbuki her eğlenceli dakikalar gönüllerine birer felâket yılanı yapışdırmış hiss idememişler... Anlayamamışlar!”⁵⁷

Çocukluk ve gençlik yılları insan hayatının en verimli aynı zamanda en hızlı geçen dönemleridir. Bu yıllarda insanın önüne çıkan türlü eğlenceler, geçici lezzetler aldatici olabilmektedir. Bütün bunların bilincinde bir birey yetiştirmek ise ebeveynin görevidir. Mektuplarda bu yönde verilen çabaların sonuç verdiğini görmekteyiz. Kızın validesine cevaben yazdığı mektupta: “Şimden sonra zamânın her dakikasını fevka'l-âde bir kıymetle telakkî edeceğim tâ ki bir gün senin kadar mes'ûd olayım,...”⁵⁸ ifadesi bunun sonucudur.

Başka bir mektupta “Hakîkatle i'tlâf itmiş bir insân ömrünü nûrânî rü'yâlar, safâlı ânlar, lâkin yine fânî meserretler içinde geçirür. Zîrâ hayât bir rü'yâdır, gözümüzü kapayup açmıca kadar gelüp geçmiş olduğunu görürüz. Vakt-i tahsîli hevâî eğlencelerle gâib idersek mâzîye teessüf ideriz. Ba'zen de mâzînin seyyiesine tesâdüf iderek sefâletzede oluruz, âh u vâh diyince nokta-i müntehâyâ vâsıl oluruz. Hayfâ ki vazâif-i insâniyyemizi ikmâl itmeden (Yâhûtki vazâif-i insâniyyemize ibtidâ itmeden) haşerât gibi mahv olur gideriz. Mâzîdeki safâ meserret-i istikbâli te'mîn idemez lâkin safâ-yı istikbâl mâzînin cefâsına değer. Hâlin ıztırâbını, mâzînin safâsını unutturur. İstikbâlin mesârrını tenvîr ider.”⁵⁹ ifadeleri karşımıza çıkmaktadır.

İki birader arasında geçen başka bir mektupta bugün eksik gördükleri yanlarını tamamlamaya, yarına bırakmamaya dikkat çekilmektedir. Aslında söylenmek istenen şey “Bugünün işini yarına bırakma” düsturudur. “Meselâ bugün senin için en lüzûmlu olan şey Fransızcayı ilerletmektir, çünkü Fransa'ya gitmek ümîdin munkatî'dir.”⁶⁰ şeklinde bir tavsiyede bulunmaktadır.

Mektuplarda ısrarla üzerinde durulan konu, içinde bulunulan zamanın kıymetini bilmek ve onu en verimli şekilde değerlendirmektir. İleride maziye teessüfle, pişmanlıkla bakmamak için ânın kıymetini bilmeli. Öğrenci dersini çalışmalı, okumalı, merak etmeli, araştırmalı, asli görevini yerine getirmeye engel olan her türlü eğlenceden uzak durmalı; öğretmen örnek olmalı, öğretmek için çabalamalı, gayret etmeli, terbiye etmeli; ebeveyn yaslanılan çınar olmalı, ilk terbiye eden, koruyup kollayan olmalı, vb. kısacası herkes yüklendiği misyonun hakkını vermeli, sorumluluk almalıdır.

Mektuplardan hareketle özet olarak şunları söyleyebiliriz: Bugünün çocuğu yarının geleceğidir. Öncelikle çocuklara içinde buldukları zamanı iyi değerlendirmeleri,

⁵⁷ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 5-6.

⁵⁸ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 7.

⁵⁹ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 10.

⁶⁰ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 38.

zamanın çocuğu olmaları gerektiği bilinci aşılmalıdır. Bu bilinç aşılandıktan sonra gerek maddi gerekse manevi ihtiyaçlarını karşılayacak örnek kişilik sunulmalıdır. Unutulmamalı ki yarımı heybesi dolu olanlar kurtarabilir.

2.2. Kibir ve Gurur

Kibir; kendini beğenme, kendini başkalarından üstün tutma, büyüklenme, benlik vb. anlamlara gelir. Gurur ise; kendini beğenme, büyüklenme, övünme vb. anlamlara gelir.⁶¹ Kelime anlamlarına baktığımız zaman iki kelimedede aynı anlama gelmektedir. Ancak aralarında ufak farklar vardır. Gurur kendi üstünlüğü hakkında olan inanç, kibir ise bu kanıyı başkalarına kabul ettirme arzusudur. Gururlu insan kendini beğenir, kibirli insan ise kendini başkalarından üstün görür. Kibirli insan konuşkan, gururlu insan ise suskun olur.

İslam'da kibir ve gururun ilk örneğini İblis göstermiştir. Bunun sonucu olarak lanetlenmiş ve sonu ebedi cehennem olmuştur. Bunu takip eden süreçte bu iki çirkin huy da yasaklanmıştır. Nitekim “Kibirleşip de insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Zira Allah; kendini beğenmiş, övünüp duran kimseleri aslâ sevmez.”⁶² ayeti kerimesi ve “Kalbinde hardal tanesi kadar iman olan hiç kimse, Cehennem'e girmez. Kalbinde hardal tanesi kadar kibir bulunan hiç kimse de Cennet'e giremez.”⁶³ Hadis-i şerifi bunun en açık ifadesidir.

Eserimizde iki kardeş arasında geçen mektuplarda özellikle kibir ve gurur bahsi açılmış, hemşire, kız kardeşine bu iki özelliğin fenalığını anlatmıştır. Bu iki özelliğe sahip olanların özellikleri ve sonuçları anlatılmıştır. Aynı şekilde nasıl uzak duracağının yol haritasını da vermiştir.

“Gurûr; insânı insânlıktan çıkarır, fikri teşvîş eyler. Vücûdu bir ‘azâb içinde tutâr. İnsâna mezhebini, dînini, Allâh'ını unuttıran gurûrdur. Herkesin nazar-ı nefretine uğramamak istersen mütevâzi' ol! Kendini büyük görme vakârlı ol, kibir derecesine varma. Gurûr sâhibi olanlar tabî'atı ‘abes yerde yaratılmış kıyâs iderler, hiçbir şeyden istifâde idemezler, ‘ömürleri karanlık içinde geçer. Senin sâf olmanı isterim. Senin müstakîm olmanı isterim.”⁶⁴

Kibir ve gururun karşısında ıslah edici olarak tevâzu durur. Alçakgönüllü olma, kendi itibar ve derecesini diğer insanlardan düşük görmek, boyun eğmek⁶⁵ şekilde açıkladığımız tevâzu tavsiye edilen, sahip olunması istenen özelliktir. Kur'an-Kerim'de Lokmân'ın oğluna nasihatlerini içeren ayetlerde tevâzunun yüksek bir ahlaki erdem sayıldığına dikkat çekilir.

⁶¹Türkçe Sözlük, Kibir ve Gurur”, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara, 2011.

⁶² Lokman Suresi, 31/18.

⁶³Müslim el-Camiu's-Sahih, İmân, 148-149.

⁶⁴ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 14.

⁶⁵Mustafa ÇAĞIRCI, İslam Ansiklopedisi “Tevâzu” maddesi, C. 40, s. 583-585, İstanbul, 2011.

Kibir ve gururun bir mektubun ana teması yapılmasının yanı sıra diğer mektuplarda da bu konuya değinilmiştir. Kişinin ahlakını beğenmediği arkadaşlarına karşı arasına mesafe koyarken bile kibir ve gurura kapılmadan yapması istenmiştir. Aksi halde onlarla arkadaşlık yapmamasının sebebi kendi kibir ve gururu olur ki o zaman çok fena bir illete düşmüş demektir.

Kibir, gurur ve tevâzu erken dönemlerden itibaren ahlak kitaplarının önemli konularından biri olmuş; özellikle çocuklara farklı yollarla anlatılmaya çalışılmıştır. Bu yol bazen bir şiir, bazen bir drama oyunu bazen ise bir bilmece olmuştur. Eserimizde de bu özellikler mektup aracılığı ile çocuklara anlatılmıştır. Hayata yeni adım atan çocuklarımızda olması ve olmaması istenilen özellikler gösterilmiş, tevâzu övülmüş, kibir ve gurur ise yerilmiştir. Çalışıp çabalayan ve bunun sonucunda da başarı elde eden bir çocuğa hatırlatılması lüzumlu olan en gerekli ahlaki nitelikler olduğu ise aşikârdır.

2.3. Sebât

Sebât, sözlükte sözünden veya kararından dönmeme, bir eylemi veya bir işi sonuna kadar sürdürme gibi anlamlara gelmektedir.⁶⁶ Bir meslekte veya bir fikirde kararlı bulunmak, sağlam durmak sebattır. Bir işte, filde, huyda hatta sevgide devamlılık da sebattır.

Kur'an'da "Ey iman edenler! Sabredin, sebât gösterin, sabır yarışında düşmanlarınızı geçin, dâimâ savaşa hazırlıklı olun, uyanık bulunun ve Allah'a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa erebilesiniz."⁶⁷ sabır ile beraber geçen sebât hadislerde de dikkat çekilen bir konu olmuştur. Efendimiz Hz. Muhammed(sav) yapılan işin veya ibadetin çokluğundan çok devamlılığına önem vermiştir.

Eserimizin önemli konularından birini oluşturan sebât, geniş çaplı bir şekilde ele alınmıştır. Çünkü müellifimiz konunun önemini farkındadır. Çocuk yaşta bu özelliğin kazanılması özelde kişinin, genelde ise toplumun geleceği için çok önemlidir. Bunun için özellikle iki mektubun konusu sadece bu olmuştur. Hemşire, kız kardeşine konunun önemini kavratmak için daha önce yazdığı bir makaleyi gönderir. Makalesine başlarken sebâtın önemini şöyle açıklar:

"...sebât, mukaddes bir nûrdur ki anın sâyesinde bütün milletler terakkî idiyor; saâdet, şân, fazîlet gibi envâr-ı mukaddese anın vücûduyla safâ-bahş oluyor.

Sebât, sürûr-ı câvidâni ve mahzûziyyet-i rûhâni tevlîd eyliyor. Mutâla'âta bir kuvvet-i fevka'l-'âde, fikriyâta bir metânet-i tamme viriyor. Zekâveti marifetle ne derece kuvvetleşdirmek lâzımsa sebât ile belki daha ziyâde kuvvetleşdirmek elzemdir. Zîrâ sebât

⁶⁶ Türkçe Sözlük, "Sebât" sözcüğü, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara, 2011.

⁶⁷ Âl-i İmran Suresi, 3/200.

ile beslenen zekâvet hem ahlâkı sâf kılar, hem de fitratımızdaki ma'sûmiyeti muhâfaza iderek müddet-i hayât sa'âdet içinde imrâr eyler.”⁶⁸

Zekânın sebât ile güçlendirilmesi ve böylece ahlakın saf, fitratın masum kalacağı ve bunun sonucunda hayatın saadet içinde geçeceği fikri gelecek hayali kuran bir çocuk için önem arz etmektedir. Yine sebâtın ikbâli, istikbâli tenvir edeceği ve insâniyeti, medeniyeti yücelteceği düşüncesi de aynı şekilde ehemmiyet verilen konulardandır.

Mektubun başka bir bölümündeki “Sebât, insânı şehrâh-ı ‘adâlet ve hakîkate îsâl eyler; ‘ulviyyet, metânet, cesâret, gayret, merhamet, hamîyyet, hilmiyyet hep sebât sâyesinde meydân bulur.”Vazîfe” gibi akdes bir fazîleti ikmâle, tahsîle muktedir olur. Vazîfe-şinâs olanlar ise medâr-ı ta’ayyüşlerini her hâlde te’mîn itmiş olurlar; sebâtı kendine rehber idinmiş olan bir insân dâimî sûretle mütebessim bir hâlde ‘ömr sürer; ‘ulviyyeti, vahdâniyyeti tanır; kalbi bir sükûn ve sükûnet içinde cevelân ider durur.”⁶⁹ açıklamasıyla sebâtın etkileri ve sonuçlarını açıklamaya devam ettiğini görmekteyiz.

Özellikle vatanın yeniden can bulması, güçlenmesi için de sebâtın gerekliliğine değinilmiştir. O dönemin şartları, Osmanlı İmparatorluğunun içinde bulunduğu durum düşünüldüğünde konunun önemi daha iyi anlaşılmaktadır. İçi vatan sevgisi ile dolu ve çocukların vatanın istikbâli olduğunun bilincinde olan müellif “Neşâtını gayretini, hevesini, ictihâdını, sebâta rabt eylersen her dürlü ümîd, her dürlü terakkî her dürlü bârika-i istikbâl husûl-pezîr olur. Ahlâk-ı milliyyemiz, fezâlimiz, hamîyyetimiz, ‘ulvi fikrimiz ictihâdımızla yine şa’sa’lanacak, yine parlayacak, yine zînetlenecek, yine vîrâne zann itdiğimiz vatanda güller açacak; çiçekler, çimenler, zînet-efzâ olacak, nûr bulunacak, sa’âdet görülecek, âfâkı bir meserret istilâ eyleyecek, o meserretle vücûtlara kuvvet- o kuvvete kan- o kana harâret- o harârete ictihâd- o ictihâda şetâret- o şetârete nûr- o nûra ebediyet gelecek; bu kuvvetlerin cümlesi de bâ’is-i hayâtımız olacaktır.”⁷⁰ şeklinde düşüncelerini dile getirmektedir.

Sonuç olarak iki kardeşin karşılıklı birbirine gönderdikleri mektuplarda sebât konusunu derinlemesine ele aldıklarını, düşünce ve bilgilerini paylaştıklarını görmekteyiz. Çocukların düşünce ve davranışlarında bir karakter haline gelen sebât gelecek yaşamlarında mutluluk sağlayacaktır. Ayakları kendilerinden emin bir halde yere basacaktır. Böylece sadece rahmette değil zahmette de sebât göstereceklerdir.

2.4. Ümit-ümitsiz

Ümit, bir kişinin veya toplumun yaşamındaki olay veya durumlarla ilgili olumlu sonuçlar çıkabileceği ihtimaline dair duygusal inanç olarak tanımlanabilir. Kelime anlamını umut, arzu, beklenti, emel vb. olarak tanımlayan Türk Dil Kurumu ümit sözcüğünü "*Ummaktan doğan güven duygusu, umut*" veya "*Bu duyguyu*

⁶⁸ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 16.

⁶⁹ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 17.

⁷⁰ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 18.

*veren kimse veya şey*⁷¹ olarak tanımlamaktadır. Ümit genellikle belirli bir oranda sebat içerir.

Dinlerde, özellikle İslam ve Hıristiyanlıkta inancın ayrılmaz bir parçasıdır. Ümit bir erdem, ümitsizlik ise Allah'a isyan olarak kabul edilmiştir. Hatta İslam'da havf ve reca' arasında bir yerde olmak esastır. Ahirete dair dâima ümit edilmesi istenmiştir.

Ümit; inançtır, geçmiştir, gelecektir. İnsanlıkla beraber var olan bu duygu neslin devamını sağlayan en önemli etmenlerden biri olmuştur. Allah'ın insanlara hayatlarını devam ettirmeleri için ihsan ettiği bir hediyedir. Karanlık görünenler onun sayesinde aydınlanır, imkânsız görünenler onun sayesinde hayat bulur.

Müellif, amacına ulaşmanın yolunda ilk adımı olarak iki erkek kardeş arasında geçen mektupta ümidi şöyle tarif ediyor: "Allâhın insânlara temdîd-i hayâtları için ihsân itdiği iki şey vardır: biri 'uyku' diğeri de 'ümîd'dir. Uyku cismi gıdâlandırıyor, ümîd fikri ... uyku meşakkatlerimizi unutturuyor. Ümîd kalbi, hevesâtı 'avevlendiriyor. Ümîd bizi aldatdığı hâlde bile mahzûzât-ı hakîkiyyeye mazhar idiyor. Uyku a'zâyı kavîleşdiriyor; ümîd tatlı sevdâlar, yaldızlı hayâller, sevimli güneşler doğduruyor."⁷²

Uyku insanın maddi varlığını ayakta tutarken ümid manevi varlığını ayakta tutmaktadır. Biri cismin diğeri fikrin gıdası oluyor. İnsan hayatının idamesi için ümidin uyku ile aynı değerde görülmesi ve insanın varlığına yaptıkları etkilerin sıralanması belki de daha önce fark edilememiş bir gerçeği gözler önüne sermektedir.

Ümit, görülmeyen ancak nüfuzu olan bir hissiyât olarak tanımlanmaktadır. Girdiği kalbe nur, yetiştiği sefile kurtuluş olmaktadır. "Ümîd öyle bir nûr-ı ilâhîdir ki en sefilin bile imdâdına yetişür, en sefihinin bile kalbini bulur, en bahtiyârın bile fikrini işgâl ider. Hayâtından biraz ölenlere hayât virir, hâlet-i ihtizâr da bulunanlara yaşamak hevesi ihsân ider."⁷³

Ne zaman ki bir kalbin imdadına ümit yetişir işte o zaman keder mahv olur gider. Kerem'e dağları deldiren, Mecnun'a çölleri aştıran ümitti. Karanlıklar onun sayesinde aydınlanır. Gecenin karanlığını aydınlatan güneş gibi uğradığı kalbe nur olur. Sonbaharda yaprak döken bir ağacın ilkbaharın bir tebessümü ile yaprak açması gibi ümid, harap olmuş bir kalbi canlandırır. Bütün bunlara kâdir olan ümid bir kalpten uzaklaştığında yani ümitsizlik kişiyi sefâlet-zede eder. Ümitsizlik yenilgiyi, değersizliği, başarısızlığı kabul ettirir. Yerleştiği kalbi yavaş yavaş kemirmeye başlar ve böylece kişinin afeti olur.

Ümitsizliğe kapılan kardeşini kendine getirmek için abisi şöyle hitap eder: "Ne anlaşılmasın esrâr!! Her dürlü melekeyi hâiz sıhhatli dinç bir insân kalbini zulmetden, beynini taştan, hissiyâtını hakâretten, mülâhazâtını zilletten, 'adâlâtını' 'atâletten yapılmış

⁷¹ Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, "ümit-umut", Ankara, 2011.

⁷² Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 34.

⁷³ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 34.

bir nâdire-i sefâlet kıyâs idiyor. Niçün nevmîd yaşıyorsun? Nûr-ı nazarın mı yok! Gayretin mi tükendi! iktidârın mı bitdi?! Niçün me'yûs oluyorsun?! Damarlarında kan mı yok! Vücûdunun harâreti mi azaldı! Zekâvetinin nûru mu söndü! Mülâhazâtının önüne sed mi çekildi! Fazîletin mi mahv oldu? Şu'ûruna hâlel mi geldi? Ne oldu! Sen istikbâlini şimdiden bu kadar muzlim görürsen ezvâk-ı hayâtiyyene kos kocaman bir perde germiş olursun ki sonunda iftirâkıyla ağlarsın.”⁷⁴

Bu sözleriyle yazar, ümitsizliğe kapılan çocukları ve gençleri düşünmeye teşvik ediyor. İnsan hayatının en önemli sayılan olaylarından bir kaçını örnek vererek takıldıkları şeylerin küçüklüğüne işaret ediyor. Gözlerinde büyüttükleri şeyin aslında ne kadar ehemmiyetsiz olduğunu fark etmelerini sağlamaya çalışıyor. Geleceğe hep ümitle bakmaları için sebepler sıralanıyor. Bu kadar imkânın olduğu yerde bir kalpte ümitsizlik barınmamalı mesajı veriliyor.

Hayatın kısalığına ve üç günlük dünyaya sefalet tasavvur etmenin delilere yakışacağını ima etmektedir. Teselli niyetine iki farklı gazelden beyitler sıralamaktadır. Bunların ilki;

“Ben revâ görmem ki geçsin böyle üç günlük hayât

Hak nisyân tegâfûl de bâ-misâl nebât(niyât)

İkinci beyit;

Kalbini efkârını zulmetle doldurma civân

Sen bana itsen de dâim ibtisâm içere cihân”⁷⁵

Sonuç olarak ümit, bir çocuğun en değerli sermayesi olur. Kalbinin büyüklüğüne bakıp ferahlanır, etrafındaki olumsuzlukların kalbini istila etmesine izin vermez. Geleceğe ümit ile bakan bir çocuk ânı yaşar, sabreder ve sebât eder. Ümitvâr bir çocuk vatanın geleceği olur.

2.5. Atâlet

Atâlet, sözlükte işsizlik, tembellik, üşengeçlik, durgunluk, hareketsizlik anlamlarına gelmektedir. Mektuplarda asıl üzerinde durduğu anlamı ise tembelliktir.⁷⁶ Tembellik iki şekilde olur: psikolojik tembellik ve fizyolojik tembellik. Her iki tembellik türü de birbirini besler. Birinin varlığı diğerinin zorunlu olarak doğmasına sebep olur. Tabi erken fark edilen ve önüne geçilenler dışında.

⁷⁴ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 37.

⁷⁵ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s.37.

⁷⁶ Ferit DEVELLİOĞLU, “Atâlet”, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 2016.

Atâlet erken fark edilip önlem alınmazsa kişide bir hastalık halini alır. Ancak bilinmelidir ki çok yavaş bir şekilde insanın hayatına girmektedir. Tıpkı meşhur “suyu ısınan kurbağa” örneğinde karşımıza çıkan netice gibi. İlk aşamada sıcak su kabına atılan kurbağa sıcaklığı hisseder ve bir çırpıda dışarı çıkar. Ancak ikinci aşamada oda sıcaklığındaki suya atılan kurbağanın suyu yavaş yavaş ısıtıldığında kurbağanın refleksleri yavaşlar ve kaptan dışarı çıkamaz. İşte atâletin tehlikeli yanı kendini fark ettirmemesidir.

Mektuplarımızda farklı yönleriyle ele alınan atâlet, hayatın bekâsı ve safası karşısında duran en kuvvi düşman olarak nitelendirilmiştir. Hayatın en değerli anlarına karşı atâleti şöyle açıklamaktadır: “ ‘Atâlet anı söndürür, mahv ider, her dakikasında bir sefâlet, her sefâletinde bin ‘azâb-ı cehennem, her ‘azâbında bir işkence-i elîm tevlîd ider. Her zerrede bir sıklet, her manzarada bir nefret müşâhede itdirir.’”⁷⁷

Atâlet, hayatın en değerli anlarını kaçırmaya sebep olur. Tembel insan karşısına çıkan güzellikleri fark edemez ya da fark etmekte geç kalır. Kendisine, etrafındakilere veya milletine fayda sağlayamaz. Zira toplumlara hatta dünyaya yön verenler çalışanlar, emek verenler olmuştur. Tam da bu konuda iki kız kardeş arasında geçen mektupların birinde, çalışarak dünyanın gidişatına katkı sağlayan hatta yön veren birkaç isim ve yaptıkları sıralandıktan sonra şöyle bir örnek verilir:

(Kovya) ki bir köylü çocuğu iken en meşhûr kitâblarda ismi zikr olunuyor: “ bu kadar zî-rûh mu‘âyenesiyle uğraşdım, tenbellerden başka muzır hîçbir zî-rûha tesâdüf itmedim” dir idi. Dimek ki tenbel insân bir hayvândan bile alçak ve bir muzır hayvândan daha muzır imiş; hem de öyledir. Zîrâ Kemâl Beg:

“ Mevtâ yakışur var ise râhat döseğinde”

“ikdâm-ı tahammül gerek erbâb-ı hayâta”⁷⁸ diyor.

Tembel insan hayvandan bile daha aşağı konumda görülmüş, rahat döseğinde yatanlara ise ölü olmak yakıştırılmış. Özellikle son asırda çocuklar ve gençler arasında yayılan her şeyin kolayına kaçma, kolay yoldan bir şeyler elde etme, çalışma hayatı ve işten duyulan rahatsızlıklar bu hastalığın erken dönemde engellenmesini zorunlu hale getirmiştir. Mektubun devamında bu konuda şöyle denilmektedir: “Hayâtda iken işten güçten ‘acz getirmek insân olana yakışmaz. Cenâb-ı Hakk tarafından gelen her dürlü

⁷⁷ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 33.

⁷⁸ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 21-22.

mesâibe göğüs germeli, ‘aciz getirmemeli; o musîbetler belki bir cilve-i ilâhiyyedir. Ne bilinür?’⁷⁹

Farklı kanallarla küçük yaşlarda bunun önüne geçilmelidir. Mektuplarda bu konuda bir gayretin varlığı gözlenmektedir. Örnek alınabilecek on kadar önemli şahsiyetten bahsedildikten sonra onların diğer insanlardan bir farkı olmadığına değinilmiştir. Onların tek farkı atâletten uzak bir hayat yaşamış olmalarıdır. Müellifin deyişiyle onlar, aklın Allah’ın insana verdiği bir nimeti olduğunun farkına varmışlar ve hakkını vermek için çaba harcamışlar. Sonuç olarak adlarını tarihin en şanlı sayfalarına yazdırmayı başarmışlar.

İnsanların hepsi aciz olarak doğar ve dolayısıyla ilk zamanlar birinin koruyup kollamasına ihtiyaç duyar. Ancak daha sonraki süreçte imkân yaratmak kişinin kendi elindedir. Şartlar farklı olsa da başarıya ulaşmanın yolu çalışıp çabalamaktan geçer. Unutmamak gerekir ki sebât ve gayreti kendisine yoldaş seçenler cehâletle savaşlarında gâlip gelirler. O halde kılavuzu marifet, yoldaşı sebât ve gayret ile yola devam edenlerden olma emeli çocuklara aşılmalıdır.

2.6. Hakikat

*“Allah’a hakikatten yola çıkmak, meşakkat;
Allah’tan yola çıkıp varılan şey, hakikat...”⁸⁰*

Sözlükte “gerçek, sabit ve doğru olmak; herhangi bir şeyi gerçekleştirmek” gibi manalara gelen hakk kökünden türetilmiştir. ⁸¹Tasavvuf sahasında hakikat terimi “zâhirin ardındaki örtülü ve gizli mana, dinî hayatın en yüksek seviyede yaşanarak ilâhi sırlara âşına olunması” gibi anlamlar ifade eder.⁸²Kısaca hakikat, dinin iç yüzü olarak yorumlanabilir.

Ethem İsmail’in kardeşine gönderdiği mektupta hakikatin bir nur olduğu belirtilmiş ve şöyle tasvir edilmiştir. “Hakikat fikrin nûrı, kalbin kânûnı, mahzûzât ve ezvâkın menba‘ıdır. Hakikat emellerimizin, ümîdlerimizin istinâdgâhı, dehşetimizin tesellîsi, meşakkatlerimizin devâsıdır. Hakikat safvet-i vicdâniyyenin menşe’i, ikbâl ve istikbâlin

⁷⁹ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 22.

⁸⁰ Necip Fazıl KISAKÜREK, “Hakikat” şiiri, Çile, Büyük Doğu Yayınları 59. Basım, s. 350, İstanbul, Mayıs 2014.

⁸¹ Mustafa ÇAĞIRCI, İslam Ansiklopedisi, “Hakikat” maddesi, C. 15, s. 177-178, İstanbul, 1997.

⁸² Mehmet DEMİRCİ, İslam Ansiklopedisi, “Hakikat” maddesi, C. 15, s. 178-179, İstanbul, 1997.

şafakı, fezâil-i nûrâniyyenin mükâfât-ı ma'neviyyesidir. Hakikat pertev-i ulûhiyyet ve kevkeb-i refâh ve sa'âdetdir.”⁸³

Bütün lezzetlerin kaynağı ve meşakkatlerin devâsı olarak tasvir edilen hakikat, hayata anlam katan ilahi nurdur. Karşılaştığımız bütün güzellikler için şükretmemizi ve asıl sahibinin farkında olmamızı sağlar. Aynı şekilde karşımıza çıkan bütün sıkıntılara karşı ise metanetli olmamızı sağlayarak aslında teselli eder. Hakikat, kişinin derecesini âli eder.

Müellifimiz hakikat tasvirine şöyle devam etmektedir. “Hakikat sevdiğimiz, hoşlandığımız şeylerin cümlesine bekâ virir: kalbi gıdâlandırır, rûhı ‘alevlendirir. Hissiyâtı âteşlendirir. Hakikat dimâğa zevk ve lezzet, hayâta şevk ve şetâret ilkâ ile vicdânda hissiyât-ı ‘âlîcenâbâne uyandırır.”⁸⁴ Kullanılan sözcükler, nitelermeler ve de tanımlamalar hakikati mükemmel bir şekilde anlatmaktadır. Hakikat, hayatın anlamı noktasında merdivenin en üst basamağına konulmuş ve ancak oraya ulaşanlar bunun farkına varabileceklerdir. Ki kendisine ulaşanı mükâfatlandırır, adını insanlar arasında yâd ettirir.

Hakikatin muhafazasına gelince, bu görev her birey için ayrı ayrı söz konusudur. Hakikat bir nurdur, ilk yapılması gereken o nuru kazanmak, sonra da o nurun kaybolmaması için çaba sarf etmektir. “Herkes hakikati, gayretiyle, dikkatiyle, hayâtıyla, muhâfazaya mecbûrdur. Ana nezâret idenler vazâif-i insâniyyenin (Dünyeviyyenin) akdesini îfâ itmiş olurlar.”⁸⁵

2.7. Vatanperver Olmak

Vatan, sözlüklerde “yerleşmek, yurt edinmek, kişinin doğduğu, yerleştiği, barındığı ve yaşadığı yer” olarak tanımlanmakla beraber aslında “ait olunan, kişinin kendisini ait hissettiği yer”dir.⁸⁶ Zira tarih kitaplarımız, daha önce bizim olmayan ancak vatan kabul ettiğimiz topraklar için verilen mücadele ve bunun sonucunda yazılan destanlar ile doludur.

Tarihî ve edebî kaynaklara baktığımızda insanlar için vatanın ehemmiyetine, vatan sevgisi ve hasretine dair edebiyatta geniş yer verilmiştir. Bu türde eser yazan ve özgün görüşler sunan müelliflerimizden biri olan Câhiz, “el-Ĥanîn ile'l-evṭân” adlı risâlesinde

⁸³ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 31-32.

⁸⁴ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 32.

⁸⁵ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 32.

⁸⁶ Bakınız Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük veya Ferit DEVELLİOĞLU Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat vb. bu konuda en geniş açıklama için bkz. Mustafa ÇAĞIRCI, İslam Ansiklopedisi “Vatan” maddesi.

vatan sevgisiyle vatan hasretinin kişide doğuştan gelen derin ve köklü bir duygu olduğunu ifade etmektedir.⁸⁷ Yine bu konuda zayıf veya mevzu kabul edilen “Vatan sevgisi imandandır.”⁸⁸ hadisi vatan sevgisine bir dayanak olmuştur.

Vatanperverlik, inanç, namus ve bağımsızlık uğruna nefes almaya devam etmek ve gerektiğinde canından vazgeçmektir. Aynı vatanda yaşayan, aynı havayı soluyan milletin değerleri için bütün varlığını feda etmesidir. Çünkü vatan, anadır, kardeştir, namustur.

Mektuplarda da bu konuya ehemmiyet verilmiş, vatan sevgisi mektupların arasına ince ince serpilmiş. Ahlaklı bir birey yetiştirmek hedeflenmektedir, ancak günün sonunda bu bireyin vatana hizmet etmesi ümid edilmiştir. Bunun için; ilk olarak çocukların kalbinde vatan sevgisini yeşertmek için tohum atmalı, sonra da yeşermesi için hava, su, toprak olunmalıdır. Bu amaca “Vatan ne kadar mukaddes bir yer olduğunu bilirsiniz. Vatanda semâ daha ‘ulvî, daha manzaralı görünür. Memleketimin cesm-i körfezi daha şefâfetli parlar.” devamında Ben bir cism, vatanım bir rûh! Ben ansız bir dakîka safâ süremeyeceğim. Ben o güneşin ‘azametli ‘azametli tulû‘larını, ‘ulvî ‘ulvî gurûblarını vatanımda gördükçe kesb-i inşirâh eylerdim.”⁸⁹ ifadeleri hizmet etmektedir.

Yukarıdaki ifadeleri yazan evin işlerini gören hizmetli. Sözlerinden bulunduğu yerde kendisine değer verildiği ancak yine de vatan hasreti çektiği bariz bir şekilde anlaşılmaktadır. Vatanındaki bir odayı dahi bulunduğu yerin saraylarına değişmeyeceğini söylemesi bize “Bülbülü altın kafese koymuşlar. İlla vatanım illa vatanım demiş” sözünü anımsatmaktadır. Vatan sevgisi öyle bir sevgi ki uğruna can verilir, can alınır. Bu konuda duygularımıza en iyi Mehmet Akif’in yazdığı İstiklal Marşı tercüman olur kanaatindeyim.

*“...Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Canı, cananı, bütün varımı alsın da hüda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda...”*⁹⁰

Bütün bunlara rağmen içinde vatan sevgisi taşımayanlarda yok değil. Maalesef herkes vatanını hakkıyla sevmez. Ona nankörlük edenler hatta ihanet edenler bile mevcut. Ancak vatan, herkese kucagını açar. “Vatan herkesi besler, hatta kendisine nankörlük

⁸⁷ Mustafa ÇAĞIRCI, İslam Ansiklopedisi, “Vatan” maddesi, C. 42, s. 563-564, İstanbul, 2012.

⁸⁸ Abdülmüteâl M. El-Cebrî, el-Müştehir mine’l-ħadîs, s.98 Kahire 1407/1987.

⁸⁹ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 24-25.

⁹⁰ Mehmet Akif ERSOY, İstiklal Marşı, Safahat, İnkılap ve Aka Yayınları 11. baskı, s. 526, İstanbul, 1977.

idenlere de nân-ı ‘azîzini virmekden çekinmez. Siz de teslim idersiniz ki bize vâlidemizi, pederimizi, hemşîrelerimizi, âmâlimizi, sa’âdetimizi, ikbâlimizi, rûhumuzı ihsân iden o mukaddes toprağa mezellet yıldırımları nüzûline sebebiyyet virmek mâlik-i vicdân olanlara yakışmaz. Vatan bize gösterdiği hedâyâyâ karşı yalnız kendisini sevmemizi ister.”⁹¹

Burada yazarın vurguladığı bir diğer önemli nokta vatana sadakattir. Vatan nankörlük edene dahi kucak açarken vatana zelillik getirecek herhangi bir harekette bulunmak alçaklıktır. O zaman bizi besleyen toprağa yardımcı, hizmetçi olunmalıdır. “Öyle bir toprağa nasıl mu’âvenet idilebilir? Evet, bugün okursak, çalışırsak, kızlara mâderlik vazîfesini ta’lîm idersek bi’l-âhere şemsimiz daha parlak bir sûrette işrâk eyleyecek. Zemînimiz daha münevver bir çehre ‘arz eyleyecek. Âfâkımız aslâ sehâb-ı cehâlet ile mestûr olmayacak. Her vakit güleceğiz. Vatan da bizimle berâber gülecek!”⁹²

Müellifimiz bu mesajları ile amacına bir adım daha yaklaşmış bulunuyor. Sonuç olarak vatan sevgisi erken yaşlarda verilmesi zorunlu olan temel eğitim ilkelerinden bir tanesidir. Çocuklara küçük yaşta vatanın ne kadar kıymetli bir nimet olduğunu anlatmak gerekiyor ki büyüyünce ona hizmetin mukaddes olduğunu idrak edebilsin. Mektuplarda “Vatanı neden sevmeliyiz? Seven çocuklar vatani için neler yapmalı?” vb. soruların cevabını vermiştir. Son olarak şunu söyleyebiliriz; vatana hürmet, geleceğe hürmettir.

2.8. Ahlaki Eğitimde İlk Basamak: Aile

Aile, kan veya akrabalık bağıyla birbirine bağlı olan bireylerin oluşturduğu, ortak değerleri olan bir gruptur.⁹³ Birey için dini ve ahlaki bilgi ve tutumların temellerinin atıldığı kurumdur. Aile, bireyin ilk eğitimini aldığı, yanlışı, doğruyu gördüğü, öğrendiği yerdir. Aile, bireyin kişilik kazanmasında rol oynayan, en doğru bilginin verildiği ve bireyi hayata hazırlayan yuvadır. Sağlam aile, sağlam birey demektir; sağlam birey sağlam bir toplum demektir. Aile, topluma giden silsilenin ilk halkasını oluşturan birimdir.

Aile toplumun can damarıdır. Bunun farkında olan müellifimiz, eserin içindeki mektupları aile fertleri arasında geçecek şekilde kurgulamıştır. Böylece hem samimi bir aile havası oluşturmuş hem de zengin içerikli mesajları daha rahat ulaştırmayı

⁹¹Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 24.

⁹² Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 25.

⁹³ Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, “Aile” sözcüğü, Ankara 2011.

hedeflemiştir. Anne ve kızı, abla ve kız kardeşi, abi ve erkek kardeşi arasında geçen mektuplarda hem aile bağının önemine vurgu var hem de sevgi ve saygının ölçüsüne dair bir örneklik.

Ailenin önemini çocuklara anlatmak için kendi yaşlıları olan küçük kızın ağzından çıkan bir mektupta bu konuyu şöyle ele almaktadır. “Çocuklar da haşerât-ı hasîse kadar bile iktidâr yokdur. Anları büyüten, terbiye iden, hiss, ahlâk, fazîlet viren vâlide ve peder olduğu âşikârdır. İ’tinâ ile terbiye iderse nev-nihâlini dâima bahâr çiçekleriyle müzeyyen görür.”⁹⁴ Çocuklar, bulunduğu kabın şeklini alan sıvılar gibidirler. Kişiliklerinin oluşmasında anne-babalarının etkisi çok büyüktür. Ailenin terbiyesi ve yönlendirmesine göre şekil alırlar. “Bugün anlıyorum ki bir çocuk küçük yaşta iken ebeveyni tarafından ne dürlü terbiye görürse o dürlü bir fikrde büyür. Bak ben kalbimde merhamet, hakîkat, ciddiyet gibi fezâili hâiz bulunduğuma tefahhur itsem ta’yîb olunmam ümîdindeyim. Mezra’a-i fikrim müşfik, muğtedî, bahârî, nûrânî bir mürebbiyeye tesâdüf itdiği için her sözümde bir parlaklık, her işimde bir sebât ibrâz ideyorum. Ba’zen noksânlarım da olabilür nasıl ki en münbit bir toprakda semm hâsil olabilir.”⁹⁵ Karakter vasıflarının çoğunun temeli çocukluk döneminde aile vasıtasıyla atılır. Aynı şekilde ebeveynler ahlaki duyguların uyandırılması, uygulanması ve ahlaki bilgilerin kazandırılması görevini de yerine getirirler. Eserimizde bu görevlerin farkında olan ve yerine getiren bir aile tablosu örneği verilmiştir. Çocuklara ve topluma örnek olması istenen aile örneği sergilenmektedir. Devamında ise okuldaki diğer genç kızların hal ve tavırları aracılığıyla olumsuz aile örneği anlatılmaktadır. Böylece iki zıt aile örneği karşılaştırılmaktadır.

Mektubun başka bir bölümünde aldığı terbiyeden dolayı kızımız annesine teşekkür etmektedir. Etrafındaki hayatın geçici lezzetlerine dalmış, ilgi alanları eğlence olan, asıl görevleri olan ders çalışmayı aksatan kızlardan şikâyetçi durumdadır. Küçük yaşta aldığı terbiyenin ve ahlaki vasıflarının farkına varmış bir birey çıkıyor karşımıza. “Sana teşekkür iderim vâlideciğim, teşekkür iderim ki beni öyle sefil tabî’atlı büyütmedin, vakâr, nâmûs ne demek olduğunu bana hakkıyla ta’lîm itdin”⁹⁶ Kızın bu sözlerinden, vâlidenin dini ve ahlaki temel değerleri kızına öğrettiği anlaşılmaktadır. Bu ve diğer mektuplardan vâlidenin, yaparak yaşayarak öğretme modelini uyguladığı görülmektedir. Çocuklar ilk zamanlar

⁹⁴ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 11.

⁹⁵ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 9.

⁹⁶ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 9.

sadece gördüklerini taklid ederler. Ancak ilerleyen zamanlarda bu durum biraz daha gelişme gösterir.

Mektuplardan anladığımız kadarıyla vâlide, kendi ailesinden iyi eğitim görmüş bilinçli bir karakteri temsil etmektedir. Çocuklarının sevgi, disiplin gibi ruhî ihtiyaçlarını karşılamış ve onlara örnek bir portre oluşturmuştur.

Müellifimiz ailenin farklı bireyleri arasında geçen mektuplarla güzel bir aile tablosu örneği sunmuş bulunmaktadır. Mektuplar aile bağları güçlü bireylerin kişilik özelliklerini tasvir etmektedir. Aynı şekilde ilk öğrenim yuvası olan ailede verilen eğitimin önemini olumlu ve olumsuz örneklerle göstermeye çalışmaktadır. Bütün bunları bizzat çocukların ağzından yazarak hedef kitle olan diğer çocukları düşünmeye teşvik etmektedir. Çünkü çocukların kişilik gelişimine etki bakımından aileden sonra gelen kitle akran çevresidir.

2.9. Kız Çocuklarının Okumasının Önemi

İslam'ın ilk emrine muhatap olan insana üç şeyi okuması emredilmiştir. Kitap, evren ve insan. Bunların her biri başlı başına bir tez konusu olacak mahiyettedir. Ancak biz burada birincisini bir yönüyle kısaca ele alacağız.

1.Yaratan rabbinin adıyla oku

2.O, insanı alâktan (asılıp tutunan zigottan) yaratmıştır. 3-5.Okuy! Kalemle (yazmayı) öğreten, (böylece) insana bilmediğini bildiren rabbın sonsuz kerem sahibidir.⁹⁷

“Allah sizi annelerinizin karınlarından hiçbir şey bilmez hâlde çıkardı ve belki şükredersiniz diye size kulaklar, gözler ve kalpler verdi”.⁹⁸ Ayetten de anlaşılacağı üzere insanoğlu annesinin karnından hiçbir şey bilmez halde çıkar. Doğduktan sonra hayat serüveni başlar ve yavaş yavaş öğrenmeye başlar. İlk eğitimini ailede alacağını ve bu eğitimin kalitesini ebeveynlerin belirleyeceğine yukarda değinmiştik. Şu anda asıl üzerinde durmak istediğimiz daha doğrusu müellifin üzerinde durduğu konu ise insanı, hayvani yönlerinden kurtarıp, insani yönlerini öne çıkaran bilgiye ulaşmanın yolu olan eğitimidir. Eğitim yani ilim öğrenmek ise kadın erkek her Müslümana farz kılınmıştır. Peki, eğitimin insanlar üzerinde ne gibi etkileri vardır? Neden ilim öğrenmek farz kılınmıştır? İlim

---

⁹⁷ Alak Suresi 96/1-5. Ayetleri.

⁹⁸ Nahl Suresi 16/78. Ayet.

cehâleti yok eder, insana yeni kapılar açar. Eğitimli insanın yani okuyan insanın düşünce ufku gelişir, geniş bir görüş ufku olup olayları inceleme yeteneği olur. Bir toplumda eğitim seviyesi yükseldikçe bilinçli yaşayan insanların sayısı artar.

Müellifimiz okuma seferberliğinin hız kazandığı dönemlerde eserini ele almıştır. Özellikle kız çocuklarının okumaya olan ihtiyacının farkına varmış ve eserinde bu ihtiyaca vurgu yapmıştır. Bunun için mektuplarını genelde kız çocuklarının ağzından kaleme almıştır. Hatta mektupların çoğunluğu yatılı okuyan kız çocuğu ile çevresi arasında geçmektedir.

Bir kız bir aileyi değiştirir, geliştirir, yarına hazırlar. Onun okuması sadece kendisini etkilemekle kalmaz, geleceğe ışık olur. Bir kız çocuğunun okuması ile kazanacakları şöyle sıralanmaktadır: “Bir kız okursa vatan-perver olur , ‘âlicenâb olur, vazâif-i insâniyyesini îfâya muktedir olur. Bir kız okursa ‘iffet ve ‘ismetin kadr u kıymetini bilebilir. Allâh’ın ‘azemet ve celâdetini idrâke kâdir olur, sîne-i tabî’atda bulunan bunca mevcûdâtın ahvâlinden behredâr olur. Bir kız okursa kuvâ-yı zihniyyesini iğtidâyâ muvaffak olur, eyü düşünür, eyü söyler, hucerâtını bir şeyle iştigâle mecbûr olmaz.”⁹⁹ Kısaca bir kız okursa zihnini kalıplaşmış yanlışlardan arındırır, düşüncesini karanlıklardan aydınlığa çıkarır, dünü, bugünü ve geleceği yorumlamakta başarılı olur.

Okumak, bir kızın fikrini açar, düşüncelerini berraklaştırır, hayatını kolaylaştırır. Okumak, tecrübe kazandırır. Genç kız, okuyarak çocuk terbiyesinin nasıl olması gerektiğini ve yöntemini öğrendiğini belirtmektedir. “? Ben bugün Hind’in, Çin’in, ‘Arabistân’ın, Yunanın Romanya yâhût İtalya’nın, ve’l-hâsıl Fransa’nın terbiye-i etfâl husûsunda ikdâmât-ı mücerrebelerini mutâla’a idiyorum. Bir de bizi mukâyese idersem usûl-ı terbiyeye âşinâ olmuş olurum. Okumak bilmeyen bir kız kânûn-ı terbiyeyi nasıl bilebilir. Var ol! Vâlideciğim ki beni küçük yaştan berü okutdun, fikrimi açdın, ahvâl-i ‘âleme vâkıf itdin.”¹⁰⁰

Dönemin şartları göz önüne alındığında kız çocuklarının okuma oranlarının düşük olduğu görülecektir. Okuyan kızların ise akademik başarılarının yüksek olması beklentisi mevcut değildir. Toplumun kızlardan beklentisi daha ziyade annelik olgusu ile ilgilidir. Genelde daha iyi, daha kültürlü, kanun-i terbiyeyi bilen bir anne yetiştirilmek

⁹⁹ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 13.

¹⁰⁰ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 13-14.

istenmektedir. Okuyan kızların evlatlarını daha güzel yetiştireceği kanaati yaygındır. Aynı şekilde ideal bir ev hanımı olmaları için gerekli becerilerle donatılmaları ve güzel ahlak sahibi olmaları hedeflenmektedir.¹⁰¹ Bununla ilgili başka bir mektupta şu ifadeler yer almaktadır: “...zîrâ bir kız her şeyden haberdâr olmalı ki yarın vâlide olduğu zamân Allâh tarafından kendisine virilecek çocuğu kemâliyle büyütmek, tamâmıyla terbiye itmek vazîfelerinde kusûr itmesün. Bir vâlide terbiyesiz olunca tabî’idir ki gonca-i ‘ömrünü dahi o zehr-nâk nefsiyle soldırır,...”¹⁰² Başka bir yerde “O çocuk doğduğu zamân terbiyesiz, ahlâksız mı doğuyor! Hayır vâlidesinin sütünden zehr emerse o da küçükden zehre alıŖur, yavaş yavaş büyüdükce huysuzlanur. Zîrâ vâlidesi eyü tabî’atli bir kadın değil okumak bilmez okuyanları istihzâ ider bir mahlûk! Kızlar okumalı hemân erkeklerden ziyâde çalışmalı, zîrâ cenâb-ı Hakk kendisine büyük bir familya tevdî’ idecek vazîfe-i insâniyyesinde tekâsül gösterirse günâhkâr olur.”¹⁰³ Şeklinde bir düşünce dile getirilmektedir.

Kısaca Ŗunları söyleyebiliriz. Eser, kız çocuklarının okumasının önemi üzerinde çokça durmaktadır. Hatta bir kızın okumasının erkek çocuğunun okumasından daha gerekli olduğu düşüncesini savunmaktadır. Ancak kaleme alındığı dönem itibariyle kız çocuklarından akademik başarıdan çok bilinçli bir vâlide olma beklentisi ağır basmaktadır. Bu durum ise o dönemde kadının toplum hayatındaki rolünü karşımıza çıkarmaktadır. Böylece ilk başta söylediğimiz şeyi teyit etmiş olduk. Bir kız çocuğu sadece bir kız değil aynı zamanda geleceğin annesidir. Bir anne aileyi değiştirir, aile ise toplumu.

2.10. Toplumun İhtiyaçlarına Duyarlılık

Her insan bir toplumda doğar, dolayısıyla doğduğu toplumun kültürüyle, değerleriyle büyür. Hiçbir insan doğduğu çevreden tamamen soyutlanamaz. Hatta bireylerin davranışlarını kültürel çevresi, aldığı eğitim şekillendirir diyebiliriz. Bireyin, sadece kendi ihtiyaçlarını karşılamak için değil aynı zamanda içinde bulunduğu çevreye duyarlı, toplumun ihtiyaçlarını gören ve çözümlmek için fedakâr bir tutum ile çalışması gerekir. Dolayısıyla kişi toplumun ihtiyaçlarına kayıtsız kalmaz, kalmamalı.¹⁰⁴ Tarihimiz

¹⁰¹ Bu durum Hüseyin Razi’nin “Nev Üsül Örnek Yahut Çocuklara Mahsus Mektup Demeti” adlı eserinde de gözlenmektedir.

¹⁰² Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 27.

¹⁰³ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 28.

¹⁰⁴ H. Fazlı ERGÜL, Mehmet KURTULMUŞ, Sosyal Sorumluluk Anlayışının Geliştirilmesinde Toplum Hizmet Uygulamaları Dersine İlişkin Öğretim Elemanlarının Görüşleri, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, C. 13, S. 49, s. 221-232, Bahar 2014.

bu konuda sergiledikleri fedakâr davranışlarıyla örnek olan şahsiyetler sayesinde parlamıştır. Bu fedakârlıklar bir konu veya zümre ile sınırlı kalmamış, toplumun her kesiminde farklı alanlarda kendisini göstermiştir.

Toplumun ihtiyaçlarına duyarlı olmak vatan sevgisi ile bağlantılı bir özelliktir. Vatanını, milletini seven birey onu yüceltmek için çaba sarf eder. Bir diğer önemli husus ise toplumun ihtiyaçlarını fark edebilme meselesidir. Bunun için toplumun içinden duruma bakıp var olan ihtiyacı görebilmek gerekir. Fen ilimlerinden Edebiyata, yönetimden askeriye yazılan veya yapılan işlerde bu özellik göz önüne alındığında başarı söz konusu olmuştur. Nitekim bu durum Kur'an'da da karşımıza çıkar. Değişen ve gelişen toplumun şartlarına göre ayetler peyderpey inmiştir.¹⁰⁵

Müellifimiz, çocuklara iletmek istediği mesajlara toplumun ihtiyaçlarına duyarlı bir birey olma vasfını da eklemiştir. Değişken yapıda sürekli gelişen bir organizma olan bir toplumun içinde yaşıyoruz. O halde dönemin şartları göz önüne alınmalı ve toplumun ihtiyacına cevap verecek şekilde çaba harcanmalıdır. İki erkek kardeş arasında geçen mektuplarda kardeşlerden biri drama eserini tercüme etmek istediğini belirtmektedir. Tahminimizce daha büyük olan kardeş, cevaben, drama tercüme etmek yerine makâle yazmanın hem kendisine hem de topluma daha faydalı olacağını ifade etmektedir. “Çocukların, kızların, kadınların ahvâlerinden bahs eder makâleler kaleme almalı. Bir makâlenin büyük olması şart değildir. Rûhlu iki söz koca bir sahîfe safsatadan daha makbûldür.”¹⁰⁶

Başka bir mektupta çocukların özellikle kız çocuklarının okumasının toplumun yararına olacağı, eğitimin toplumun gelişimi için çok önemli olduğuna değinilmektedir. Hatta toplumun ihtiyaç duyduğu konulara ve mesleklere yönelmek gerektiğine vurgu vardır. Yine kız çocuklarının edebiyat ile ilgilenmesinin bir gereklilik olduğu ancak malum dönemde bu konuda eksikliklerin görüldüğü ve bunun için her kız çocuğunun mutlaka edebi eserler okuması gerektiğine validenin kızına yazdığı mektupta değinilmiştir.¹⁰⁷

---

¹⁰⁵ Ali Galip GEZGİN, “Âyetler ve Süreler arasındaki Tenâsüb” ile “Sürelerin Tertîbinin Tevkîfiliği”nin Kur'an'ın “Metin İçi Bağlam”ı Açısından Önemi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 1, s. 1-47, 2018.

¹⁰⁶ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 42.

¹⁰⁷ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 29-30.

Genel olarak mektuplara ve ele alınan konulara bakıldığında bir toplumun geleceği olan çocukların ahlaki gelişimi için gerekli görülen konular üzerinde durulduğu görülmektedir. Aslında bu eser başlı başına bir ihtiyaç olarak görülmüş ve verimli bir çalışma olması amaçlanmıştır. Ki bu çalışmanın gerek kaleme alındığı dönem için gerekse günümüz için faydalı olduğu kanaatindeyiz.

2.11. Dil Eğitiminin Önemi

Dil ekmek gibi, su gibi gündelik yaşamımızın içindedir, soluduğumuz hava gibi yaşamımızın her anında bizi sarar; bundan dolayı dilin varlığını hemen hemen hissetmeyiz. Aynı zamanda dil, üzerinde ikame ettiğimiz toprak gibi ürünlerini hissettirmeden yavaş yavaş bize sunar ve bizler bu fısıltılı sonsuz bahçenin meyvelerini sadece toplarız.¹⁰⁸ Bizler insanları, düşünceleri, nesnelere kısaca çevremizdeki her şeyi dilin aracılığıyla kavrarız. Dilimizi kullanarak kendimizi ifade ermeye çalışırız. Aslında dilin önemi de burada ortaya çıkıyor. Türkçemizi niçin doğru kullanmalıyız, bunun bize faydası nedir sorularının cevabı da buradadır.¹⁰⁹

Bireyin iletişiminin kalitesi dili ne kadar iyi kullandığına bağlıdır. Zira dil, kişiyi başkalarına yansıtan bir ayna gibidir. Dili doğru kullanmak ve kelime dağarcığının çokluğu o aynayı mükemmelleştirir. Düşüncelerin daha iyi anlaşılmasını sağlar. Çünkü dil düşüncelerin ve aklın silahıdır; binlerce yıllık insan zekâsı sözcüklerde, ifade kalıplarında gizlidir. Kısaca dil, sadece düşüncelerimizi yansıtan bir araç değil düşüncelerimizi geliştiren bir alandır.

Müellifimiz Selanikli Edhem İsmail, dil öğrenimini ki öncelikle ana dilimiz olan Türkçeyi en doğru şekilde öğrenip kullanmayı önemsemiştir. Her çocuğun öncelikle kendi ana dilini tam anlamıyla öğrenmesi gerektiğini savunmaktadır.¹¹⁰ Her çocuğun mutlaka kitap okuması ve düşünmesinin zorunlu bir ihtiyaç olduğunu söylemektedir. Türkçeyi doğru ve güzel konuşmaya, kelime hazinesinin genişliğinin sağlayacağı faydalara vurgu yapmaktadır. “ Benim en birinci emelim Türkçe yazmalı! Herkesin anlayacağı bir lisân

¹⁰⁸ Mustafa Durmuş ÇELEBİ, Türkiye’de Anadili Eğitimi ve Yabancı Dil Öğretimi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 1(21), s. 285-307, 2006.

¹⁰⁹ Türkçe Öğretimi,” Dilimizi Niçin Doğru Kullanmalıyız?”, Erişim:09/04/2020, <http://www.turkceogretimi.com/t%C3%BCrk%C3%A7enin-do%C4%9Fru-kullan%C4%B1m%C4%B1-i%C3%A7indekiler/dilimizi-ni%C3%A7in-do%C4%9Fru-kullanmal%C4%B1y%C4%B1z>

¹¹⁰ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 3-56.

kullanmalı! Bugün Türkçe yazmağı öğrenirsen yârın Arapça Farsça öğrenmek güç bir şey değildir.”¹¹¹ Ona göre, konuşma dilinde Türkçe kullanıldığı gibi yazı dilinde de Türkçe kullanılmalıdır. Sadece belli bir kesime hitap etmek ile kalınmamalı, toplumun her kesimine seslenen bir dil ile yazılar yazılmalıdır. Yazılan yazılarda Türkçe kelime kullanmaya, yabancı terkiplerden uzak durmaya önem verilmelidir. “Öyle bir takım rumûzât içine sokarak maksadı bütün bütün gayb itmek kâtiblik değil şarlatanlıktır. Sen bugünkü terakkîye bak! Herkes okumak biliyor, çünkü Arabî kâ'ideler Türkçeleşti.”¹¹² Bu ifadeler müellifimizin düşüncelerini bize açıklamaktadır.

Ana dilimiz olan Türkçe öğrenildikten sonra mutlaka ikinci bir dil öğrenilmesi gerektiğini de söylemektedir. Çocukların ilgi alanlarına veya hedeflerine göre Farsça, Arapça, Fransızca, İngilizce gibi herhangi bir dili öğrenmesini tavsiye etmektedir. Çünkü her dil farklı bir dünya görüşü demektir. Bütün bunları ise iki kardeş arasında geçen mektuplar aracılığıyla sağlamaktadır.

---

¹¹¹ Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 15.

¹¹² Selanikli Edhem İsmail, a.g.e., s. 15.

İKİNCİ BÖLÜM
MEKTUPLARDAKİ DİL VE ÜSLÛP

1. 19. YY. TÜRK EDEBİYATI'NDAKİ DİL VE ÜSLÛP

Bir edebî eser sunulurken, birbirine kenetlenmiş bir halde bulunan üç mühim teknik ile donatılmaktadır. Bunlar ifade, edebî dil ve üsluptur. Bu konuda Önal şöyle bir tanımlama yapmaktadır: “*Edebî metnin ifadesi, onun edebî diline ait özellikleriyle anlatılabilir ve edebî dil de, metnin üslup özelliklerini gündeme getirir.*”¹¹³

Üslup; “*tarz*”, “*tavır*”, “*edâ*”, “*söyleyiş*”, “*dil ve ifade*”, “*kişinin veya bir grubun ifade özelliği*”, “*bir edebî türün söyleniş hususiyeti*”, “*kelimeleri kullanış*”, “*bir edebî eserin dil ve ifade yönüyle incelenmesi*”... gibi anlamlarla tanımlanmış olup bu tanımlamalar belli ölçüler dahilinde gerçekleşmiş ve üzerinde bazı yorumların yapıldığı bir kavram olmuştur. Örneğin Yahya Kemal’in üslubu gibi üslup, şahsa münhasırdır. Ya da Servet-i Fünun üslubu örneğinde olduğu gibi bir grubun anlatım özelliği olabilmektedir. Bununla birlikte konuşma üslubu gibi bir ifade yolunun hususiyeti; amir üslubu gibi bir makam veya mevki yönüdür.¹¹⁴

Eserimizi dil ve üslûp yönüyle ele almadan önce 19. yüzyılın ikinci yarısında Türk Edebiyatı’ndaki değişime ve gelişime, bunun sonucunda gelişen edebi türlere ve yine bu değişim sonucu işlenen konu, biçim, dil, mazmun, vb. ortaya çıkan farklılıklara bakmak yararlı olacaktır. 19. asırda değişen siyasi dengeler beraberinde edebiyatta da yeni etkileşimleri getirmiştir. Tanzimat ile beraber Batı Edebiyatının etkileri daha da hız kazandı. Özellikle mensur eserler çoğaldı. Yine bu dönemde bireysel yaşantılar ve toplumsal yaşayış gündeme geldi.

19. yüzyılda kaleme alınan eserler ya toplumun seviyesine ulaşamayan bir sanat düzeyinde ya da şuurlu ve imanlı bir şekilde topluma okuma zevki aşlamak amacıyla, toplum için kaleme alınmışlardır. Bu eserler, dönem edebiyatının neredeyse her çeşidiyle yazılmış; mektuplar, romanlar, hikâyeler, hâtırat ve seyahat notları, fennin ve yeni keşiflerin meraklı bahislerine âid popüler makaleler, tiyatro eserleri vb. halinde kaleme

¹¹³ Mehmet ÖNAL, “Edebî Dil ve Üslûp”, A.Ü. Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 36, s.21, Erzurum 2008.

¹¹⁴ Mehmet ÖNAL, a.g.m., Atatürk Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 36, s. 21, Erzurum, 2008.

alınmıştır.¹¹⁵ Banarlı bu türler ile ilgili şöyle görüş bildirmektedir. “*Bu dönemde yazılan türler önceki dönemlerin dil, şekil ve ifade hususiyetlerini söküp atmamak, hatta muhafaza etmekle beraber, kat’i olarak Avrupa kültür ve edebiyatının tesiri altında başlamış ve gittikçe Avrupaileşmiştir. Nesirde, bilgi, fikir iddia ve heyecan unsurlarıyla yüklü, açık bir üslupçuluk görülmektedir. Nesir alanında yazılan eserler, süssüz, külfetsiz, sihirli ve özlü bir sadeliğe ulaşmıştır. Dolayısıyla tabii dili her türlü ifade hünerlerinden üstün tutan nesir anlayışı kendisine yer bulmuştur.*”¹¹⁶

Mektup türünün Tanzimat döneminde gelişmeye başladığına ve ilk özel-edebi mektubun ise Şinasi’nin annesine yazdığı mektup olduğuna giriş bölümünde yer vermiştik. Şinasi’nin bu meşhur mektubu özel mektup olmakla birlikte dil ve anlatımı kullanma bakımından sıradan bir kişinin elinden çıkmış havasını vermemekte, bir sanatçının kaleminden çıktığı barizdir. Bu dönemde Şinasi dışında başka muharrir/sanatçılar arasında geçtiği anlaşılan mektuplar da mevcuttur. Hatta mektuplar, bu dönemde bir edebi tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Mektup-roman türünde görülen yükselme de bu dönemdedir.¹¹⁷ Dönemin özelliklerini yansıtan mektuplarda genelde samimi ve sade bir dil kullanılmıştır. Süslü ve uzun cümlelerden uzak, günlük dile yakın bir tarzda yazılmışlardır.

2. MEKTUPLARDAKİ DİL VE ÜSLUP

“*Dil, bir ‘anlatım’ ve ‘iletişim’ aracıdır.*” (Tekin, 2008:155) Bu anlatım ve iletişimin ortak noktası ise şüphesiz insandır. Edebiyat açısından bakacak olursak ‘insan’ yazar, okur hatta yaratılan ürünün ana malzemesi olarak karşımıza çıkar. Bu üretim dairesinde yazarın aktaran konumunda, okurun ise kendisine aktarılanı alımlayan konumda olduğu bu süreçte dilin ortak unsur olma özelliği kabul edilen bir gerçektir.¹¹⁸

Üslup kavramını ise Ahmet Çoban detaylı bir şekilde tanımlamaktadır. Ona göre üslup; belirli bir duyuş, görüş ve birikime malik olan sanatçının çalışmaları ve emekleri ile ömrü boyunca kazandığı tecrübe ve tavırlarla belirlediği konuyu, biçim ve içeriğin

¹¹⁵ Nihad Sâmî BANARLI, Resimli Türk Edebiyatı Târîhi II, s. 963, 12. Baskı, Ankara 2016.

¹¹⁶ BANARLI, a.g.e., s. 995-997.

¹¹⁷ Mektup-Roman ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: Bihter DERELİ, Mektup-Roman ve Kadın Yazarlar: Fatma Aliye, Halide Edip Adivar ve Şukufe Nihal Başar, Yüksek Lisans Tezi 2010.

¹¹⁸ Ramazan TÜRK, Hasan Ali Toptaş Romanlarının Folklorik Unsurlar Bağlamında Tema, Dil ve Üslup Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, s.93, Uşak 2019.

belirlediği araç ve yöntemler kullanarak şahsına has bir biçimde sıraladığı kelimelerle anlatmasından tevellüt eden edebî değer unsuru ve ölçüsüdür.”¹¹⁹

Müellifimiz dili, hem kendisi hem de toplum için fayda sağlayacak bir şekilde işleyerek toplumun hizmetine sunmuştur. Böylece dil, günlük kullanılan dil statüsünden çıkıp bir edebi esere hayat vermiştir. Binaenaleyh kullanılan isim ve sıfat tamlamaları, çeşitli cümle yapıları, bağlaçlar, zengin betimlemeler, benzetmeler ve kelime hazinesinin genişliğinden, müellifin sağlam bir üsluba sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Çocuklara Mektup Numunelerim eserinde toplam 26 adet mektup bulunmaktadır. Bu mektupların dil hususiyetlerine baktığımızda müellifimizin Türkçe'nin dil özelliklerine dikkat ettiği görülmektedir. Mektuplar, aile bireyleri ve yakın çevreye yazılan özel mektuplar olduğundan açık, yalın ve içten bir anlatımla yazılmışlardır. Aynı zamanda dönemin konuşma dili ve kültür dili dikkate alınmış, çocukların çok rahat anlayabileceği seviyeye indirgenerek kullanılmıştır. Özellikle bazı mektuplarda günlük konuşma dilinin ağır bastığı açıktır.

Mektupların genelinde saygı ve öğüt verici ifadeler içeren bir dil kullanılmaktadır. Mektuplarda herhangi bir nefret veya zorlama belirtisi gösteren ifadeye yer verilmemiştir. Muhatabın ismi zikredilmemiş, bunun yerine “Vâlideciğim, Gardaşcağız, Hemşireciğim, Birâder” gibi hitap kelimeleri kullanılmıştır. Sonlarda ise “Bâki Allah'ın birliğine emânet ol yavrum” “Baki fikrin güneş kadar parlansın ‘azizim” gibi dua ve sağlık temennileri ile hâtim edilmiş. Mektuplardan 2 tanesinin sonunda klasik mektup formatında olduğu gibi tarih ibaresi konulmuş “Fi 13 Teşrîn-i evvel sene [1]300”, 2 tanesinde başlığı açılmış ama imza mevcut değil, 1 tanesinin sonunda gönderenin ve alıcının bilgileri ve tarih verilmiş;

“Birâderin

Ethem İsmail

Rüfekâdan A.Ş efendiye

Fi 20 Teşrîn-i evvel sene [1]300.”

---

¹¹⁹ Ahmet ÇOBAN, Edebiyatta Üslup Üzerine, Akçağ Yayınları, s. 10, Ankara, 2004.

4 adet mektubun sonunda “Seni seven kardeşin E.E, Kardeşin E.E” şeklinde gönderenin sadece baş harfi verilmektedir. 4 mektubun baş kısmında hitaptan önce gönderilen kişinin ismi açık bir şekilde yazılmadan bilgi verilmiş “V.M. Birâderimize, A.Ş. Efendi’ye”. Mektupların içeriğinde ise herhangi bir isim veya özel yer ismi zikredilmemiş.

Mektupların bir kısmında bolca betimlemelere rastlamaktayız. “Şimdiki bulunduğum mevki’ bir ağaç altıdır. Ağaç bahar güneşine tesâdüf ettiği için çiçeklenmiş yeniden hayat bulmuş duruyor. Dalları üzerinde serçe kuşları cıvıldıyor; ama nasıl bilir misin? Bir beste tanzîm eder gibi kemânlarını düzeltiyorlar. İçlerinde bir kuş görüyorum ki tanımakta zahmet çekiyorum. Kanatları zümrütlerle donatılmış başı ufacık, gagası sivri, cismi serçeden az büyük, gözler pek nurlu, seri’ uçuyor. Bir baharın yanına geliyor, kanatlarını sevincinden çarpıyor; sivri gagasını tâ bahârın göbeğine kadar sokuyor. Oradan almış olduğu nafakasından memnûn oluyor. Yanına takarrub eden diğer kuşları dövüyor... bu mevsim gibi şetâretli duruyor.” Şeklinde bulunduğu mevki görüyormuş gibi bize hissettirmeyi başarmaktadır. Tasvir ettiği bu cümlelerle baharın en lezzetli zamanlarında cereyan eden günlük bir olay ile okuyucunun bütün duygularını canlandırıyor. “kuşun memnun olması” gibi kişileştirmeler yapmaktan geri durmuyor. Yabancı kelime kullanmadan, süslü ve ağdalı tamlamalardan uzak sade ama etkileyici bir üslup ile yaptığı bu tarz betimlemelerle okuyucuda zevk uyandırmayı ve gözlerinin önünde bir resim çizmeyi beceriyor. Aslında kullanılan kelimelerin hepsi günlük dilde kullanılır ve tek tek anlamları da günlük dildeki anlamın benzeridir. Burada farklı olarak bazı kelimelerin anlamlarını mecaz anlam olarak sergileyebilmektedir. Ancak üslup ve kompozisyon yazılanı farklı kılıyor.

Mektuplarda hikâye, roman, vb. türlerde görülen bir olay örgüsü mevcut değildir. Her bir mektup farklı bir konuyu arz etmektedir. Mektupların içeriği her birinde farklılık göstermekte olduğundan anlatım tarzı da orantılı olarak değişmektedir. Mektupların hepsi nesir şeklinde yazılmış olmakla birlikte sonlara doğru birkaç mektupta beyitlere de yer verilmiştir. Bu beyitlerin anlatılmak istenen fikri daha anlaşılır kıldığı ve anlatıma hareketlilik katmak amacıyla yazıldığı barizdir. Örnek vermek gerekirse;

“...Yâ ümîd şâdmânı ya ki imha-yı hayât

Bunlara vâbeste kalmışdır diriğa kâinat”

Verilen beyitlerden bir tanesi dışında diğer beyitlerin kime ait olduğuna dair herhangi bir bilgi verilmemektedir. Yukardaki beyti ve öncesindeki beyitleri incelediğimizde ise “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün” aruz vezni ile yazıldıklarını görmekteyiz. Halk Edebiyatına yakınlığı dikkat çeken müellifimizin aruz veznine de az da olsa yakın olduğu görülmektedir. Ancak bu beyitler üzerinden baktığımızda çok başarılı olduğu söylenemez.

“Kişinin içinde yaşadığı kültür ve medeniyet muhiti, bir dilde istifade edilen kelimelerin kadrosunu tâyin eder.”¹²⁰Şeklinde bir tespitte bulunur Kaplan. Bizim Edebiyatımız ve dilimiz sadece bir ulusa ait değildir. Zira bir imparatorluğun kucağında yetişmiş, dallanıp budaklanmıştır. Mektuplarımızda da bunu bariz bir şekilde görmekteyiz. Özellikle Arapça ve Farsça kelimeler anlatımın ayrılmaz bir parçası haline gelmişlerdir. “Bahârî bir zînete bürünmüş, ruhsârında mevc mevc penbelikler cevelân eden bir nev-urûs câzibeli nazarıyla herhangi kalbe atf-ı niğâh itse vücûdu ihtizâza getirir. Dudaklarını ihâta eden nûr-i ismet yavaş yavaş açılarak etrafa neşr-i envâr ile tebessüm eyler, hissiyâtı şiddetle galeyâna getirir; dimâğı tasvîri kalemen mümkün olmayan bir hâle kor; damarlar bilâ ihtiyar titremeye, kuvvetten kalmaya başlar.” Bu verdiğimiz parçada toplam 54 sözcük bulunmaktadır. Bunlardan 25 tanesi Türkçe, 26 Arapça, 3 Farsça kelime bulunmaktadır.

Müellifimiz olayları aktarırken sıralı cümleler, uzun ve etkileyici cümleler kurmaktan çekinmemiştir. “Şimden sonra zamânın her dakikasını fevka’l-ade bir kıymetle telakki edeceğim tâ ki bir gün senin kadar mes’ûd olayım, muallimelerim, beni yalnız beni değil bütün mekteb kızlarını kendi çocukları gibi seviyorlar.” Nokta, noktalı virgül, iki nokta gibi noktalama işaretleri kullanarak uzun cümlelerden yararlanmıştı. “Evlâdının meserreti için gönlünde yatan kederlerin cümlesini setre çalıştır; beni dizine yatırıp da tatlı tatlı ninniler ile uyuttuğunu tahattur ettikçe kalbimde bir hiss-i ‘âli bir nur-ı muğteni buluyorum.”

Anlatımı kuvvetlendirmek ve dikkatleri canlı tutmak için sık sık soru cümlelerine başvurmuştur. “Niçün yanaşamıyorsun? Niçün hüçûm etmiyorsun? Kuvvetin mi yok? İktidârın mı tükendi?” Bu soru cümlelerini bazen cevapsız bırakmış, bazen ise sorunun hemen ardından cevabını da vermiştir. Yine bu amaca binaen ikilemelere de başvurmuştur. “mevc mevc, düşününe düşününe, tatlı tatlı, gürültü patırtı, uzun uzun, köpük köpük, bulut

---

¹²⁰ Mehmet KAPLAN, Büyük Türkiye Rüyası, Dergâh Yayınları, s. 100, İstanbul, 1998.

bulut, ipek ipek, azametli azametli, ulvi ulvi, şahane şahane, yavaş yavaş, için için, şeffaflı şeffaflı, penbe penbe, küme küme, sakın sakın, deste deste, sürurlu sürurlu, mini mini” vb. birçok ikileme örneği kullanmıştır.

Müellifimiz sebât, hakikat gibi bazı konuları mektubun içinde makale olarak ele almaktadır. Bu mektuplar hem bilgilendirici hem de edebi bir dille yazılmıştır. İçerisinde çok fazla Farsça ve Arapça tamlama barındırmaktadır. Yabancı kelimelerin kullanımında artış olduğundan diğer mektuplara kıyasla dili biraz daha ağır basmaktadır. “Marifet her türlü mümkünâtı mübdi‘âne bir sûretle dest-gâh-ı teşekkülde götürüyorsa o bedi‘ayı pirâye-i husûle câvidânı bir sûretle getirecek sebattır. Neşâtını gayretini, hevesini, ictihâdınız, sebâta rabt eylersen her türlü ümid, her türlü terakki her türlü barika-i istikbâl husûl-pezir olur.”

Müellifimiz akıcı, canlı, renkli ve sürükleyici bir üslupla mektuplarını kaleme almıştır. Mektup formunda olan klişe hal hatır sorma fasıllarına yer vermemiş. Bu sayede okuyucuyu boğmamakla beraber anlatıma hareketlilik katmıştır. Her bir mektubun farklı tarzda yazılması da dikkati çeken diğer bir husustur. Monotonluğa düşmeyen anlatımı ve üslubuyla okuyucunun dikkatini canlı tutmayı başarıyor. Yer yer keskin ifadeler kullanmaktan da geri durmamıştır.

Müellifimiz Türkçeyi en iyi şekilde öğrenip kullanmanın gerekliliğine değinirken bunu bizzat mektuplarında da uygulamaya çalışmıştır. Ancak dönemin diline ve günlük hayata mal olan yabancı kelimeleri de kullanmaktan kaçınmamıştır. Bununla beraber yerel ağızlara ve söyleyişlere de yer vermemiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ÇOCUKLARA MEKTUP NUMUNELERİM

1. ESERİN TAVSİFİ

Daha önce üzerinde herhangi bir akademik çalışma yapılmayan Selanikli Edhem İsmâil'in Çocuklara Mektup Numunelerim adlı eseri çalışmamızın temelini oluşturmaktadır. 19. Yüzyılda kaleme alınan eser, İSAM'ın Osmanlıca Risaleler veri tabanında matbu olarak mevcuttur. Kitabın kapağında “Maarif Nezaret-i celilesinin ruhsatıyla tab olunmuştur” ifadesiyle birlikte eserin İstanbul'da basıldığı, sahibi ve nâşirinin Kitâbcı Ârâkel olduğu, eserin Bâb-ı Âli Caddesi 52 numarada kayıtlı Şirket-i Mürettebiye Matba'ası'nda 1305 hicri yılında basıldığı bilgileri yer almaktadır. 19. yüzyılın sonlarında basılan eser ilk basımından iki yıl arayla ikinci defa basılmıştır.

Eser Mekâtib-i İbtidâiye son sınıf öğrencilerine mahsus olup tevsî'i efkâr ve tehzîb-i ahlâka medâr olacak mülâhazatı muhtevi mektuplardan ibarettir. İçerisinde toplam 26 adet mektup bulunmaktadır. Bu mektupların tamamı müellifimiz tarafından kaleme alınmakla birlikte farklı şahısların elinden çıkmış şekilde bir olay örgüsünü içermektedir. Her bir mektubunda farklı bir konuya değinen eserimiz toplam 56 sayfadan oluşmaktadır.

Selânikli Edhem İsmâ ‘ il
ÇOCUKLARA MEKTÛB NUMÛNELERİ

Mekâtib-i İbtidâiye Son Sınıflarına Mahsûs Olup Tevsî‘-i Efkâr ve Tehzîb-i
Ahlâka Medâr Olacak Mülâhazâtı Muhtevi Mektûblardan ‘İbâretidir.

Sâhib Ve Nâşiri

Kitâbcı Arakel

Ma‘ârif Nezâret-i Celîlesinin Ruhsatıyla Tab‘ Olunmuştur.

Ruhsatnâme Numerosu 389

İSTANBUL

(A. Mavyan)Şirket-i Mürettebiye Matba‘ası – Bâb-ı ‘Âli Caddesinde Numero
52

1305

44

[3]

Mukaddime

Çocukların istifâdesine hâdim olacak bir eser neşrine hayli zamândan beridir ârzû-keşim, çünkü ezhâr-ı letâfet nisâr-ı mevsim latîf bahârın müzeyyenât-ı bedâyi' pesendânesi olduğu gibi ma'sûm kuzucuklar, çalışkan yavrucuklar da vatanın istikbâl ve âtîsini te'mîn ve tenvîr idecek en ziyâdâr çiçekleri değil midir? Şu cihetle en evvel onların menfa'atini göz önüne almağa ve ma'lûmât ve müktesebâtını tevsî'e vesâtet idecek eserler meydâna getürmegi hakîkat-i hâli tamâmiyle tedkîk idenler kendilerini mecbûr görürler i'tikâdındayım.

İşte bu fikre ittibâ'en kemâl-i 'aciz ile karaladığım şu "mektûblarımı" mevki'-i intişâra vaz' edeyorum. Âsumân-ı ma'ârifimiz de 'arz-ı didâr-ı pertev-bâr eyleyen ahterân-ı edeb miyânında "mektûblarımın" neşr-i envâre muktedir olamayacağını bendeniz de

[4]

i'tirâf iderim şu kadar ki esâs maksad nazar-ı insâfa alınur, vatanımızın ikbâl-i istikbâlini teşkîl idecek olan etfâlin muhyi-i terakkî-i perveri şübban-ı zamânın rehber-i kemâlât-ı küsteri bulunan pâdişâh-ı 'âlicâhımız efendimiz hazretlerinin 'asr-ı terakkîlerinde tulû' ideceği düşünülürse ümîdvârım ki pertevini gâ'ib itmez. Maksadın kudsiyeti, eserin mâhiyeti, münderecâtıyla anlaşılacak bir hâldir. Bu cihetle mukaddemâtımı daha ziyâde tevşîhe lüzûm göremem.

Şu ilk eserimi neşre tevassût iden tâbi'-i gayur kitâbcı Arakil efendinin ictihâd-ı terakkî-i perverâne ve ikdâm-ı teceddüd-pesendânesi hakkında söz söylemeği zâ'id 'add iderim. Bu gayret ve ikdâmdan dolayı kendisine müteşekkirim.

Selânikli

Edhem İsmâ'il

[5]

VÂLİDE'DEN KIZINA

Kızım!

Vakt-i sabâvetin sür'atle imrârını ârzû idiyorsın, evet, zamân sana şiddetle itâ'at idecektir, sür'atle geçecektir 'azîzem. Fakat bu ârzûnun büyük bir hatâ, tashîhi nâ-kâbil bir hatâ olduğunu anlayacaksın, sen de benim gibi peşimân olacaksın! Şimdi bin dürlü eğlence, bin safâ görüyorum. O zamânın sâkin safâsını, rûhlu ferahını mümkün değil hatırlayamıyorum ... Ebeveynimin şefkat-sînesine yaslanarak kırdığım parlak oyuncakların gönlüme verdiği handeyi, pertevi hiss itmek kâbil olsa hayâtımdan yigirmi sene bağışlamak 'indimde hiç hükmündedir. Fakat o kuvvet nerede? O iktidâr ne oldu? Anları zamân seyli sürdi götürdi. 'Adem-i denize karışdırdı. Bir daha 'avdeti kâbil değil!...

Sabâvetinin kıymetli dakikalarını idâreden 'âciz olan bir insân hiçbir zamânda râhat içinde yaşayamaz. Benimle yaşık birkaç kadın

[6]

tanırım, cümlesi sefâlet içinde yaşıyorlar. Bu hâle yine kendileri sebep! Fikirsiz yaşamışlar! Düşüncesiz 'ömr sürmüşler! Bugün ihtiyârlık başlarına çökmüş, anı idâre için mâzîde mühimmât tedârik idememişler; hâlde uyumuşlar; istikbâlde uyandılar ama gözlerine bir meserret levhası çarpmıyor. Her ne tarafa baksalar tabî'atı ağlar bir hâlde görüyorlar. Hayır! Ağlayan tabî'at değil, kendileridir. Gözlerini kapayan felâket perdesi dünyâyı karanlık gösteriyor. Şebâbetde gülmüşler, oynamışlar, eğlenmişler. Zamânı güneş gibi müstakar, ulûhiyyet gibi ebedî kıyâs eylemişler. Hâlbuki her eğlenceli dakikalar gönüllerine birer felâket yılanı yapıştırmış hiss idememişler... Anlayamamışlar!

Ben anlara bakınca bahtiyârım. Evet pek mes'ûdum. Ben o zamânlarımda eğlence yerine kitâbımı, istikbâlimi düşünürdüm.. senin de anları düşünmekliğini ârzû iderim. Bâkî Allâh'ın birliğine emânet ol yavrum

[7]

CEVÂBI

Vâlideciğim !

Mektûbunu aldım, derecesiz memnûn oldum. Mektebde henüz mektûb yazmağa başladığım için pek o kadar güzel yazamayacağım... Fakat seni mektûblarımla, sözlerimle memnûn itmek isterim, bununçün çok ... pek çok çalışacağım! Sevgili vâlideciğim, seni şimdi her zamândan ziyâde seviyorum buna sebep nedir?

Ba'zen seni düşünene düşünene, tatlı tatlı ağlıyorum. Korkma bir kederim yokdur. Sevencimden ağlıyorum, beni sevdiğini düşünürüm de sevinç yaşları döküyorum.

Şimden sonra zamânın her dakikasını fevka'l-âde bir kıymetle telakkî ideceğim tâ ki bir gün senin kadar mes'ûd olayım, mu'allimelerim, beni -yalnız beni değil- bütün mekteb kızlarını kendi çocukları gibi seviyorlar. Tatlı sözleri kalbimizi anlara şiddetle rabt eyliyor. Hâtırlarını kırmamak için elden geldiği kadar çalışıyoruz. Âh görsen vâlideciğim görsen.. ne kadar terbiyeli dûr-endîş kadınlar... Ne de güzel güzel nasihatlar veriyorlar. 'Âdetâ tavırlarına,

[8]

Terbiyelerine, gıpta idiyorum. İnşaa'llâh ben de onların sâyesinde seni mes'ûd ve bahtiyâr eyleyebilecek terbiyeye mâlik olacağım...

Artık müsâ'ade it, ders vakti geldi. Kollarını aç, beni merhametli sînende sık, pûs et, kucakla da mektûbumu kapayım. Bâkî seni severim vâlideciğim!

KIZDAN VÂLİDEYE

Vâlideceğim!

Fî 4 Teşrîn-i evvel sene [1]300 târihli mektûbunu kemâl-i mesârr ile okudum. Mektûbunun gönlünde bu derece memnûniyyet hâsıl ideceğini ümîd itmezdim. 'Afv it vâlideciğim hatâ idiyorum. Bilmez miyim ki bir vâlide sevgili çocuğunun bir handesine hâlet-i ihtizârda bulunsa bile mukâbele ider. Evlâdının meserreti için gönlünde yatan kederlerin cümlesini setre çalışur; beni dizine yatırıp da tatlı tatlı ninniler ile uyutduğunu

tahattur itdikçe kalbimde bir hiss-i ‘âlî, bir nûr-ı muğtedi buluyorum. Biri lezâiz-i vicdâniyyemi artırıyor, diğeri müfekkiremi besliyor, saçlarımı ellerin arasına aldığı zaman nevâziş-i müşfikânene

[9]

Mukâbil tebessüm iderek uykuya dalardım. Sen de istikbâlimin bahârı bir ibtisâm içinde geçmesini başım ucunda du‘â iderek. Her kederine her zahmetine tesellî benim ufak bir tebessümüm olurdu. Âğûş-ı şefkatinde uyumağı severdim. Orada başka bir lezzet, başka bir ruhâniyyet hiss iderdim. <<Bugün anlıyorum ki bir çocuk küçük yaşta iken ebeveyni tarafından ne dürlü terbiye görürse o dürlü bir fikrde büyür. Bak ben kalbimde merhamet, hakikat, ciddiyyet gibi fezâili hâiz bulunduğuma tefahhur itsem ta‘yîb olunmam ümîndeyim. Mezra‘a-i fikrim müşfik, muğtedî, bahârî, nûrânî bir mürebbiyeye tesâdüf itdiği için her sözümde bir parlaklık, her işimde bir sebât ibrâz ideyorum. Ba‘zen noksânlarım da olabilür nasıl ki en münbit bir toprakda semm hâsıl olabilir.>> Burada bir tâkım kızlara tesâdüf ideyorum ki istihzâ’ sermâye-i ferîdeleri, kahkaha ma‘lûmât-ı müktesebeleri, gürültü patırtı ahlâk-ı müstahseneleri makâmında bulunuyor. Bunları gördükçe hicâbımdan yerlere geçiyorum. Bir kızın öyle nâ-be-câ harekâtında bulunması da ahlâk-ı haseneden mi sayılacak? Sana teşekkür iderim vâlideciğim, teşekkür iderim ki beni öyle sefil tabî‘atlı büyütmedin, vakâr, nâmûs ne demek olduğunu bana hakkıyla ta‘lîm itdin. Bugün ben herkesten memnûn bir hâlde yaşıyorum. Derslerimde tesâdüf ittiğim efkâr-ı ‘ulviyye hissiyatımı vicdânımı tenvîr idiyor. Her sürûrî, her ferahı kitâbımın mutâla‘asında

[10]

buluyorum. Kimsenin ne işine, ne fesâdına karışıyorum. Sanki dünyâya yalnız gelmiş de bir bağçenin içine konulmuş kuş gibi çiçekler içinde hayât sürüyorum. Hayâtın en sevimli noktası da budur disem hakîkati tasvîr itmiş olurum. Müddet-i hayât pek kasîrdir. Hakîkatle i’tlâf itmiş bir insân ömrünü nûrânî rû‘yâlar, safâlı ânlar, lâkin yine fânî meserretler içinde geçirür. Zîrâ hayât bir rû‘yâdır, gözümüzi kapayup açincaya kadar gelüp geçmiş olduğunu görürüz. Vakt-i tahsîli hevâî eğlencelerle gâib idersek mâzîye teessüf ideriz. Ba‘zen de mâzînin seyyiesine tesâdüf iderek sefâletzede oluruz, âh u vâh diyince nokta-i müntehâya vâsıl oluruz. Hayfâ ki vazâif-i insâniyyemizi ikmâl itmeden (Yâhûtki vazâif-i insâniyyemize ibtidâ itmeden) haşerât gibi mahv olur gideriz. Mâzîdeki safâ meserret-i istikbâli te‘mîn idemez lâkin safâ-yı istikbâl mâzînin cefâsına değer. Hâlin ıztırâbını, mâzînin safâsını unutturur. İstikbâlin mesârını tenvîr ider. Vâlideceğim! Ben birinci

familyamı düşünerek sevinirim. İkinci istikbâlimi tefekkür iderek çıldırasıya memnûn olurum. Kalbimde yanan muhabbet nûrlarını mutâla‘aya hasr idiyorum. Her ârzûmı ikmâle muvaffak oldukça bilsen sana ne derece vicdânî teşekkürâta bulunuyorum. Kalbimdeki sebât fikrimdeki safvete tesâdüf itdikçe zuhal gibi etrâfıma nurânî bir hâtem ihâta idiyor.

[11]

şimdi dünyâyı başka bir sûretde, cihânı başka bir hâlde görüyorum. Oturduğumuz ön komşusunu bilmezken bugün Amerika ve Afrika gibi kıt‘aların meskûnı insânların, ahvâline vâkıf bulunuyorum. Vahşet ile medeniyet beyninde kamerin şemse olan bu‘dundan bin kat, yüz bin kat ziyâde fark olduğunu fikren keşf, vicdânen hükm idiyorum. Bir vahşî, hâlîkını bilemez! Dini, mezhebi, pederinin göstermiş olduğu bir hayvân-ı vahşiyye olur ana i‘tikâd ider. Hemcins mu‘âvenet, insânlık ne demek olduğunu bilmez, ağaç gibi büyür, fidanlarını terbiye idecek bir bâğçevâna tesâdüf itmediği için eğri büğri salıvirir Şiddetli bir furtınanın sadmesiyle yıkılır, kurur, mahv olur. Çocuklar da haşerât-ı hasîse kadar bile iktidâr yokdur. Anları büyüten, terbiye iden, hiss, ahlâk, fazîlet viren vâlîde ve peder olduğu âşikârdır. İ‘tinâ ile terbiye iderse nev-nihâlini dâima bahâr çiçekleriyle müzeyyen görür. Ders vakti geliyor sana vedâ‘ iderim sevgili vâlîdeciğim

Fî 13 Teşrîn-i evvel sene [1]300

[12]

KIZDAN VÂLİDESİNE

Vâlîdeceğim!

Sehere doğru uyandım, en evvel fikrime sen geldin. Kalem elime aldım. Kalbimde bir darâvet, fikrimde bir letâfet, rûhumda bir ârzû-yı i‘tilâ hiss itmeğe başladım. Yanında bulunduğum zamân şefkatli, şefkatli nazarların, tatlı tatlı tebessümlerin hâtırına geldikçe bir yed-i mânevinin kalbimi tahrîk itmekte olduğunu görüyorum. Gülüyorum ben güldükçe seher açılıyor, hayâlini nûrlar içine gark olmuş bir safvet zann idiyorum. Seni şafakın penbe penbe ziyâları içinde arıyorum. Semâdaki bulutların nar çiçeği gibi açıldıklarını müşâhede itdikçe hafif hafif tebessüme başlıyorum. Benim bu sürûruma karşı letâfet-i tabî‘iyye tezâyüd idiyor. Bilmem seni cân u gönülden sevdiğimden midir, nedir? Bir dürlü hâtırından çıkmıyorsun. Rûhum, vücûdum sâyende perverişyâb olduğunu düşünüyorum. Edîbe olmaklığın için itdiğin fedâkârlıkları nasıl ödeyebileceğimi bilemiyorum.

Vâlideciğim! Sevgili vâlideciğim! ben de insân olmak için senden ayrı yaşamağı tercih idiyorum. Çalışmak fikriyle vatanımı terk itdim. Vatanımdaki

[13]

Neşâtım inhisâf eylemek istiyor; ‘avdetde âğûş-ı şefkatinde bulacağım nevâziş rûh-perverâneyi düşündükçe neşâtım husûfdan kurtuluyor, parlıyor, pertev alıyor, ‘âdetâ nûr-ı ebediyyet kaplıyor. O fikr sâyesinde çalışıyorum. On beş yaşında bir gencin iktidârından ziyâde bir gayretle çabalıyorum. Bir kız okursa vatan-perver olur , ‘âlicenâb olur, vazâif-i insâniyyesini îfâya muktedir olur. Bir kız okursa ‘iffet ve ‘ismetin kadr u kıymetini bilebilür. Allâh’ın ‘azemet ve celâdetini idrâke kâdir olur, sîne-i tabî’atda bulunan bunca mevcûdâtın ahvâlinden behredâr olur. Bir kız okursa kuvâ-yı zihniyyesini iğtidâyâ muvaffak olur, eyü düşünür, eyü söyler, hucerâtını bir şeyle iştigâle mecbûr olmaz. Karıların bunca ‘illete giriftâr oldukları fikirlerinin dâimî sûretle bir şeyle iştigâlinden hâsıl olduğu bugün isbât olunuyor. Hiçbir milletin terbiye-i etfâl husûsunda ibrâz itdikleri tecâribi mutâlâ’a ve mülâhaza itmeden başlı başına bir çocuğun terbiyesine kalkışmak o ma’sûmun sefâletini mûcib olmaz mı? Ben bugün Hind’in, Çin’in, ‘Arabistân’ın, Yunanın Romanya yâhût İtalya’nın, ve’l-hâsıl Fransa’nın terbiye-i etfâl husûsunda ikdâmât-ı mücerrebelerini mutâla’a idiyorum. Bir de bizi mukâyese idersem usûl-ı terbiyeye âşinâ olmuş olurum. Okumak bilmeyen bir kız kânûn-ı terbiyeyi nasıl bilebilür. Var ol! Vâlideciğim ki beni küçük yaşdan berü

[14]

Okutdun, fikrimi açdın, ahvâl-i ‘âleme vâkıf itdin. İşte şimdi derslerime gidiyorum. Adiyyo!

Kardaşım!

Bende gurûr tasavvur itmek senin gibi sâf vicdânlıya yakışmaz. Dünyâda en ziyâde nefret itdiğim bir şey varsa o da kibir ve gurûrdur. Gurûr; insânı insânlıktan çıkarır, fikri teşvîş eyler. Vücûdu bir ‘azâb içinde tutâr. İnsâna mezhebini, dînini, Allâh’ını unutturur gurûrdur. Herkesin nazar-ı nefretine uğramamak istersen mütevâzi’ ol! Kendini büyük görme vakârlı ol, kibir derecesine varma. Gurûr sâhibi olanlar tabî’atı ‘abes yerde yaratılmış kıyâs iderler, hiçbir şeyden istifâde idemezler, ‘ömürleri karanlık içinde geçer. Senin sâf olmanı isterim. Senin müstakîm olmanı isterim. Bâkî sâfîyyet-i kalb bizi cenâb-ı Hakka müteveccih eyler.

[15]

Hemşîreciğim!

Bu hafta birinci mektûbunu aldım, ziyâdesiyle sevindim. Mektûb yazmak güç imiş diyorsun. Dünyâda mektûb yazmaktan kolay bir şey olabilir mi? Biraz imlâ bildik mi hep yetişir, çünkü şimdiki mektûblarda öyle uzun uzun terkîbler, ma'nâsız ma'nâsız sözler yazmak modası geçmiyor. Ağızdan çıkan söz gibi yazılıyor. Fikr ne ise tamâmiyle yazılıyor. Öyle bir takım rumûzât içine sokarak maksadı bütün bütün gayb itmek kâtiblik değil şarlatanlıktır. Sen bugünkü terakkîye bak! Herkes okumak biliyor, çünkü Arabî kâ'ideler Türkçeleşdi. Fikirler de 'âdetâ vüs'atlandı. Pek ufak bir çocuk birçok kâ'ide biliyor. Bu da lisânımızı isti'mâle başladığımızdan ileri geliyor. Mektûb yazmağa oturduğun zamân fikrine ne gelirse dosdoğru yaz. Terkibi süslemek cihetine gitme! Zîrâ sözü zînetleyim dirken fikri bozarsın. Benden bir şey isteyeceksen o da bulunduğum zamân nasıl ister idiysen öyle mektûbla da istemeli! Benim en birinci emelim Türkçe yazmalı! Herkesin anlayacağı bir lisân kullanılmalı! Bugün Türkçe yazmağı öğrenirsen yârin Arapça Farsça öğrenmek güç bir şey değildir. Hele sizin gibi kızlar mutlakâ öğrenmeli, çünkü söylemeğı bilmezseniz, üç sözden

[16]

Sonra bir takım lezzetsiz, ma'nâsız lakırdılar îrâd idersiniz ki muhâtabınız sıkılır. 'Âdetâ nefret ider. Bununçün okumalı, eski 'âdetlere teba'iyet itmemeli! Terakkîyi gözetmeli! Eskiler câhil olduysa biz de anlara taklîden câhil mi kalalım? Hayır, çalışalım! Vatani memnûn idelim! Vatani memnûn idersek hakkı da mahzûz itmiş oluruz. İşte bu kadar.

Kardaşım!

Bir mektûbunu aldım. İçinde sevimli sevimli sözler var. Memnûn oldum. Bu hafta 'Sebât' nedir? diye ağzımdan bir söz çıktı. Yarım sâat kadar düşündüm. Nihâyet sebâtı fikrimin yetdiği kadar ta'rîf itdim. Sana gönderiyorum, bir def'a oku! 'sebât, mukaddes bir nûrdur ki anın sâyesinde bütün milletler terakkî idiyor; saâdet, şân, fazîlet gibi envâr-ı mukaddese anın vücûduyla safâ-bahş oluyor.

Sebât, sürûr-ı câvidâni ve mahzûziyyet-i rûhâni tevlîd eyliyor. Mutâla'âta bir kuvvet-i fevka'l-'âde, fikriyâta bir metânet-i tamme viriyor. Zekâveti marifetle ne derece kuvvetleştirmek lâzımsa sebât ile belki daha ziyâde kuvvetleştirmek elzemdir. Zîrâ sebât

ile beslenen zekâvet hem ahlâkı sâf kılar, hem de fitratımızdaki ma'sûmiyeti muhâfaza iderek müddet-i hayât sa'âdet içinde imrâr eyler.

[17]

Sebât, her ârzûnun, her emelin memba'ıdır, her sefâlete galebe çalar, her intizârı husûle getirir; ikbâli, istikbâli tenvîr ider; insâniyeti, medeniyeti a'lâ ider. Vatanperverliđi, şecâ'ati, fezâil-i haseneyi tezyîn ve tezyîd eyler; fikri, ferâseti mahzûzâtı, vicdânı hissiyâtı hakîkatle uğraşdırır.

Sebât bir nûr-ı ebediyettir; istilâ itdiği vücûdu hep 'âlî 'âlî şeyler, ferahlı ferahlı hislerle meşgûl eyler; gülşen-i dilde gonca-i sa'âdet açdırır; nazarı nûrlu yerlere sevk ider; her zahmete, her meşakkate, her mihnete şifâ-bahşâ olur.

Sebât, insânı şehrâh-ı 'adâlet ve hakîkate îsâl eyler; 'ulviyyet, metânet, cesâret, gayret, merhamet, hamiyet, hilmiyyet hep sebât sâyesinde meydân bulur.''Vazîfe'' gibi akdes bir fazîleti ikmâle, tahsîle muktedir olur. Vazîfe-şinâs olanlar ise medâr-ı ta'ayyüşlerini her hâlde te'mîn itmiş olurlar; sebâtı kendine rehber idinmiş olan bir insân dâimî sûretle mütebessim bir hâlde 'ömr sürer; 'ulviyyeti, vahdâniyyeti tanır; kalbi bir sükûn ve sükûnet içinde cevelân ider durur.

'Atâletle inkırâza yüz tutmuş olan bir devlet rehberini sebât, kılavuzını ma'rifet ittihâz eylerse az bir zamân içinde yeniden kesb-i ma'mûriyyet eyler.'

İşte makâlem burada tekmîl oldu. Bâkî cevâb beklerim.

[18]

Cevâbı

Kardaşcağızım!

Bu hafta bir mektûbunu aldım. Fikrini istilâ iden o mukaddes nûr istikbâlde seni mes'ûd ider. Ma'rifet her dürlü mümkünâtı mübdi'âne bir sûretle dest-gâh-ı teşekküle götürüyorsa o bedi'ayı pirâye-i husûle câvidânı bir sûretle götürecek sebâtdır. Neşâtını gayretini, hevesini, ictihâdını, sebâta rabt eylersen her dürlü ümîd, her dürlü terakkî her dürlü bârika-i istikbâl husûl-pezîr olur. Ahlâk-ı milliyyemiz, fezâilimiz, hamiyetimiz, 'ulvi fikrimiz ictihâdımızla yine şa'sa'lanacak, yine parlayacak, yine zînetlenecek, yine vîrâne zann itdiğimiz vatanda güller açacak; çiçekler, çimenler, zînet-efzâ olacak, nûr

bulunacak, sa'adet görülecek, âfâkı bir meserret istilâ eyleyecek, o meserretle vücûtlara kuvvet- o kuvvete kan- o kana harâret- o harârete ictihâd- o ictihâda şetâret- o şetârete nûr- o nûra ebediyet gelecek; bu kuvvetlerin cümlesi de bâ'is-i hayâtımız olacaktır. Şevketimiz, şânımız kesb-i Rıf'at eyleyecek. Gördün mü güzel bir fikrin bende ne kadar efkâr-ı 'âliyye uyandırdı? Böyle şeyleri düşününe düşününe

[19]

'Ömr geçirmek insân için her dürlü lezzetden ileri gelir. İşte senin de böyle fikirlerle vakit geçirmeni isterim. Bâkî

Kardaşım!

Kalbinin manzara-i bahâr gibi sâf, fikrinin 'ulviyyât-ı tabî'at gibi 'âlî, vicdânının subh-ı safâ gibi nûrânî olduğunu bu haftaki sevimli sevimli mektûbundan anladım! Var ol sevgili kardaşım! Sen de görüyorsun ki edebiyât 'âleminde her dürlü safâ bulunuyor; her dürlü câvidânî eğlence, her dürlü ebedî letâfet mutâlâ'a da mevcûd oluyor. Vicdânın mirât-ı hakîkati, mesârr-ı neş'e efzâsı mutâlâ'ada bulunuyor. Bugün yapılan bir binâ yüz sene sonra bozuluyor, eskiyor, harâb oluyor. Târîh aslâ münhedim olmayan bir mebnâdır; edebiyât târîh kadar bâkîdir, letâfetlidir. Târîh mâzînin vukû'ât-ı meşhûre ve müteessiresini hâvîdir. Mutâlâ'asındaki lezzet hiçbir şeyde bulunmaz. Hilkatden bugüne kadar 'ömr sürmüş bir insân varsa o da târîh mutâlâ'asıyla uğraşandır. İnsân öyle bir sahîfe-i ebediyyeye ismini yazdırmalı ki 'asırlarca 'ömr geçirmiş olsun! Fikrini beğendim. Mutâlâ'atda devâmını tahsîn iderim. Gençsin, fatînsin, zekîsin, yaşın on beş!

[20]

Daha altı yedi sene bu gayretle git, edîb olmak mertebesine nâ'il olursın. Hem sen mes'ûd olursın. Hem de vatanın. Bâkî muvaffakiyyetin sırrı sebâtıdır.

Kardaşım!

Cenâb-ı hakkın insânlara en 'azîz yâdigârı olan 'akl, nev'-i beşeri bir iktidâr-ı fevka'l-'âdeye mazhar idiyor. Dünyâya altı yüz sene evvel gelmiş olaydın pek mükedder olurdun. Sekiz 'asr evvel bir sarâyın içinde bir kâlîçe ve bir kral tahtında bir ipek örti bulunmazdı. Geceleri bir zulmet-i ebediyye içinde geçürmeklik lâzımdı. Fakat bugün bir (Lobun) çıkmış ma'den kömüründen gaz i'mâlini icâd eylemiş. Geceleri gündüze fâ'ik iden şiddetli bir ziyâ icâdına muvaffak olmuş! Bundan bir 'asr evvel sâikalar

cephanelerimize isâbet iderek koca memleketleri harâb olmuş batmış görürdün. Şimdi Amerikalı bir (Franklin) öyle kazâlardan bizi muhâfaza için siper-i sâika ibdâ'ına muvaffak olmuş. Nâmını ile'l-ebed pâyidâr itmiş, bundan doksan sene evvele kadar matbû' kitâblara mâlik değildik. Bir kitâb bir hazîne kıymetinde idi. Şimdi milyonlarca kitâb var, o eseri de bir fakir, felâketden felâkete dûçâr olmuş bir (Gutanber) yaptı. Fakr hâline bakmadı.

[21]

Çalışdı, çabaladı, ismini târîhlerin en şanlı sahîfelerine hak itirdi. 1300 sene-i milâdiyyesinde bir (Beltut ....) çıkdı barutı îcâd eyledi. 1590 da (Zaharya Jansın) çıkdı; göz ile görülmesi mümkinsiz olan eşyâyı gösteren büyük bir dûrbîn (Mikroskob) yaptı. Bir aylık mesâfede bulunan memleketlere bir dakıkada teâtî-i fikr itmek için evvelâ (Lösa) bir tâkım teller yaptı, sonra da (Andre Mari Amper) (Lösa)ın ihtirâ'ına muvaffak olduğı bir âleti ikmâl itdi. Bir dakıkada Paris'den Amerika'ya fikr-i seyâhat idebiliyor. O koca bahr-ı muhîte mantarlı teller atarak Amerika'yı Avrupa'ya birleştirdiler (Jorj Stefanson) bir 'amele iken dünyâyı birleştirmeğe sebebiyyet veren demir yolını, oğlı (Robert) de köprü inşâsını îcâd eylediler.

Bundan üç yüz sene evvel örgi ve nakş gibi şeyleri hîç bilmezlerdi. Bugün nakş da dünyâlar tasvîr idecek kadar terakkî var, iktidâr bulunuyor.

Târîh-i tabî'ide en ileri bulunan (Bufon) her şey " bizimle ölmez biz ölürsek âsârımız kalur" diyor. Yine o 'ilmde (Bufon)a hempâ olabilecek (Kovya) ki bir köylü çocuğı iken en meşhûr kitâblarda ismi zikr olunuyor: " bu kadar zî-rûh mu'âyenesiyle uğraşdım, tenbellerden başka muzır hîçbir zî-rûha tesâdüf itmedim"

[22]

Dir idi. Dimek ki tenbel insân bir hayvândan bile alçak ve bir muzır hayvândan daha muzır imiş; hem de öyledir. Zîrâ Kemâl Beg:

" Mevtâ yakışur var ise râhat döseğinde"

"ikdâm-ı tahammül gerek erbâb-ı hayâta"

Diyor. Hayâtda iken işten güçten 'acz getirmek insân olana yakışmaz. Cenâb-ı Hakk tarafından gelen her dürlü mesâibe göğüs germeli, 'acz getirmemeli; o musîbetler belki bir

cilve-i ilâhiyyedir. Ne bilinür? Bâlâ da beş on mücid saydım. ‘Aceb doğdukları zamân çocuklar gibi ağlamazlar mıydı? Çocuk değil miydiler? İkdâm, sebât, gayret gibi üç âteşin hücumı zihnlerini açmış. Kendilerini sarmak isteyen zulmet-i cehâlete şems-i himmetle gâlib gelmişler. Üzerlerindeki zulmeti izâle itmişler; onlar da insân idi; onlar da ufak idi. Sen de çalış bâkî nûr-ı gayret her ‘uzvunu şu’ledâr itsin.

Dîğer

Kardaşım!

Bu haftaki mektûbundan ziyâdesiyle memnûn oldum. Lâkin nasıl

[23]

Cevâb vireceğimi düşünüyorum, bir dürlü fikrimde hiçbir şey bulamıyorum.

İşte güneş ince bahâr bulutları altında kalmış altun renkli saçlarını etrâfa saçmış da **muvasalîn** esvâblara bürünmüş bir nev-‘arûs kız gibi rûh-perver bir sûretde ‘arz-ı cemâl eyliyor. Kar gibi beyâz birkaç bulut parçası ziyâ-yı şemse tesâdüf idince ihticâbından ruhsârında güller açılan bir dil-rubâ gibi allı penbeli renklere boyanıyor. L‘al ve yâkût gibi parlamış hakîkaten semâda bir manzara-i hayret efzâ hâsıl idiyor. Rûzgâr esdikçe hafif hafif bulutlar ihtizaza gelerek semâyı bin renge boyadılar.

Bir tarafta kumrı göğsi renginde sehâb-pâreler seyyâr kolı gibi sür‘atli sür‘atli koşarlar, bir tarafta pamuk ağaçları ipekli pamuklarını semâda hâsıl idiyorlarmış gibi ipek ipek bulutçuklar seyr idiyorlar. Beş dakîka sonra hepsi bir yere gelerek en yüksek dağların tepesini ihâta iden kar kümeleri gibi bir yığın teşkîl idiyorlar. Güneş bir kat daha parlıyor. Âfâka nazar olunsa köpük köpük emvâca gark olmuş kıyâs olunur. Yâhûd ki beyâz beyâz güvercinler nücum-ı seyyâre gibi gökleri dolaşıyorlar zann olunur. İşte garb-ı cenûbîdeki bulutlar bir karlı dağ şeklini alarak şark tarafına doğru ilerliyor. Ziyâ-yı şems bu dağ parçasına ‘aks idince kamaşdırıcı bir beyâzlık viriyor. Nûr

[24]

Nazar-ı dikkatle bakmağa muvaffak olamıyor. Bâkî fikrin güneş kadar parlusun ‘azîzim.

Hanımım!

Bu sırada derslerinize kemâl derece iştiyâk ile çalışmakta olduğımızı ba'zı taraflardan işitdim. Memnûniyetimin vicdânımda hâsıl itdiği sürûr beni hakikaten ihyâ itdi. Vatan ne kadar mukaddes bir yer olduğunu bilirsiniz. Vatanda semâ daha 'ulvî, daha manzaralı görünür. Memleketimin cesm-i körfezi daha şefâfetli parlar. Semâsı, sahrâsı daha sevimli, hâneleri, havâsı daha muntazam görünür. Buradaki kâşâneler doğduğım oda kadar beni memnûn idemiyor. Ben bir cism, vatanım bir rûh! Ben ansız bir dakîka safâ süremeyeceğim. Ben o güneşin 'azametli 'azametli tulû'larını, 'ulvî 'ulvî gurûblarını vatanımda gördükçe kesb-i inşirâh eylerdim. Fakat burada o 'ulviyyet tamâmiyle zulmet gibi 'arz-ı dîdâr itmek istiyor. Vatan herkesi besler, hatta kendisine nankörlük idenlere de nân-ı 'azîzini virmekden çekinmez. Siz de teslîm idersiniz ki bize vâlidemizi, pederimizi, hemşirelerimizi, âmâlimizi, sa'âdetimizi, ikbâlimizi, rûhumuzı ihsân iden o mukaddes toprağa mezellet yıldırımları

[25]

Nüzûline sebebiyyet virmek mâlik-i vicdân olanlara yakışmaz. Vatan bize gösterdiği hedâyâya karşı yalnız kendisini sevmemizi ister. Herkes vatanını hakkıyla sevemez. Vatana muhabbet her ferd için bir vazîfe-i mecbûriyyedir. Fakat o hizmeti herkes tamâmiyle îfâyâ muvaffak olamaz. Vatan bile mu'âvenetimizi ister. Öyle bir toprağa nasıl mu'âvenet idilebilir? Evet, bugün okursak, çalışsak, kızlara mâderlik vazîfesini ta'lîm idersek bi'l-âhere şemsimiz daha parlak bir sûretde işrâk eyleyecek. Zemînimiz daha münevver bir çehre 'arz eyleyecek. Âfâkımız aslâ sehâb-ı cehâlet ile mestûr olmayacak. Her vakit güleceğiz. Vatan da bizimle berâber gülecek! Bâkî ne mes'ûddur o kimse ki refiki gayret, rehberi sebâtdır.

Kardaşım!

İşte bu hafta neden bahs ideceğimi ben bile bilemiyorum! Henüz okumağa başlamış bir çocuk gibi fikrimde hiçbir şey bulamıyorum. Bu derece za'fiyyet şimdiye kadar hiss itmemişdim. Allâh! Allâh! Kalem elimde bir sâ'atdir duruyor da hiçbir şey yazamıyorum. Fikrime o kadar şeyler hüçûm idiyor ki her tasavvurumu gayb itdiriyor... dur bari yerimi değışdireyim de seni memnûn idecek bir mektûb yazayım

[26]

Şimdiki bulunduğım mevki' bir ağaç altıdır. Ağaç bahâr güneşine tesâdüf ittiği için çiçeklenmiş yeniden hayât bulmuş duruyor. Dalları üzerinde serçe kuşları cıvıldıyor; ammâ nasıl bilir misin? Bir beste tanzîm ider gibi kemânlarını düzeltiyorlar. İçlerinde bir kuş görüyorum ki tanımakda zahmet çekiyorum. Kanadları zümrüdüle donadılmış başı ufacık, gagası sivri, cismi serçeden az büyük, gözleri pek nûrlı, seri' uçuyor. Bir bahârın yanına geliyor, kanatlarını sevincinden çarpıyor; sivri gagasını tâ bahârın göbeğine kadar sokuyor. Oradan almış olduğu nafakasından memnûn oluyor. Yanına takarrub iden diğer kuşları döğüyor... bu mevsim gibi şetâretli duruyor. Bahârlara bir nazar-ı 'âşikâne ile bakıyor; bu kuş "Sinekçi" olsa gerek... bâkî devâm-ı muhabbetin iki gözüm!

Kardaşım!

Şimdi bir mektûbını aldım, cevâbını da letâfetli bir zamânda yazıyorum. Rûzgâr bahâr bulutlarını önüne katmış, semâda gümüş levhaları seyr itdiriyor. Güneş de ne derece şâhâne şâhâne sırma saçlarını etrâfa saçıyor. Âfâkdaki küme küme bulutlardan deste deste çiçekler açılıyor. Semâ sünbül gibi mâî duruyor. Vicdân bu manzara

[27]

Önünde bir lisân-ı meserrete mâlik olacak zann idersin güneş ikbâl kadar parlak duruyor. Yapraklar atlas gibi tatlı bir yeşillik, meyveler sabâh yıldızı kadar nûrlı, güller fecr gibi penbelikler içinde bulunuyorlar. Nar çiçekleri âteşin renginde, şeftali bahârları şafak gibi bir tatlı penbelikte inkişâfa başlıyorlar. Tabî'at cennetin bir kısmı kıyâs olunuyor. Gök ise manzarasına bir kat daha revnak viriyor. Ne kadar memnûn olduğımı bilmek belki de yanımda bulunmakla olur! Âh ne güzel kokular! 'Acaba nesîm cennet bâğçesini ziyâret edip de dünyâya mı geliyor? Hûş görünüş! Letâfetli manzaralar! Sen 'acaba nasıl gidiyorsun? Kardaşım çalış, çalış ki istikbâlin karlı dağlarına mukâvemet idebilesin. Bâkî sen çalışırsan sa'âdet de seni bulmağa çalışur.

Hanımım!

Derslerinize dikkat ittiğinizi yazıyorsunuz. Ne kadar memnûn olduğumu bilemezsiniz, zîrâ bir kız her şeyden haberdâr olmalı ki yarın vâlîde olduğu zamân Allâh tarafından kendisine virilecek çocuğu kemâliyle büyütme, tamâmıyla terbiye itmek

vazîfelerinde kusûr itmesün. Bir vâlide terbiyesiz olunca tabî'idir ki gonca-i 'ömrini dahi o zehr-nâk nefsiyle soldırır,

[28]

Her dakîka me'yûsiyetinden zehirli yaşlar döker, fakat 'âlîme kadınlar dâimî sûretle mahsûl hayâtlarını güzelce terbiyyeye muvaffak olurlar. Çocukları da kendilerini hem memnûn ve hem de sa'âdet-i ebediyyeye mazhar iderler. Bir kere düşünmeli bir sabî ilk ma'sûmâne handesini vâlidesine, ilk ağlayışını vâlidesine, ilk ihtiyâcını vâlidesine 'arz itmeyecek mi? O çocuk doğduğu zamân terbiyesiz, ahlâksız mı doğuyor! Hayır vâlidesinin sütünden zehr emerse o da küçükken zehre alışur, yavaş yavaş büyüdükçe huysuzlanur. Zîrâ vâlidesi eyü tabî'atlı bir kadın değil okumak bilmez okuyanları istihzâ ider bir mahlûk! Kızlar okumalı hemân erkeklerden ziyâde çalışmalı, zîrâ cenâb-ı Hakk kendisine büyük bir familya tevdi' edecek vazîfe-i insâniyyesinde tekâsül gösterirse günâhkâr olur. Bâkî gayretinizin çoğaldığını görmekle iftihâr eylemek isterim.

Kardaşım!

Beni memnûn iden mektûbını aldım. Bu sırada ziyâdesiyle meşgûl olduğumdan mufassal mektûb yazamıyorum. 'Afv idersin. Fakat bu hafta tafsîlli yazmak istiyorum da hîçbir şey hâtırıma gelmiyor. Ha dur sana bir ufacık seyâhat yazayım:

[29]

Geçen gün Kara Feryeye gitdim, vakt sabâh idi, bir su kenârında oturdum. Derenin etrâfi çimenler çiçekler ile müzeyyen idi. Kumrılar henüz uykudan bîdâr olarak sürûrlü sürûrlü ötüşmeğe başladılar. Gönlümde açılan güneşler vicdânıma, fikrime, zihnime meserret nûrları saçıyordu. 'Âdetâ gaşy olacak dereceye geldim. Gök sâf ve berrâk zümrüd renginde olarak ziyâ-yı şems ile tezyîn olundu. Gökden tel tel ziyâ derenin içine akıyor kıyâs idiyordum. Kuzılar ferahlarından vâlidelerinin yanında oynaşurlardı. Karaferye cennetin bir kısmı olarak bu kara toprağa nâzil olmuş zann olunurdu. Bâkî sevimli mektûblarına intizârdayım efendim 'azîzim

Sevgili kızım!

Seni görmeyeli gönlüm, gözüm zulmet içinde temevvüc idiyor zann idiyorum. Fikrim, 'aklım dâimî sûretle seni düşünmekle meşgûl oluyor. Vâlide olmak ne derece mukaddes ise o nisbetde de güçdür. Bak senin gaybûbetinden ne kadar mükedderim. Seni

sînemde görmediğim için için için ağlıyorum. Fakat bu hâlim devâm itmez ümîdindeyim; çünkü insân her şey'e alışıyor. Nasılsa ben de bu hicrâna tahammül itmeğe muvaffak olacağım. Bilürsin ki dünyâda senin sa'âdetin için

[30]

Yaşayorum. İkbâl istikbâlini revnakli görmek için hayâtda duruyorum. Sen benim cânım, mâlım, kanım, şafak-ı âmâlimsin, hayâlin önümde geziyor, fakat tasvîrin kadar beni memnûn itmiyor. Mektebde gayretle çalış! Ben erkek tabî'atında bir kadın yaratılmış olduğumdan seni her cihetde memnûn itmeğe çabalayacağım! İhtiyâcâtını tesviyede aslâ kusûr itmeyeceğim. Sen de ikdâmda noksân itmeyeceksin değil mi? Dünyâda rûhî edeb kadar ihyâ idecek bir şey bulunamaz. Edîbe ol! Benim nâmımı pâyidâr idecek yalnız bir kızım var. Vâlideceği dinle! Çalış kalbini mecrûh itmeye çalış ki hicrân yaralarına şifâ viresin bâkî terbiyeli bir kız vâlidesinin mücessim sa'âdetidir.

Kardaşım

Fikrimi, gönlümü, vicdânımı, bir inşirâh-ı nûrânî içine gark ider revnaklı bir mektûbımı ve içinde bahâr kadar rûh-âver, nesîm kadar hayât-bahşâ, güneş kadar parlak, seher kadar sâf, hayât kadar mühtez, muhabbet kadar nûrlı, hakikat kadar sevimli, sözleri hâvî bir muhabbetnâmeni aldım. İşte 'ulviyyât ile memlû bahâr eyyâmında yazılan mektûblar elbette bahâra nazîre yaparcasına olur. Tabî'at sanki 'ademden kurtulmuş vücûdını ezhâr-ı cinân ve mesârr-ı firdevsî

[31]

İle tezyîn itmiş gözümüze nûrlı nûrlı manzaralarını, sürûrlü sürûrlü gecelerini gösteriyor. Bir kûşesinde penbe penbe güller, diğer kûşesinde deste deste sünbüller; bir tarafta küme küme çiçekler açmış, diğer tarafta sâkin sâkin körfezler, şeffâflı şeffâflı güller letâfet-nisâr olurlar. Sanki sâni'-i hâkîkî dünyâyı bir numûnehâne-i kudret yapmak ve ulûhiyyet ve 'ulviyyetini isbât etmek için bahâr eyyâmını böyle cennete teşbîh idercesine tezyîn idiyor. Bak mektûbun gönlümde ne güzel fikrler tevlîd itdi. Bâkî seni çalışır gördükçe ne kadar memnûn olduğumu bilsen... bilmek istersen vicdânım ol ki anlayasın!!!

Rüfekâdan A.T Efendiye

Fî 5 Haziran sene 1304

Kardaşım!

Geçen gün pederin mektûbı içinde mufassal bir meveddetnâme göndermiş idim. Cevâb almazdan yine yazıyorum, ‘‘Hakîkat’’ den bahs itmişdik. Durunuz o nûrı, burada tasvîr ideyim de siz de istifâde idiniz.

‘‘Hakîkat fikrin nûrı, kalbin kânûnı, mahzûzât ve ezvâkın menba‘ıdır. Hakîkat emellerimizin, ümîdlerimizin istinâdgâhı, dehşetimizin

[32]

Tesellîsi, meşakkatlerimizin devâsıdır. Hakîkat safvet-i vicdâniyyenin menşe‘i, ikbâl ve istikbâlin şafakı, fezâil-i nûrâniyyenin mükâfât-ı ma‘neviyyesidir. Hakîkat pertev-i ulûhiyyet ve kevkeb-i refâh ve sa‘âdetdir.

Hakîkat sevdiğimiz, hoşlandığımız şeylerin cümlesine bekâ virir: kalbi gıdâlandırır, rûhı ‘alevlendirir. Hissiyâtı âteşlendirir. Hakîkat dimâğa zevk ve lezzet, hayâta şevk ve şetâret ilkâ ile vicdânda hissiyât-ı ‘âlîcenâbâne uyandırır.

Anın muhâfazasıçün fakr u fâkaya giriftâr olanları mutlakâ mükâfâtlandırır. Hattâ nâmını ile‘l-ebed efvâh-ı nâsda melek gibi yâd itdirir.

Herkes hakîkati, gayretiyle, dikkatiyle, hayâtıyla, muhâfazaya mecbûrdur. Ana nezâret idenler vazâif-i insâniyyenin (Dünyeviyyenin) akdesini îfâ itmiş olurlar.’’

Bu makâlemi ister iseniz bir mecmû‘ada tab‘ itdirin. Fakat ‘‘İnsâniyye’’ ve ‘‘dünyeviyye’’ yazınız. Her ikisinden, ma‘nâ anlaşılır; her ikisinden de maksad hâsıl olur. Mektûbımın cevâbına muntazırım şimdilik bu kadarı kâfi görünüz. Bâkî hakîkat nûrları her zamân seni garîk-i ziyâ eylesün.

Birâderin

Edhem İsmâ‘il

Rüfekâdan A.Ş Efendiye

Fî 20 Teşrîn-i evvel sene [1]300

Birâder!

Bu haftaki mektûbun beni hakîkaten memnûn itdi. Bilirsin ki hayât sevinmesi nâ-kâbil zann olunan bir âteşdir. O âteşin iltihâbı, tezâyüdi, bekâsı, safâsı, nûrâniyeti ârzû idilürse mümkün olur. O âteş'in en birinci hasmı, en kavî düşmanı 'atâletdir. 'Atâlet anı söndürür, mahv ider, her dakîkasında bir sefâlet, her sefâletinde bin 'azâb-ı cehennem, her 'azâbında bir işkence-i elîm tevlîd ider. Her zerrede bir sıklet, her manzarada bir nefret müşâhede itdirir. mutâla'a o âteşi 'avevlendirir. İsmet kadar güzellendirir, vicdân kadar şenlendirir, sabâh kadar süslendirir, ufuk kadar vüs'atlandırır. Ma'rifet o âteşi besler, muhabbet kadar nûrânî, hüsn gibi dil-firîb, fikr gibi 'ulvî, ârzû kadar nâ-mütenâhi kılar.

'Âtıl-ı sa'âdet arar, sa'âdet her yerde, her mekânda mevcûtdur. Bize kendini gösterdiği zamân nazar-ı hakâretle bakarız. Uzaklaşdıkça 'avdetine intizâr ideriz. Hayâtın sa'âdeti -i'tikâdımca-her şeyde

[34]

Bir safâ aramak, her zamân mâ-dûnuna bakarak 'ibret almak iledir. Hırs, tama', hased vücûdî zehirler, öldürür sefâletzede ider.

Bak hazânda yapraklar dökülüyor, ağaçlar kuruyor, otlar çürüyor, lâkin cümlesi âfitâb-ı bahârın bir tebessümüyle cânlanıyor, peydâ oluyor, tarâvet kesb idiyor, bahâr açıyor yeşilleniyor. İnsân sabâhdan akşâma kadar çalışıyor, çabalıyor, yoruluyor, kuvvetden kalıyor, fikri zayıflıyor, bir daha düşünmeğe muktedir olamayacağını zann idiyor, fakat sekiz sâ'at bir uykudan sonra bir kuvvet-i cedîdeye bir ictihâd-ı fevka'l-'âdeye mâlik oluyor. Allâhın insânlara temdîd-i hayâtları için ihsân itdiği iki şey vardır: biri 'uyku'' diğeri de 'ümîd''dir. Uyku cismi gıdâlandırıyor, ümîd fikri ... uyku meşakkatlerimizi unutturuyor. Ümîd kalbi, hevesâtı 'avevlendiriyor. Ümîd bizi aldatdığı hâlde bile mahzûzât-ı hakîkiyyeye mazhar idiyor. Uyku a'zâyı kavîleşdiriyor; ümîd tatlı sevdâlar, yaldızlı hayâller, sevimli güneşler doğduruyor.

Ümîd öyle bir nûr-ı ilâhîdir ki en sefilin bile imdâdına yetişür, en sefihin bile kalbini bulur, en bahtiyârın bile fikrini işgâl ider. Hayâtından biraz ölenlere hayât virir, hâlet-i ihtizâr da bulunanlara yaşamak hevesi ihsân ider. Ümîddeki bu kuvvet nedir. Her fikr

[35]

Anın sâyesinde parlıyor, her zulmet anın sâyesinde nûrlanıyor, her sehâb-ı ye's anınla bârikalanıyor. Her keder vücûduyla mahv oluyor. Her ikbâl râh-ı terakkîyi görüyor. İşte bu hasım-zede bir sırr-ı ilâhî oluyor. Biz bunun ne olduğunu bilemiyoruz. Meydânda bu kadar nüfûzını âsârını görüyoruz[*]. İnsân o derece za'îf bir mahlûktur ki hissiyâtının keşfinden bile 'âcizdir.

Mektûbunun bir tarz-ı dil-firîbâne de yazılışı görüyorsun ki beni ne derece dikkatli bir cevâba mecbûr idiyor. Üç buçuk sözle cevâb virmek belkide hevesini kırar korkusu beni tafsilâta sokuyor. Hem de bir neşât bir ferah ile yazıyorum.

Yalnız ta'accub itdiğim bir şey varsa o da şâyân-ı tahrîr bir şey bulamadığıdır. Dünyânın bunca 'acâ'ibi, havârikı, hayvânâtı, nebâtâtı, hakîr çemenleri, 'âlî manzaraları bulunsun da senin nazar-ı dikkatini celb itmesün olur mı? ... bir damla suyu mu'âyene idecek olsak görürüz ki binlerce zî-rûhun meskeni olmuş gemileri yelkenleri olmadığı hâlde orada bulunuyorlar. Ziyâları, güneşleri olmadığı hâlde birbirlerini görüyorlar. Bir damla su onların dünyâsı, güneşi, kameri, nafakası, semâsı, âfâkı oluyor. Mezârlarını da o damlanın içinde görüyorlar. Ya nûr nazarımızın

[*]Buradan birkaç satır cânib-i encümenden tayy olunmuştur.

[36]

Önünde bulunan eşyâ bizi nasıl olur da meşgûl itmez? Nasıl olur da bir fikr virmez? Nasıl olur da bir lezzet ve safâ 'arz itmez?

Birâder tabî'atın serâir-i hikmeti tükenmez. Ne kadar keşf olursa o nisbetde tezâyüd ider. Tabî'at tamâmıyla ârzûya benzer. Birini ikmâl ideyim dirken bir diğeri baş gösterir. Anı da istihsâle muvaffak olunca bir başkası 'arz-ı dîdâr eyler. Tabî'atda keşf olundukça tevessu' ider. Bâkî hakikat rehberin olsun.

Kardaşın

...

Dîğer

Birâder!

Fakir doğduğuna teessüfle kat'-i ümîd idecek bir yerde zengîn, fâzıl bir kalbe mâlik ol da ferahlan! Ümîdine bir kat daha takviyyet ver! Ne garîp dünyâ! Zekâyâ, isti'dâda, gayrete mâlik olan bir genç câzibe-i arza tutulmuş zerre gibi fikrini o merkezden kurtaramıyor!..

[37]

Ne anlaşılmaz esrâr!.. Her dürlü melekeyi hâiz sıhhatli dinç bir insân kalbini zulmetden, beynini taştan, hissiyâtını hakâretten, mülâhazâtını zilletten, 'adâlâtını 'atâletten yapılmış bir nâdire-i sefâlet kıyâs idiyor. Niçün nevmîd yaşıyorsun? Nûr-ı nazarın mı yok! Gayretin mi tükendi! iktidârın mı bitdi?! Niçün me'yûs oluyorsun?! Damarlarında kan mı yok! Vücûdunun harâreti mi azaldı! Zekâvetinin nûru mu söndü! Mülâhazâtının önüne sed mi çekildi! Fazîletin mi mahv oldu? Şu'ûruna hâlel mi geldi? Ne oldu! Sen istikbâlini şimdiden bu kadar muzlim görürsen ezvâk-ı hayâtiyyene kos kocaman bir perde germiş olursun ki sonunda iftirâkıyla ağlarsın. Zengîn gibi hayât süremezsen de hiç olmazsa Cevdet-i karîhanın îcâd ide geldiği 'alem-i bedâyi' içinde edîbâne, fâzîlâne yaşayamaz mısın?

Bırak Allâh'ı seversen beş dakîkalık bir hayâta bu kadar sefâlet tasavvur itmek delilere yakışır. Birinin:

Ben revâ görmem ki geçsin böyle üç günlük hayât

Hak nisyân tegâfûl de bâ-misâl nebât(niyât)

Beytiyle başlayan gazeli dünyâlîlar hakkında güzel yazılmıştır. Bir dîğerinin:

Kalbini efkârını zulmetle doldurma civân

Sen bana itsen de dâim ibtisâm içre cihân

Beyti de sana biraz tesellî verir ümîdindeyim

[38]

'umûmun hâl-i ye's iştîmâline bakdıkça gayreti çoğaltmalı. Meselâ bugün senin için en lüzûmlu olan şey Fransızca'yı iletmeğdir, çünkü Fransa'ya gitmek ümîdin munkati'dir.

Ben noksânımı orada ikmâl idebilirim. Sen ise ciddî bir arzû ile burada itmâm idebilirsin. Târih, coğrafya, edebiyât, felan mutâla‘a itmeli! Ümîdinin meşrik-i nûrânîsi mutâla‘a olmalı. Görürsün ki her zamân ‘âtıl haâtından şevkli yaşarsın. Ba‘zen de gizmeli, yürümeli, her dürlü hisseyi kitâplardan almağa bırakmamalı. Birazda re‘yü’l-‘ayn görünen manzaraları fikre, dimâğa yerleşdirmeli. Her zerreden her cism-i lâyeteccezzâdan istifâdeye bakmalı. En ufak bir şeye büyük bir vak‘a nazarıyla ehemmiyet verilirse andan istifâde mümkün olur.

Lâkin her şeye nazar-ı hakâretle bakarak dâimî sûretle ‘ulviyyet ‘âleminde yaşamak isteyenler bir gün gelir sefâliyyete râzı olurlar da yine bulamazlar. Bâkî cehâlet güzel bir vâsıta değildir.

Kardaşın

0101

[39]

Rüfekâdan A.T efendiye

Birâder!

Mektûbunu aldım, hakîkaten memnûn oldum. Bu mektûbun istediğim gibi kaleme alınmış, maksad vehleten anlaşılıyor, zihni yormuyor. İşte dâimâ böyle yazmalı. Şurasını da hâtırdan çıkarmamalı ki yazılan eser kalbin tasvîri olmalı. Yoksa lisân-ı mukalledî olarak eseri safvetden düşürmemeli. Birâderimiz (A.M) efendiyle tercüme itmek hevesinde bulunduğunuz drâma müsâ‘ade itmezsem ta‘accub itmezsin i‘tikâdındayım. Koca bir drâm tercüme ideceğiniz yerde birer güzel makâle yazın daha ziyâde fâideyi müceb olur. Öyle büyük şeylerle uğraşmak işsiz adamlar içündür. Hayır, vaktiniz olsa bile yine tercüme itmeyin! Tiyâtro tertîbine kalkışmayın! Henüz vakti değildir. Öyle eserler yazmak için büyük bir kuvvete, ‘âlî bir tecrübeye mâlikîyyet lüzûmu vardır. Dimâğınız bir kuvvet-i fevka’l-‘âdeye nâil olsun isterseniz bir yaprağın bahârdan meserretini, hazândan şikâyetini, bir lâlenin tarâvet-i elvânını tasvîr eder. Hayâtın her dakîkasında birbirini müte‘âkib gelen meşakkatlerini, bitmez tükenmez eziyetlerini, havâyic ve ihtiyâcâtını

[40]

Fakrını, sa'âdetini... heyhât-ı sa'âdetini yazın. Dimâğın hissiyâtını, hayâtını, râhâtını, ihtilâlini, kânını, telezzüzünü, teneffürini te'sîr ve nüfûzunu; vücûdun- ta'bîr-i âherle-o mecmû'a-i garâibin 'acâyibâtını, metânetini, teneffüsünü, mukâvemetini, 'adalâtını, kalbini, ciğerini, mi'desini, hazmını, damarlarının taksîmâtını, harâretini, kuvvetini kendi vücûdunuzda mu'âyene ve müşâhede idin de mutâlâ'tınızı tevsi' idin. Edebiyyât yalnız bir gülden, bülbülden, seherden, şafaktan, bahs itmek demek değildir. Bir milyârdan ziyâde olan nev'-i beşerin ahlâk ve 'adâtı var ki hangisi mutâlâ'a olursa fâidelidir. Meftûn-ı edebiyât olan bir şahs tarafından öyle bendler meydâna konulursa daha rûh-perver olur.

Coğrafyâyı unutuyorsunuz, öyle mi? Yalnız bu Selânîk'in küflü binâlarıyla iktifâ ediyorsunuz aybdır. Amerikaya, Hinde Avusturalya'ya seyâhat güc bir şey değildir. (Kurtanberk) bir mufassal coğrafyasına mâlik olursanız güzel güzel, hakîkî hakîkî eserler yazarsınız. Hem de ciddî şeyler olur.

Bunların cümlesini unutam. 'Acabâ peder ve vâlidesinin fedâkârlıkları unutulur mu? Bir kenara oturmalı, bir çocuğun doğduğu günden yirmi yaşına kadar ne hâller kesb ettiği tedkîk itmeli. Bir çocuk doğduğu zamân ağlıyor, gülyüyor, görüyor, işitiyor, kokluyor, hareket idiyor, süt içiyor, 'acabâ bu kuvvetlerle üzerine

[41]

Hâricten hüçûm idecek belâyâyâ mukâvemet-yâb olabilir mi? Anı o iktidârsızlıktan o 'acz içinden kurtaran kimdir? Vâlîde ...

Vâlîde kucağını yatak, bostânını ma'îşet otâğı eyliyor. Ma'sûm bebesini muhayyerü'l-'ukûl bir sûretde muhâfaza eyliyor. Bir fakr-ı küll içinde bulunsa bile evlâdının muhâfaza-i hayâtiyyesi için bir ejder-i celâdet kesiliyor. Kalbini amâlini, sa'âdetini, ikbâl-i istikbâlini ve'l-hâsıl bütün hissiyât-ı derûniyesini ana vakf eyliyor. Kuzusunu sütüyle besliyor, rûhuyla gözetiyor. Mini mini meleğin bir handesine kürre-i meserretle mukâbele eyliyor. Küçük büyüyor. Fikr sâhibi oluyor. Bir karınca kadar iktidâra mâlik değilken şimdi felekle çarpışmak istiyor. Gönüllerde seyâhat idiyor, denizler de uzuyor, havâda uçuyor, karada yanar dağlar teşkîl idecek kuvvet ve iktidâra mâlik oluyor. Akrânıyla mübâhese idiyor. Dünyânın her cihetinde hâzır bulunuyor. Her cem'iiyyetin fikrine iştirâk idiyor. Ecdâdıyla konuşuyor, ikbâllerini, sa'âdetlerini öğrendikten mâ'adâ sefâlet-i hayâtiyelerinden bile haberdâr oluyor. Kendi için bir tarîk keşfiyle uğraşiyor, bir

başka ‘âlem îcâdına çabalıyor... bunlar göz önünde dururken görmeyip de bir tiyatro tercümesiyle uğraşmak ümîd itmeme ki terakkînize medâr olabilsin. Nazara her ne tesâdüf

[42]

iderse güzelce imtihân itmeli. Görürsün ki hócaya aslâ ihtiyâcın olmaz.

Çocukların, kızların, kadınların ahvâlinden bahs eder makâleler kaleme almalı. Bir makâlenin büyük olması şart değildir. Rûhlu iki söz koca bir sahîfe safsatadan daha makbûldür. Bu kâideye garblılar tamâmıyla riâyet itmişler. Lamartin, Hugo, ...Fenelon, Alfred, Şatobiryan yazdıkları âsârın ekserîsini muhtasar ve fakat pek ruhlu yazmıştır.

Bahârî bir zînete bürünmüş, ruhsârında mevc mevc penbelikler cevelân iden bir nev-‘arûs câzibeli nazarıyla herhangi kalbe ‘atf-ı nigâh etse vücûdu ihtizâza getirir. Dudaklarını ihâta iden nûr-i ‘ismet yavaş yavaş açılarak etrâfa neşr-i envâr ile tebessüm eyler, hissiyatı şiddetle galeyâna getirir; dimâğı tasvîri kalemen mümkün olmâyan bir hâle kor; damarlar bilâ ihtiyâr titremeye, kuvvetden kalmağa başlar. O zamânda yüzüne dikkatle bakamazsın. Baksan her ‘âzanı ayrı ayrı perîşân ider. Vücûduna dokunamazsın. Dokunsan ‘adelâtını cesâret-i beşeriyyeni cayır cayır yakar. Niçün yanaşamıyorsun? Niçün hücum itmiyorsun? Kuvvetin mi yok? İktidârın mı tükendi? Mecâlsizsin çünkü o cemâl üzerinde ‘ismet yazar. Dermânsızsın çünkü o vücûd içinde leke yok nûr var; o bir melektir, o, o hâlinde

[43]

beşeriyyetden tecerrüd itmiş bir hûrîdir. O, ... yalnız bakacaksın, yalnız temâşâsıyla iktifâ ideceksin. Yalnız mâhiyetini anlamak için ta‘mîk-i fikr eyleyeceksin!

Yazılan makâleler yukârıda ta‘rîf itdiğim taze gelin gibi nûr içinde, ‘ismet içinde, hakîkat içinde ‘arz-ı dîdâr eylemeli. Mütâla’a idenin gözlerini bir şu‘le bir pertev kamaşdırırsın. A‘sâbında bir te’sîr hâsıl itsin. Zihninde bir hayret müşâhede itsin. Okudukça okumak istesin. Fikre o kuvveti vermek mütâla’a ile olur. Bir nebât güneşin ziyâsını görmese topraktan kuvve-i hayâtîyyesini, özünü almasa çürür, kurur, letâfet-i tabî‘iyyesini mahv ider. Mütâla’a fikrin kanıdır, dimâğın kuvvâ-yı gıdâiyyesidir. Eser muharririnin vicdânının mir’ât-ı hakîkiyyesidir.

Cihânda her mahlûkun hayâtı var! Çimen de çalı da senin gibi yaşar, senin gibi teneffüs ider, senin gibi kalbi var, sınırları var, sen ma’îşetin için koyunları, kuzuları boğazladığın gibi o da yanındaki çimenle dalla muhârebe ider, onun kuvvetini kendi vücûduna alır. Dünyâda bir şeyin vücûdu dîğêrinin ‘ademiyle mevcûtdur. İki ağaç yan yana olunca mutlak birisi daha evvel neşv-ü nümâsını gayb ider. Onun hayâtına kâsd iden yanındaki ağaçtır. (Bunları târîh-i tabî‘inin nebâtât kısmında göreceksin.)

[44]

Bu kadar yırtıcı kuşlar, paralayıcı hayvânlar ne ile geçinirler? Birbirlerinin itlâfıyla değil mi?

Sen de mütâla'a itdiğin kitâpların özünü hülâsâsını dimâğına sok. Yavaş yavaş orada bir başka hâsılât peydâ itmeye başlar. Bâkî âsâr-ı muvaffâkiyyet sebâtdadır.

imza

.....

*****

A.Ş. Efendi'ye

Birâder!

Mektûbunu aldım. Cevâbını bu kadar zamân te'hîr itdiğimden müteessifim:

Âlemi idrâk müşkil derdi bî pâyân-ı cihân

Âdemi derd ü muhsinden kurtarır ancak zamân

Mevte nûr-i çeşmini med et düşünme âlemi

Âlemin ki mihnet ü ye's ü elemdir hemdemi

Yâ ümîd şâdmânı ya ki imhâ-yı hayât

Bunlara vâbeste kalmışdır dirîğâ kâinât

Ebyâtını göz önüne al da ona göre davran! Kendi kendinin

[45]

kalbini kırma! Henüz açılmasıyla kapanmasına pek az bir müddet olan hayâtı öyle vâhî fikirlerle beyhûde düşüncelerle geçirmek bu zamânda, bu 'asr-ı terakkîde bulunan gençlere yakışmaz. Âh zamân nedir bilmezsin! Kuvveti mağlûp olunmaz bir zâlim "yürü! yürü diye emr idiyor. Bir sahrânın kenârına gelip de kokulu bir çiçek koparmak, azıcık râhat etmek istesen bir yed-i ma'nevî seni yoluna sevk için cebr idiyor; yine yürüyorsun. Ateş bela içinde tûfân-ı mehâlik arasında bile bir dakîka, bir sâniye sana huzûr ve râhat vermeyerek ileri sürüyor. Yoruluyorsun, kuvvetden kalıyorsun, yürümek, istemiyorsun, o seni terk idiyor, ileri varıyor. Tatlı tebessümlerini, parlak mahzûzâtını, nevrûz sa'âdetini bir sehâb-ı zulmetle örtüyor. O neşeler, o sürûrlar kutup yıldızları gibi bir görünür bir de gurûb ediyor. Tulû'uyla gurûbu bir oluyor. Sen hâlâ eski kuvvetini, eski şevkini aramak ve yâhût tahattür itmekle telzîz-i dimâğ eyliyorsun.

Şöhret satvetiyle cihâna lerce-resân olan Timurleng zamân gibi bir gâlibin yed-i esâretine düşmekden kendini kurtarabildi mi? Kürre-i arzı sekencesiyle beraber bir ihtilâl-i dâimî içinde ilkâ iderek tâ Fransa'dan Çin'e, Hind'e kadar hükümferman (Atilla) – lâkâbı Allâh'ın belâsıdır- zamânın dest- tasallutuyla mahv ve berbâd olmadı mı? 'İsmetiyle vatanperverliğiyle

[46]

sevdâ-yı milliyesiyle, cesâret-i hayret-efzâsıyla, metânet-i ahlâkıyye ve fezâil-i asliyesiyle koca bir Fransa'yı yedinci Şarlıkn bile kurtarmaya muvaffak olamadığı bir kuvvetle halâs iden (Jan Dark) ma'sûmiyyetle beraber zamânın sâ'ika-i gazabına uğrayarak Ruan'da (Rouen) ateşler içine atılmadı mı? Zamân âdili de zâlimi de mahv ider. Bununçün anı i'tinâ ve tadrîc ile isti'mâl itmek lâzımdır.

Efkârını benden saklamadığını bilirim. Tahrîren bildirirsen hakîkaten memnûn olurum. Bârî kendi kalbimi nasıl tasvîr idersin bakayım sen de (B...) gibi bir takım kapalı sözlerle mi şerh idersin! (M.....) ile uhuvvetinizi tebrîk iderim. Hased garazkârlara yakışır. Bâkî me'yûsiyyetini ta'dîle çalış birâder!

İmzâ

.....

*****

Dîğer

Birâder!

Kalemimi yetimlerin gözyaşlarına batırarak yazdığın sûzişli mektûbunu okudum. Yine kat'ı ümîd idiyorsun!

[47]

“Bir katre için çeşme-i pür hûn-i fenâdan

“Başın alamaz bir dahî bârân-ı belâdan

“Âsude olam dirsene eğer gelme cihâna

“Meydâna düşen kurtulamaz seng-i kazâdan.”

beyitlerini güzelce mütâla'a et. Bir de zemînin bahârıyla hazânına imâle-i nazar ile de 'ibret al! Bahârın bin mihnetle husûle getirdiği çiçekleri, sevimli manzaraları hazânın bir sert rüzgârı bir dakîkada berbâd eyliyor. Her vakt zulmet zemîni sarıyor. Yine o zulmet nûra munkalib oluyor. Her akşam güneş batıyor. Yine on on iki sâ'at sonra tulû'uyla bütün âlemi nûra gark eyliyor. – bugün efkârını saran sehâb-ı zulmet zamân geçdikçe dehşetini gayb ile yine ümidin ikbâl gibi parlar. Yine hayâlin melek gibi 'ulviyyet kesb ider. Fakat o müthiş dakîkaları geçirmek zahmetini katlanmayan insân kendi kendisinin kâtili olur. Mutlak intihâra dalar. Bu ise günâhtır. İnsânlar hiçbir mahkûmiyyetden hiçbir mes'ûliyyetden korkmazlar, lâkin mes'ûliyyet-i vicdâniyyelerden pek çok havf ve ihtirâz iderler.

Bilirim eyle tahammül bu belâya-yı felek

Bekle elbette olur münhedim ü mahv ü nihân

Alır etrafını sonra senin envâr-ı melek

Şeb-i yeldâ geçiyor; nûr (¹²¹)lanarak işte cihân

[48]

Kalbinde yanan ateş gayret sönmemiş ise emîn ol ki bu hâlin de fenâ-pezîr olur. Bir insân metânet-i tab'ini gayb idince me'yûs olur; mağmûm olur. Ba'zan da güler, niçün güldüğünü de bilmez! Sendeki bu hâl herkeste olur. Ben bir zamanlar hayâtından.....

ümîdsizlikle damarlarını uyutma! Hissiyâtına 'atâlet da'vet itme! Şimdiye kadar gösterdiğin gayrete yazıktır, kavî ol! Metîn ol! Ben göğsünü feleğin her dürlü zulmüne hedef iden insân tanırım ki sonra metânet ve sebâtıyla o kâhire-i mutallakanın ta'diyât-ı kakhârânesine galebe çalmış ve 'ömrünü âsâyış ve râhat içinde geçirmiştir.

Hamd olsun sen henüz feleğin bir sille-i sitemini yemedin. Bir sâ'ika gazabına çarpılmadın... o kadar acınacak hâlde değilsin. Bugün ben istikbâlin üzerime getireceği felâketi bilmediğim gibi takdîm ideceği sa'âdeti de keşf idemem. Yalnız ben değil bütün insânlar keşfinden âcizdirler. Sen nasıl oluyor da önünde sâyen gibi bir felâket lambası müşâhede idiyorsun? Ya nasıl oluyor da o musîbetli lambayı gördüğün hâlde kıramıyorsun? Gördüğün ışığın felâkete veya sa'âdete delâlet eylediğini nereden istihrâc idabiliyorsun! Bırak Allâh'ı seversen... cihânın serveti, sa'âdeti hayal olduğu gibi felâketi de hayâldir. Velew ki zengîn olmuşsun, ne zamân güzel bir kalbe mâlik değilsin o servetden ne hâsıl-ı

[51]

maîşetimize, telebbüsümüze medâr olan en kıymetli eşyâmızı en zînetli akçelerimizi yine anın göğsünden çıkarıyoruz. Yer altının hâkimi olmuşuz, nüfûzumuz tâ oralara bile te'sîrini hâsıl idiyor...

O servet sâyesindedir ki güneş gibi âlem-gîr olduk. Havâ gibi bütün vücûd-i insâniyyeti besliyoruz. Yıldırım gibi şiddetli bir ateşe mukâvemet eyliyoruz. Ateş gibi kavî bir düşmâna galebe çalıyoruz. Yazda buzlar, karlar teşkîl idiyoruz. Kışta – kuvve-i fâtıranın yâdigâr-ı yegânesi olan zekâvet sâyesinde topraklara kuvve-i enbâtiyye veriyoruz. Çiçekler, bahârlar açdırıyoruz.

O servet sâyesindedir ki balık gibi denizlerin içini geziyoruz, içinde mercan, inci, sedef gibi mücevherâtı çıkardığımız hâlde dağlarımızın eteklerini ba'zen de cibâl-i müteselsilemizin büyük büyük silsilelerini keşf idiyoruz... denizde dağ buluyoruz, karada dağ deliyoruz. En kuvvetli en vahşî hayvânları bile gerden-dâde-i inkıyâda götürüyoruz.

¹²¹ "nur"daki imâleyi bilerek tecvîz ettim.

O servet sâyesinde ki fezâilimizi, mekârimimizi, âmâlimizi, sâ mânımızı, kesb ve tahsîle muktedir oluyoruz. Vicdânımızı nûr-i ebediyyetle, hissiyâtımızı pertev-şerâfetle tenvîr ve tezyîde muvaffak olmak elimizden geliyor. Bu zîneti, bu ihtişamı, bu mukaddes vatan muhabbetini, bu fedâkârlığı hep o sâyede meydân-ı husûle getiriyoruz. Sermâye-i ferîdimiz

[52]

olan vücûdu muhâfaza ve vikâyeye mecbûruz. Bu sebebe mebnîdir ki ben de dünyâda yalnız mâlik olduğum o sermâye-i zî- kıymeti muhâfaza ile uğraşıyorum da her birinizi ayrı ayrı görmeye muvaffak olamıyorum.

Mütâla'anın bu sırada size her şeyden lezzetli geldiğinden bahs idiyorsunuz. Bilmem ki, bu bahâr eyyâmında ta'bir-i âharla rûh 'âleminde hangi şeyden mahzûzîyyet his olunmaz. Âfâkı, âsumânı, bütün cihânı letâfet, hayat kaplamış, nazar en hakîr çimende bile bir manzara-i hissiyyât-bahşâ buluyor.

Güneşin ziyâsıyla yeşil mahfazasını yitiren gonca gül gibi fikirlerde şitânın verdiği tabî' uyuşukluktan uyanacaktır. Her şetâretten, her sa'âdetten hisse-mend olacaktır!...

Bâkî biraz iyiyim.

Kardaşın

E.E

*****

V.M. Birâderimize

'Aziz Kardaşım!

Dimâğında hâsıl olan âlî niyeti takdîs idenlerden olduğumu nasılsa öğrenmişsindir. Terakkîni, sa'âdetini, ikbâlini yüzüne gülen

[53]

arkadaşlardan me'mûl idiyorsan hatâ idiyorsun. Anlar senin pertev-i şebâbetine, şetâretine, iştiyâkına iştirâk idiyorlar, fakat kederini, elemini, kanlı rü'yâlarını bir def'acık olsun tatyîbe, tenvîre, çalışmıyorlar, çabalamıyorlar. Biri menfa'atini, diğeri eğlencesini gözetiyor. O eğlencelerle ma'rifete olan meylânını mahv itmişler. Vücûdunu, varlığını hatta rûh-ı ikbâlini, nûr-i istikbâlini bile kemirmeye, çürütmeye başlamışlar, sen bunların cümlesine güle güle mukâbele itmişsin. Bu iltifâtları, bu alkışları sevine sevine kabûl eylemişsin. Bir kerecik olsun başını mâzîye çevirmemiş, istikbâli mülâhaza itmemişsin!... bu gün teessüf idiyorsun! Ye's getiriyorsun. Bilir misin ki esef 'aczi sürükler. Sen yaşta bir gence bir fatîne 'acz – 'ismete leke yakışmadığı gibi yaraşmaz. O zamânlar yine ağlayacak yanacak yerde o gibi fikirsiz arkadaşlarını terk et. Rehberin gayret, refikin fikr-i istikbâl

olsun. Henüz on yedi yaşındasın, şimden sonra o hatâlarını tashîhe muktedir olabilirsin!
Bâkî cenâbı Hakk istikbâlini güneş gibi parlatsın, sevgili kardeşim!

Seni seven kardeşin

E.E

*****

Dîğer

‘Azîz kardeşim!

Mektûbunu okuduğum zamân me’yûs bir hâlde idim. Maksadını husûle getirmek için elden geldiği kadar gayret ideceğimi va’d ittiğim hâlde gece önüne bin sed, bin mâni‘, bin perde gerdim. Kalbini incitdim, belki de teessürâtına sebep oldum. Fakat ne yalan söyleyeyim, terakkîni cidden arzû idenlerdenim. Medâr-ı ta’îşini te’mîn itmeyince buradan hareket belki korkmakta olduğun istikbâle kendi elinle müthiş bir perde çekmek demektir. O zamân kendi kendini yemek, öldürmek istersin. O zamân arada iki yüz liran da mahv olur gider. Korkarım ki bana küfr ve la‘net idersin. Bugün mu’azzez ve mukaddes görünen bir kalp o zamân bir zindân, bir cellât yatağı kadar müthiş ve mazlum görünmeye başlar. Bana kendi hevesine hizmet itmiş bir hâdim-i istikbâl nazarıyla bakarsın. Bugün sevdiğin yârın düşman-ı cânın olur. Seni teşvîk iden ben değil miyim? Emîn ol ki benden kavî, benden büyük mu‘terizin de yoktur. Bağıracağım, çağıracağım, i‘tirâz ideceğim, hiddet göstereceğim. Sabâvetinden beri hasmın

[49]

Olur? Ne istifâde idebilirsin? Her şeyden evvel kalb zengîn olmalı. Kaç keredir bu sözü tekrâr idiyorum, bir dürlü bir te’sîrini göremiyorum. Artık bu fikirden vaz geç!

Refikinle çalıştığın derslerden memnûn oluyorum. Refikin cidden çalışkan bir çocuktur. Kendisi için derûni bir muhabbet hiss itmekteyim. Hele çocuklara gösterdiği gayretten hâsıl olan sevincimi bir dürlü ibrâza muvaffak olamıyorum. Vatanına, vatandâşlarına mu’âvenetde kusûr itmeyen bir insân her zamân her ne kadar âdî olsa da beni nev‘inin hürmet ve i‘tibârını da‘vet eyler. Bu san‘at pek fenadır, ben de biliyorum, fakat elden ne gelir? Tahammül itmeli birâder! Bâkî çok oku, az yaz!

Kardaşın

E.E

.....

E.M. Efendi'ye

Birâderciğim!

Mektûbunuzu aldım. Şîve-i kitâbetinize âferin-hân olmaktan başka bir şey elimden gelmez. Memnûn oldum. Müseddesin nesre tahvîli fenâ

[50]

değil, fakat böyle şeylerle uğraşmak o sâhib-i eserin tercümânı olmaya benzer. Siz onları mütâla'a idin de dimâğınızın almış olduğu lezzeti tasvîr idin! Yâhût ki “felâketinizde bir gencin nâlesi feryâdı” nâmıyla bir makâle kaleme alın! Yine istinâd-gâhınız o beyitler olabilir. Burasını geçelim!

Bir gece size devâm ideceğimi va'd itmiş idim, hakkınız var, fakat bir müddetden beri vücûdumu esîr-i zulemî iden hastalık bir dakîka râhat vermiyor ki insân arkadaşlarını görsün. Anların safâlarına sevinçlerine iştirâk etsin de münşerîh olsun.

Bir insân doğduğu zamân her sermâyeden, her zînetlikten, her sa'âdetden mahrûm olduğu hâlde bile “servet-i şahsiyyete” fitraten mâlikdir. En münbit, en bereketli, en kıymetli sermâyemiz de odur.

O servet sâyesindedir ki tabî'atı esîr hevesâtımız itmişiz, mahkûm iktidârımız eylemişiz!

O servet sâyesindedir ki tabî'at üzerine bir tabî'at-ı sâni te'sisine muvaffak olmuşuz. Binâlar, evler, kârgâhlar, sarâyalar, kâşâneler, kasırlar inşâ eylemişiz. Denizleri kara, karaları deniz hâline koymuşuz. Rûzgâr bile esîr-i menfaatimiz olmuş!

O servet sâyesindedir ki yıldırım gibi yerleri deliyoruz, nakliyâtımıza suhûlet için kömürü, demiri, bakırı anın sînesinden çekiyoruz.

[55]

-i'tikâdınca- ben değil miyim? İşte en metîn düşmanın ben olacağım! İsterisen bunların cümlesini husûmet say, menfa'at say, kin say, gurûr say, zertema fûtûr getirmeyeceğimden emin ol! Ben öyle heves verir, iştîyâk verir de istikbâli düşünmez sâde delilerden değilim. – birâdere tezkireni gönder. Kendisiyle görüşmek arzusunda olduğunu bildir. Karşı karşıya geldiğiniz zaman seni tabâbetden niçün men' etmek istediğini sor, anla. Sonra her işe teşebbüs ideriz. Sür'atin lüzûmu yok. Ben yine bugün kendisiyle görüşeceğim. Bâkî istediğinden parlak maksatlara nâil olmanı duâ iderim kardeşim!

Seni seven Kardeşin

E. E

Mlgâ Bingazi vilâyet-i celîlesine merbt Derne Sancâğı mahkeme-i bidâyet baş kâtib-i sâbıkı Mehmet Tevfik efendinindir

Niyâzi efendi numero iki yüz altmıř yedi

SONUÇ

Üzerinde çalıştığımız “Çocuklara Mektup Numunelerim” adlı eser, daha önce herhangi bir çalışma konusu edilmemiş ve günümüze değin saklı kalmıştır. Esasen çocuk edebiyatı yetişkin edebiyatına nazaran biraz mahzun kalmış bir alandır. Eserimiz de bu sebepten olsa gerek çalışılmayı bekleyen birçok değerli hazineden sadece bir tanesi olmuştur.

Edebiyatımızda mektup türü, özellikle çocuk edebiyatında mektup türü az sayıda çalışmaya konu olsa da hak ettiği değeri görememiştir. Tasavvuf edebiyatında önemli bir araç olarak kullanılan(Mektûbât örnekleri) mektup türü çocuk edebiyatında zayıf kalmıştır. Binaenaleyh bu durum 19. yüzyıldan sonra Batı edebiyatı etkisi ile değişim göstermeye başlamıştır. Günümüze doğru gelindikçe mektup türü ile kaleme alınan eser sayısında artış gözlemlenmektedir.

Mektup türü, farklı ve yeni bakış açıları kazandırmaya müsait yapısı, akıcı ve samimi üslubu sayesinde yazar ile okuyucu arasında güçlü bir bağ kurulmasına olanak sağlar. Çalışmamız esnasında da bu durum teze olan ilginin artmasına vesile olmuştur.

Eser transkripsiyonlu biçimde Latin alfabesiyle yazılmış, akabinde içerikleri temel alınarak incelenmiştir. Mektupların tamamı incelendikten sonra genel ilkeler belirlenmiş ve bu ilkeler doğrultusunda çalışmalar yapılmıştır. Daha sonra dil ve üslup açısından eser ele alınmıştır.

Mektupları incelediğimizde Selanikli Edhem İsmail’in önem verdiği başlıca değerleri görmekteyiz. Bunlardan en çok üzerinde durduğu ilkeleri kısaca ele aldık. Bu ele aldığımız değerler dışında sevgi, saygı, merhamet, kararlılık, bağımsızlık, sorumluluk, yardımseverlik gibi değerlere de atıfta bulunmaktadır. Mektuplar aile üyeleri arasında geçmektedir. Böylece aileye verdiği değeri ve ailede verilecek eğitime işaret etmektedir. Aynı zamanda aile içindeki sıcak havayı okuyucunun solumasını istemektedir. Her çocuğun kendisinden bir parça bulacağı bu sıcak hava sayesinde okuyucuyu aileye dâhil ederek eğitim vermektedir.

Müellifimiz değerler eğitimi verebilmek amacıyla çocuklarla iletişim kurabilmek için mektup türünü kullanmıştır. Özellikle mektup türünü seçmesinin nedeni bu türün diğer metin türlerinden farklı bir anlatım özelliğinin olmasıdır. Çünkü bu metin türünde mektup

sadece amaç değil aynı zamanda bir araçtır. Yine samimi ve sıcak bir havasının olması, karşısındakini direk muhatap alması gibi özellikler verilecek mesajları daha etkili kılmaktadır. Mektupların çocukların ve ailesi tarafından yazılmış gibi kurgulanması okuyucuda empati kurabilme olanağı sağlamaktadır. Böylece okuyucu olan çocuklar kazandırılmak istenen değerleri günlük yaşayışlarında uygulayarak görmek isteyeceklerdir.

Müellifimizin özellikle üzerinde durduğu değerlere bakıldığında, tümünün Türk İslam kültürüne uyan hatta takdir edilen ve her bireyin sahip olması istenen özellikler olduğu görülecektir. Daha çok ahlâk kitaplarına konu olan değerler farklı bir tür ve şekil ile karşımıza çıkmaktadır. Böylece öğreticilik yönü güçlendirilmiş bir formatta toplumun hizmetine sunulmuştur. Bu sayede çocuklara, İslam'a ve vatana hizmetin kutsallığı bilinci aşılannmış olunmaktadır.

Müellifimizin eserinde kullandığı dil çok ağır değildir. Dönemin şartlarına göre, çocuklara hitap eden bir eser olması hasebiyle olsa gerek biraz daha hafiftir. Ana dilimiz olan Türkçeyi iyi öğrenmenin ve konuşmanın önemini vurgulamakla beraber Arapça ve Fasça kelimeleri kullanmaktan da geri durmamıştır. Bu ise İslam kültürü ve coğrafi özellikler sebebiyle yaşanan etkileşimin bir sonucu dur.

Selanikli Edhem İsmail hakkında eserinin mukaddime bölümünde verdiği malumat dışında çok fazla bilgiye sahip değiliz. Toplumun ihtiyaçlarını fark eden, dönemin nabzını tutan bir yazar olduğu aşikârdır. Yine devrinin edebi hadiselerini yakından takip ettiği yazılarının içeriğinden anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, müellifimiz bize, günümüzde bile çocuklara hitap edecek değerde bir eser bırakmıştır. Çalışmamız çocuk edebiyatına bir katkı sunmak niyetiyle başlamış ve bu niyetle nihayete ermiştir.

KAYNAKÇA

Abdalmüteâl M. El-Cebri, el-Müştehir mine'l-Hadis, Kahire 1407/1987.

AÇIKGÖZ Namık, Divan edebiyatında Mektup ve XVII. yüzyıl Şairlerinden Riyazi'nin İki Mektubu, Fırat Üniversitesi Dergisi, C. 1, S. 2, Elazığ 1987.

AKÜN Ömer Faruk, Namık Kemal'in Mektupları, İstanbul Üniversitesi edebiyat Fakültesi, 1972.

ATICI ARAYANCAN Ayşe, XV. Yüzyıla Ait Bir Mektup Örneğinin Diplomatik Dili, Üslup ve Tarihi Kaynak Olarak Değerlendirilmesi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 1, Haziran 2018.

AYDIN Elif, Divanlardaki Manzum Mektuplar, Çukurova Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, 2007.

BANARLI Nihad Sami, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C. II, MEB Yayınları 12. Baskı, Ankara, 2016.

BAŞOĞUZ Fatma, Bir Yazınsal Tür Olarak Mektup ve Türkçe Derslerindeki İşlevselliği, Yüksek Lisans Tezi, s. 21, Elazığ, 2010.

BATİSLAM H. Dilek, Mesnevilerde Mektup Tarzı Anlatım, İlmi Araştırmalar Dergisi, S. 13.

BOZKURT Fuat, Türkiye Türkçesi, Cem Yayınları, s. 497, İstanbul, 1995.

BOZKURT Nebi, "Mektup" Maddesi, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 29, Ankara, 2004.

CİHANGİR SARDOĞAN Sevgi, Aman Muhtar'ın "Ayâllâr Mâmlâkâti ve Saltanat" Adlı Eserindeki Hikâyeler Üzerine Dil ve Üslûp İncelemesi, Yüksek Lisans Tezi, Denizli, Temmuz 2019.

ÇAĞRICI Mustafa,(a)"Hakikat" Maddesi, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 15, s. 178-179, İstanbul, 1997.

_____ (b) “Tevazu” Maddesi, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 40, s. 583-585, İstanbul, 2011.

_____ (c) “Vatan” Maddesi, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 42, s. 563-564, İstanbul, 2012.

ÇERÇİ Arif, Çocuk ve Mektup, Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları, 7(1), s. 15-24.

ÇERÇİ Arif, S. DERMAN, Hüseyin Râzi'nin “Nev Âsül Örnek yahut Çocuklara Mahsus Mektup Demeti” Adlı Eserinde Eğitim Unsurları ve Değerler Eğitimi. 2015, s.353-365.

ÇOBAN Ahmet, Edebiyatta Üslup Üzerine, Akçağ Yayınları, s. 10, Ankara, 2004

DEMİRAY Kemal, Temel Türkçe Sözlük, İnkılap Yayınları, s. 564, 1994

DEMİRCİ Mehmet, “Hakikat” Maddesi, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 15, s. 178-179, İstanbul, 1997.

DERDİYOK İ. Çetin, Osmanlı Devrinde Mektup Yazma Geleneği, Osmanlı Ansiklopedisi, C. 9, Yeni Türkiye Yayınları, s. 731-740, Ankara, 1999.

DERELİ Bihter, Mektup-Roman ve Kadın Yazarlar: Fatma Aliye, Halide Edip Adıvar ve Şukufe Nihal Başar, Yüksek Lisans Tezi 2010.

DEVELLİOĞLU Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ankara: Aydın Kitabevi, 2009.

DİLİDÜZGÜN Selahattin, Çağdaş Çocuk Yazını, Ertem Basım Yayın Dağıtım, Tudem, Ankara, 2018.

DONBAY Ali, Mektup Türüyle İlgili Başlıca Çalışmalar, Erdem/61, s.83-102, 2011.

DURMUŞ İsmail, “Üslup” Maddesi, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 42, s. 383-385, İstanbul, 2012

ERGÜL H. Fazlı- KURTULMUŞ Mehmet, Sosyal Sorumluluk Anlayışının Geliştirilmesinde Toplum Hizmet Uygulamaları Dersine İlişkin Öğretim

Elemanlarının Görüşleri, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, C. 13, S. 49, s. 221-232, Bahar 2014.

ERSOY Mehmet Akif, “İstiklal Marşı”, Safahat, İnkılap ve Aka Yayınları 11. Baskı, s. 526, İstanbul, 1977.

GÖKYAY Orhan Şaik, Tanzimat Dönemine Değın Mektup, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi Mektup Özel Sayısı, s. 17-23,274, 2008.

GÜNAYDIN Yusuf Turan, Tasavvuf Edebiyatında Mektûbât, Hacı Aylık Edebiyat Dergisi, S. 114-115-116, s. 151-166, Ankara 2006.

Hece Aylık Edebiyat Dergisi Mektup Özel Sayısı, S. 114/115/116, 2016.

İŞINSU DURMUŞ Tuba- GÜRBÜZ Mehmet, Osmanlı Nesrinin Folklorik Üslup Özellikleri, Bilig, S. 87, s. 101-128, Sonbahar 2018.

KAHRAMAN Âlim, “Türk Edebiyatında Mektup” Maddesi, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 42, s. 387-388, İstanbul, 2012.

KAPLAN Mehmet, Büyük Türkiye Rüyası, Dergâh Yayınları, s. 100, İstanbul, 1998.

KEFELİ Emel, Mektubun Edebiyat Dünyasındaki Yolculuğu, Kitabevi Yayınları, s. 1-76, İstanbul, 2002.

KISAKÜREK Necip Fazıl, “Çocuk” Şiiri, Çile, Büyük Doğu Yayınları 79. Basım, s. 74, Mayıs 2014.

KUDRET Cevdet, Örneklerle Edebiyat Bilgileri 2, İnkılap Kitabevi, s. 322-330, İstanbul, 2003.

KURTULAN Kasım, Arap Dili ve Edebiyatında Hz. Muhammed’in Mektupları, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Arap Dili ve Belagatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2004.

Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi I (Hayatı ve Faaliyeti), Çeviren: Salih Tuğ, s. 308-427, Ankara 2003.

Müslim el-Camiu’s-Sahih, İman, s. 148-149.

OKAY M. Orhan, “Mektup” Maddesi, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 29, s. 17-18, Ankara, 2004.

ÖNAL Mehmet, Edebi Dil ve Üslup, Atatürk Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 36, s. 21, Erzurum, 2008.

ÖZKÖSE Kadir, ”İBNÜ'L-VAKT YA DA EBU'L-VAKT OLABİLMEK”, Somuncu Baba Dergisi, S 64.

ÖZÜN Mustafa Nihat, Büyük Osmanlıca Türkçe Sözlük, İnkılap Kitabevi, 1997.

SÖZMEZ Abidin, Rasûlullah’ın İslam’a Dâvet Mektupları, İnkılâp Yayınları, 3. Baskı, s.34-91, İstanbul, 2011

ŞAHBAZ Namık Kemal, Çocuk edebiyatında ihmal edilmiş bir edebî tür: Deneme. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, C.9, S.15, s.189–203, 2008

TANSEL Fevziye Abdullah, "Türk Edebiyatında Mektup", Tercüme Dergisi Mektup Özel Sayısı, C.16, S.77-80, s. 391-392 Ankara, 1964

Tercüme Dergisi Mektup Özel Sayısı, C. XVI, S. 77-89, Ankara,1964.

Türk Dili Mektup Özel Sayısı, C. XXX, S. 274, Ankara, Temmuz1974.

TÜRK Ramazan, Hasan Ali Toptaş Romanlarının Folklorik Unsurlar Bağlamında Tema, Dil ve Üslup Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, s.93, Uşak 2019.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, “Mektup” Maddesi, C. 6, s. 232-336, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1986.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.

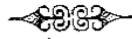
Türkçe Öğretimi,” Dilimizi niçin Doğru Kullanmalıyız?”, Erişim:09/04/2020, <http://www.turkceogretimi.com/t%C3%BCrk%C3%A7enin-do%C4%9Fru-kullan%C4%B1m%C4%B1-i%C3%A7indekiler/dilimizi-ni%C3%A7in-do%C4%9Fru-kullanmal%C4%B1y%C4%B1z>

UNGAN Suat –DEMİR Elif, Günümüz Çocuk Edebiyatı Yazarları ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme, Türkiye Eğitim Dergisi, C.1, S.1, s.40-65, 2016.

سلا نیکی ادهم اسماعیل

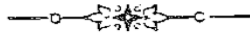
چو چققله

مکتابت مومنین

مکتابت ابتدائیه صوتک صنغلیینه مخصوص اولوب توسیع افکار و تهذیب
اخلاقه مدار اوله جق ملاحظاتی محتوی مکتوبلردن عبارتدر.

صاحب و ناشری
کتابچی آراکلر

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولمشدر
رخصتنامه نومروسی ۳۸۹

استانبول

(آ. ماویان) شرکت مرتبیه مطبعه سی — باب عالی چاده سنده نومرو ۵۲

۱۳۰۵

شرکت مرتبیه مطبعه و کتبخانه سی — باب عالی جاده سنده
نومرو ۵۲

مقدمه

چو جقرك استفاده سینه خادم اوله جق بر اثر نشرینه خیلی زماندن بریدر آرزو کشم، چونکه ازهار لطافت نثار موسم لطیف بهارک مزینات بدایع پسندانہ سی اولدینی کبی معصوم قوزو جققر، چالشقان یاورو جققرده وطنک استقبال و آتیسنی تأمین و تنویر ایده جک اک ضیادار چیچکاری دکلمیدرلر؟ شو جهتله اک اول آنلرک منفعتنی کوز اوکنه آلمنی و معلومات و مکتسباتی توسیعه و ساطت ایده جک اثرلر میدانہ کتورمکی حقیقت حالی تمامیلہ تدقیق ایدنلر کندیلرینی مجبور کوررلر اعتقادنده یم.

اشته بو فکره اتباعاً کمال عجز ایله قاره لدیغم شو «مکتوبلرمی» موقع انتشاره وضع ایده یورم. اسمان معارفزده عرض دیدار پرتو بار ایلیان اختران ادب میاننده «مکتوبلرمک» نشر انواره مقتدر اوله میه جفنی بنده کزده

اعتراف ایدرم، شو قدر که اساس مقصد نظر انصافه
 آنور، وطنمك اقبال استقبالی تشکیل ایده جک اولان
 اطفالک محی ترقی پروری شبان زمانک رهبر کمالات
 کستری بولنان پادشاه عالی جاهمزا افندیز حضر تترینک
 عصر ترقیلرنده طلوع ایده جکی دوشنلورسه امیدوارم که
 پرتوینی غائب ایتمز. مقصدک قدسیتی، اثرک ماهیتی،
 مندرجاتیله آکلاشیله جق برحالدر. بوجهتله مقدماتی
 دها زیاده توصیحه لزوم کورهمم.

شو ایلك اثرمی نشره توسط ایدن طابع غیور
 کتابچی آراکل افندیك اجتهاد ترقی پرورانه و اقدام
 تجددپسندانه سی حقنده سوز سویلمکی زائد عد ایدرم.
 بوغیرت و اقدامندن طولایی کندوسنه متشکرم.

سلانیکلی
 ادھم اسماعیل

والدهدن قزینه

قیزم!

وقت صباوتک سرعتله امرارینی آرزو ایدیورسین. اوت،
زمان سکا شدتله اطاعت ایده جکدر، سرعتله کچه جکدر عزیزم.
فقط بو آرزونک بیوک برخطا، تصحیحی ناقابل برخطا اولدیغنی
آکلایه جقسین. سن ده بنم کبی پشیمان اوله جقسین! شمدی بیک
دراو اکلنجه، بیک صفا کوریورم. او زمانک ساکن صفاسنی،
روحلی فرحنی ممکن دکل خاطرلیه میورم. . . . ابونمک شفقت
سینه سنه یاصلانه رق قردیغم پارلاق اویونجاقلرک کوکله ویردیکی
خنده بی، پرتوی حس ایتک قابل اولسه حیاتمدن یکر می سنه
باغشلامق عندمده هیچ حکمنده در. فقط اوقوت نروده؟ اواقنتدار
نه اولدی؟ آنلری زمان سیلی سوردی کوتوردی، عدم دکزه
قارشیدردی، بردها عودتی قابل دکل! . . . . .

صباوتنک قیمتی دقیقه لرینی اداره دن عاجز اولان برانسان
هیچ برزمانده راحت ایچمنده یشایه مز. بنمله یاشیق برقاچ قادین

طانیرم جمله سی سفالت ایچنده یشایورلر . . . . . بو حاله ینه کندیلری
 سبب ! فکر سز یشامشلا ! دوشونجه سز عمر سورمشلا ! بو کون
 اختیارلق باشلرینه چوکمش، آنی اداره ایچون ماضیده مهمات
 تدارک ایده مامشلا؛ حالده او یومشلا؛ استقبالده او یاندیلر اما
 کوزلرینه بر مسرت لوحه سی چار پیور . هر نه طرفه باقیسلا
 طبیعتی آغلار بر حالده کور پیورلر . خیر ! آغلایان طبیعت دکل،
 کندیلریدر . کوزلرینی قیایان فلاکت پرده سی دنیایی قراکلق
 کوستره یور . شبابتده کولمشلا، اوینامشلا، اکلنمشلا . زمانی
 کونش کی مستقر، الوهیت کی ابدی قیاس ایشلا . حالبوکه
 هر اکلنجه لی دقیقه لر کوللرینه برر فلاکت ییلانی یاشدرمش
 حس ایده مامشلا . . . آکلایه مامشلا ! . . .

بن آنلره باقنجه بختیارم، اوت پک مسعودم . بن اوزمانلر مده
 اکلنجه یرینه کتابمی، استقبالی دوشنورددم . . . سنکده آنلری
 دوشونمکلک کی آرزو ایدرم . باقی اللهک برلکنه امانت اول
 یاوروم !

جوابی

والده جکم!

مکتوبکی آلام، درجه سز ممنون اولدم. مکتبده هنوز مکتوب یازمغه باشلا دیغم ایچون پک او قدر کوزل یازمه میه جغم . . . فقط سنی مکتوبلرمله، سوزلرمله ممنون ایتک استرم. بونکچون چوق . . . پک چوق چالیشه جغم! سوکلی والده جکم، سنی شمدی هر زماندن زیاده سویورم بوکا سبب نه در؟ بعضاً سنی دوشونه دوشونه، طاتلی طاتلی آغلیورم. قورقه برکدرم یوقدر، سونجمدن آغلیورم، بنی سودیککی دوشینورمده سونج یاشلری دوکه یورم.

شمدن صکره زمانک هر دقیقه سنی فوق العاده برقیمله تلقی ایده جکم تا که برکون سنک قدر مسعود اولهیم. معلمه لرم، بنی - یالکز بنی دکل - بتون مکتب قیزلرینی کندی چو جقلری کبی سویورلر. طاتلی سوزلری قلمیزی آنلره شدتله ربط ایلیور. خاطرلرینی قیرما مق ایچون الدن کلدیکی قدر چالیشه یوروز. آه کورسهک والده جکم کورسهک . . . نه قدر تربیه لی دوراندیش قادینلر . . . نه ده کوزل کوزل نصیحتلر ویریورلر. عادتاً طور-

لرینه، تربیه لرینه غبطه ایده یورم. ان شاء الله بن ده آنلرک سایه سنده
 سنی مسعود و بختیار ایلیه بیله جک تربیه مالک اوله جغم. . .
 آرتق مساعده ایت، درس وقتی کلدی. قوللریکی آج، بنی
 مرحمتلی سینه کده صیق، پوس ایت، قوجاقله ده مکتوبمی قپایم.
 باقی سنی سورم والده جکم!

قیزدن والدهیه

والده جکم!

فی ۴ تشرین اول سنه ۳۰۰ تاریخی مکتوبکی کمال مسار ایله
 او قودم. مکتوبمک کوکلکده بودرجه ممنونیت حاصل ایده جکنی
 امید ایتمزدم. عفو ایت والده جکم خطا ای دییورم. بیلزمی یم که
 بروالده سوکیلی چوجغنگ برخنده سنه حالت احتضارده بولنسه
 بیله مقابله ایدر. اولادینک مسرتی ایچون کوکلنده یاتان کدرلرک
 جمله سنی ستره چالشور؛ بنی دیزینه یاتیروبده طاتلی طاتلی تی لر
 ایله او یوتدیغکی نخطر ایتدکجه قلمده برحس عالی، برنور مغتدی
 بولیورم. بری لذاند وجدانیه می آرتیریور، دیکری مفکره می
 بسلیور. صاحبلمی اللرک آره سنه آلدیغک زمان نوازش مشفقانه که

مقابل تبسم ايدرك لويقويه طالاردم. سن ده استقبالك بهارى
 برابتهام ايچينده كچمسنى باشم اوچنده دعا ايدردك. هر كدركه،
 هر زحمتكه تسلى بنم اوفق بر تبسم اولوردى. آغوش شفقتكده
 اويومنى سورددم. اوراده بشقه بر لذت، بشقه بر روحانيت حس
 ايدرددم. بوكون آكلايوردم كه بر چوجق كوچك ياشده ايكن
 ابوينى طرفندن نهدرلو تريبه كوررسه اودرلو برفكرده بويره.
 باق بن قلمده مرحمت، حقيقت، جديت كبي فضائلى حائر بولنديغمه
 تفخر ايتسهم تعيب اولنم اميدندهيم. مزرعه فكرم مشفق، مغمدي،
 بهارى، نورانى بر مربييه تصادف ايتديكي ايچون هر سوزمده بر
 پارلاق، هر ايشمده بر ثبات ابراز ايديهورم. بعضاً نقصانلرمده
 اوله بياور نصل كه اك منبت بر طوپراقده سم حاصل اوله بيلور.
 بوراده بر طاقم قيزلره تصادف ايديهورم كه استهزا سرمايه فريده.
 لري، قهقهه معلومات مکتسبه لري، كورلتى پاتردى اخلاق
 مستحسنه لري مقامنده بولنيور. بولنلري كوردكجه حجابمدين يرلره
 كچيورم. بر قيزك اوله نابجا حر كاتده بولنمسي ده اخلاق حسنه دئمي
 صاييله چق؟ سكا تشكر ايدرم والده جكم، تشكر ايدرم كه بنى
 اوله سفيل طبيعتلى بيوتمدك. وقار، ناموس نه ديمك اولديغنى
 بكا حقيله تعليم ايتدك. بوكون بن هر كسدين ممنون بر حالده يشا.
 يورم. درس لرمده تصادف ايتديكم افكار علويه حسياتمى،
 وجدانمى تنوير ايدنيور. هر سروري، هر فرحى كتابك مطالعه.

سنده بولیورم. کیمسه نك نه ایشنه، نه فسادینه قاریشیورم. صانکه
دنیایه یالکز کلمش ده بر باغچه نك ایچنه قونلش قوش کبی چچککر
ایچنده حیات سورویورم. حیاتک اک سوملی نقطه سی ده بودر
دیسهم حقیقتی تصویر ایتش اولورم. مدت حیات پک قصیردر.
حقیقتله ائتلاف ایتش بر انسان عمرینی نورانی رؤیالر، صفالی
آنلر، لکن ینه فانی مسرتلر ایچنده کچورر. زیرا حیات بر رؤیادر،
کوزمزی قیایوب آچنجه یه قدر کلوب کچمش اولدیغنی کورورز.
وقت تحصیل هوائی اکلنجه لرله غائب ایدرسه ک ماضی یه تأسف
ایدرز. بعضاده ماضینک سیئه سنه تصادف ایدرک سفالتزده اولورز،
آه و واه دینجه نقطه منتهایه واصل اولورز. حیفا که وظائف
انسانیه مزی اکمال ایتدن (یاخود که وظائف انسانیه مزه ابتدا
ایتدن) حشرات کبی محو اولور کیدرز. ماضیده کی صفا مسرت
استقبالی تأمین ایدمز لکن صفای استقبال ماضینک جفا سنه
دکر. حالک اضطراری، ماضینک صفاسنی اونوتدیرر. استقبالك
مسارینی تنویر ایدر. والده جکم! بن بر محبی فاملیامی دوشونه رک
سوینیرم. ایکنجی استقبالی تفکر ایدرک چیلدیره سی یه ممنون
اولورم. قلمده ینان محبت نورلرینی مطالعه یه حصر ایدیورم.
هر آرزومی اکماله موفق اولدجه بیلسه ک سکا نه درجه وجدانی
تشکر اتده بولیورم. قلمده کی ثبات فکر مده کی صفوته تصادف
ایتدکجه زحل کبی اطرافنی نورانی بر خاتم احاطه ایدیور.

سنده بولیورم. کیمسه نك نه ایشنه، نه فسادینه قاریشیورم. صانکه
دنیایه یالکز کلمش ده بر بانچه نك ایچنه قونلش قوش کبی چچککر
ایچنده حیات سورویورم. حیاتک اک سوملی نقطه سی ده بودر
دیسهم حقیقتی تصویر ایتش اولورم. مدت حیات پک قصیردر.
حقیقتله ائتلاف ایتش بر انسان عمرینی نورانی رؤیالر، صفالی
آنلر، لکن ینه فانی مسرتلر ایچنده کچورر. زیرا حیات بر رؤیادر،
کوزمزی قیایوب آچنجه یه قدر کلوب کچمش اولدیغنی کورورز.
وقت تحصیل هوائی اکلنجه لرله غائب ایدرسه ک ماضی یه تأسف
ایدرز. بعضاده ماضینک سیئه سنه تصادف ایدرک سفالتزده اولورز،
آه و واه دینجه نقطه منتهایه واصل اولورز. حیفا که وظائف
انسانیه مزی اکمال ایتدن (یاخود که وظائف انسانیه مزه ابتدا
ایتدن) حشرات کبی محو اولور کیدرز. ماضیده کی صفا مسرت
استقبالی تأمین ایدمز لکن صفای استقبال ماضینک جفا سنه
دکر. حالک اضطراری، ماضینک صفاسنی اونوتدیرر. استقبالك
مسارینی تنویر ایدر. والده جکم! بن بر محبی فاملیامی دوشونه رک
سوینیرم. ایکنجی استقبالی تفکر ایدرک چیلدیره سی یه ممنون
اولورم. قلمده ینان محبت نورلرینی مطالعه یه حصر ایدیورم.
هر آرزومی اکماله موفق اولدجه بیلسه ک سکا نه درجه وجدانی
تشکر اتده بولیورم. قلمده کی ثبات فکر مده کی صفوته تصادف
ایتدکجه زحل کبی اطرافنی نورانی بر خاتم احاطه ایدیور.

شمدی دنیایی بشقه بر صورتده، جهانی بشقه بر حالده کورویورم. اوطوردیغمز اوک قومشوسنی بیلزکن بوکون آمریکا و آفریقا کبی قطعه لرك مسکونی انسانلرك احوالنه واقف بولنیورم. وحشت ایله مدیت بیننده قمرک شمسه اولان بعدندن بیک قات، یوز بیک قات زیاده فرق اولدیغنی فکر آکشف، وجداناً حکم ایدیورم. بروحشی، خالقنی بیله مز! دینی، مذهبی، پدربینک کوسترمش اولدیغنی بر حیوان وحشیه اولور آکا اعتقاد ایدره همجنس، معاونت، انسانلق نه دیمک اولدیغنی بیلز، آغاج کبی بویور، فدانلرنی تربیه ایده جک بر باغچوانه تصادف ایتمدیکیچون اگری بوگری صالیویرر. شدتلی بر فورطنه نك صدمه سیاه ییقلور، قوریر، محو اولور. چو جقلرده حشرات خسیسه قدر بیله اقتدار یوقدر. آنلری بیوتن، تربیه ایدن، حس، اخلاق، فضیلت ویرن والده و پدر اولدیغنی آشکاردر. اعتنا ایله تربیه ایدرسه نونهانی دائمی بهار چچکلریله مزین کورر. درس وقتی کلیور، سکا وداع ایدرم سوکیلی والده جکم!

فی ۱۳ تشرین اول سنه ۳۰۰

قیزدن والده سنه

والده جکم!

سحره طوغری اویاندم، اک اول فکر مه سن کلدک . قلمی
 اله آلم. قلمده بر طراوت، فکر مده بر لطافت، روحده بر آرزوی
 اعتلا حس اتمکه باشلام. یانکده بولندیغ زمان شفقتلی، شفقتلی
 نظر لرك، طاتلی طاتلی تبسملرك خاطر مه کلدکجه بر ید معنوینک
 قلبی تحریک اتمکده اولدیغنی کوریورم. کولیورم بن کولدکجه
 سحر آچیلیور، خیالکی نورلر ایچنه غرق اولمش بر صفوت
 ظن ایدیورم. سنی شفقتک پنبه پنبه ضیالری ایچنده آرایورم.
 سماده کی بلوطلرك نار چیچکی کی آچلدقلرینی مشاهده ایتدکجه
 خفیف خفیف تبسمه باشلا یورم. بنم بوسرورمه قارشو لطافت
 طبیعیه تزاید ایدیور. بیلم سنی جان و کولکلدن سودیکمدنمیدر،
 نهدر؟ بردلو خاطر مدن چیقیمیورسین. روحم، وجودم سایه کده
 پرورشیا ب اولدیغنی دوشنیورم. ادیبه اولقلغک ایچون ایتدیکک
 فداکارلقلری نصل اوده یه بیله جکمی بیله میورم. والده جکم!
 سوکیلی والده جکم! بنده انسان اولق ایچون سندن آیری یشامنی
 ترجیح ایدیورم. چالشقی فکر یله وطنی ترک ایتدم. وطنده کی

نشاطم انخساف ایلک استیور؛ عودتده آغوش شفقتکده بوله جغم
 نوازش روحپرورانه بی دوشندکجه نشاطم خسوفدن قورتیلیور،
 پارلایور، پرتو آلیور، عادتاً نور ابدیت قابلا یور. او فکر سایه-
 سنده چالشیورم. اون بش یاشنده برکنجک اقتدارندن زیاده بر
 غیرتله چبالیورم. بر قیز او قورسه وطنپرور اولور، عالیجناب
 اولور، وظائف انسانیه سنی ایفایه مقتدر اولور. بر قیز او قورسه
 عفت و عصمتک قدر و قیمتنی بیله بیلور، اللهک عظمت و جلادتنی
 ادراکه قادر اولور، سینئه طبیعتده بولنان بونجه موجوداتک
 احوالندن بهره دار اولور. بر قیز او قورسه قوای ذهنیه سنی
 اغتدایه موفق اولور، ایو دوشنور، ایو سویلر، حجراتنی برشیله
 اشتغاله مجبور اولمز. قاریلرک بونجه علتته گرفتار اولدقلری فکر-
 لرینک دائمی صورتله برشیله اشتغالندن حاصل اولدیفنی بوکون
 اثبات اولیور. هیچ بر ملتک تربیه اطفال خصوصاً سنده ابراز
 ایتدکاری مجاری مطالعه و ملاحظه ایتدن باشلی باشنه بر چو جفک
 تربیه سنه قالمشقی او معصومک سفالتنی موجب اولزمی؟ بن
 بوکون هندک، چینک، عربستانک، یونانک، رومانیا یا خود ایتا-
 لیانک، والحاصل فرانسه نک تربیه اطفال خصوصاً سنده اقدامات
 مجربهلرینی مطالعه ایدیورم. برده بزنی مقایسه ایدرسم اصول
 تربیه آشنا اولمش اولورم. او قومق بیلیان بر قیز قانون تربیه بی
 نصل بیله بیلور. وار اول! والده جکم که بنی کوچک یاشدنبرو

اوقوتدك، فكرى آچدك، احوال علاه واقف ايتدك . اشته
شمدى درسلمه كيديورم . آديو !

قرداشم !

بنده غرور تصور ايتك سنك كبي صاف وجدانلى به ياقشتمز .
دنياه اك زياده نفرت ايتديكم برشى وارسه اوده كبر و غروردر .
غرور؛ انسانى انسانلقدن چيقارر، فكرى تشويش ايلر . وجودى
برعذاب ايچنده طوتار . انسانه مذهبنى . دينى، اللهنى اونوتديران
غروردر . هر كسك نظر نفرتنه اوغرامامق استرسهك متواضع
اول ! كندى بيوك كورمه . وقارلى اول، كبر درجه سنه وارمه .
غرور صاحبي اولانلر طبيعتى عبث يرده يرادلمش قياس ايدرلر،
هيچ برشيدن استفاده ايده منزلر، عمرلرى قراكلق ايچنده كچر .
سنك صاف اولمكى استرم . سنك مستقيم اولماكى استرم . باقى
صافيت قلب بزي جناب حقه متوجه ايلر .

همشیره جکم!

بو هفته برنجی مکتوبکی آلام، زیاده سیله سویندم . مکتوب یازمق کوچ ایمش دیورسین . دنیاده مکتوب یازمقندن قولای برشی اوله بیلورمی؟ بر آزا املا بیلدکمی هپ یتشور، چونکه شمدیکی مکتوبلرده او یله اوزون اوزون ترکیبلر، معناسز معناسز سوزلر یازمق موده سی کچمیور . آغزندن چیقان سوز کبی یازیلور . فکر نه ایسه تامیله یازیلور . او یله بر طاقم رموزات ایچنه صو- قهرق مقصدی بتون بتون غیب ایتمک کاتبک دکل شارلاتانلقدرد . سن بو کونکی ترقیه باق! هرکس او قومق بیلیور، چونکه عربی قاعده لر ترکیه لشدی . فکرلرده عادتا وسعتلندی . پک اوفوق برچو جق برچوق قاعده بیلور . بوده لسانغزی استعماله باشلا- دیغمزندن ایلری کلیور . مکتوب یازمغه اوطوردیغک زمان فکریکه نه کلورسه طوس طوغری یاز . ترکیبی سوسلمک جهتته کیتته! زیرا سوزی زینتلهیم دیرکن فکری بوزارسین . بندن برشی استیه جکسهک اوده بولندیغم زمان نصل استرایدیهک او یله مکتوبلده استهلی! بنم اک برنجی املم ترکیه یازملی! هرکسک آکلایه جنی برلسان قوللانغلی! بوکون ترکیه یازمغی اوکر نورسهک یارین صریجه فارسجه اوکر نمک کوچ برشی دکلدرد . هله سزک کبی قیزلر مطلقا اوکر نغلی ، چونکه سوسلمک بیلز سکر، اوچ سوزدن

صکره بر طاقم لذتسنز، مغناسز لقر دیلر ایراد ایدرسکز که مخاطبکز
صیقیلور، عادتاً نفرت ایدر. بونکچون اوقوملی، اسکی عادتله
تبعیت ایتمالی! ترقی بی کوزتملی! اسکیلر جاهل اولدیسسه بزده
آنله تقلیداً جاهل می قالهلم؟ خیر، چالشهلم! وطنی ممنون ایدهلم!
وطنی ممنون ایدرسهک حقیقه محظوظ ایتمش اولوروز. اشته
بو قدر.

قر داشم!

بر مکتوبکی آلم. ایچنده سوملی سوملی سوزلر وار. ممنون
اولدم. بو هفته «ثبات» ندر؟ دیه اغزمدن برسوز چیقدی.
یارم ساعت قدر دوشندم. نهایت ثباتی فکر مک یتدیکی قدر
تعریف ایتم. سکا کوندریورم، بردفعه اوقوب «ثبات، مقدس
بر نوردرکه آنک سایه سنده بتون ملتار ترقی ایدیور؛ سعادت،
شان، فضیلت کی انوار مقدسه آنک وجودیله صفا بنخشا اولیور.
ثبات، سرور جاودانی و محظوظیت روحانی تولید ایللیور.
مطالعانه بر قوت فوق العاده، فکریاته بر متانت تامه ویریور.
ذکاوتی معرفتله نه درجه قوتلشدیرمک لازمه ثبات ایله بلکه
دها زیاده قوتلشدیرمک الزمدر. زیرا ثبات ایله بسلیلان ذکاوت
هم اخلاقی صافی قیلار، همده فطرتمزده کی معصومیتی محافظه
ایدرك مدت حیات سعادت ایچنده اصرار ایلر.

ثبات، هر آرزونك، هر املك منبعیدر، هر سفالته غلبه چالار، هر انتظاری حصوله کتورر؛ اقبالی، استقبالی تنویر ایدر؛ انسانیتی، مدنیتی اعلا ایدر. وطنپرورلیکی، شجاعتی، فضائل حسنه بی ترین و تزیدایلر؛ فکری، فراستی، محظوظاتی، وجدانی، حسیاتی حقیقتله اوغراشدیرر.

ثبات بر نور ابدیتدر؛ استیلا ایتدیکی وجودی هپ عالی عالی شیر، فرحلی فرحلی حسله مشغول ایلر؛ کلشن دلدن غنچه سعادت آچدیرر؛ نظری نورلی یرلره سوق ایدر؛ هر زحمته، هر مشقته، هر محنته شفا بخشا اولور.

ثبات، انسانی شهراه عدالت و حقیقتله ایصال ایلر؛ علویت، متانت، جسارت، غیرت، مرحمت، حمیت، حلمیت هپ ثبات سایه سنده میدان بولور. «وظیفه» کی اقدس بر فضیلتی ا کماله، محصیله مقتدر اولور. وظیفه شناس اولانلر ایسه مدار تعیشلرینی هر حالده تأمین ایتمش اولورلر؛ ثباتی کندینه رهبر ایدنمش اولان بر انسان دائمی صورتله متبسم بر حالده عمر سورر؛ علویت، وحدانیتی طانیر؛ قلبی بر سکون و سکونت ایچنده جولان ایدر طورر. عطالتله انقراضه یوز طوتمش اولان بردوات رهبرینی ثبات، قلاغوزینی معرفت انخاز ایلرسه آز بر زمان ایچنده یکیدن کسب معموریت ایلر. «

اشته مقاله م بوراده تکمیل اولدی. باقی جواب بکلرم.

جوابی

قرداش جغزم!

بوهفته بر مکتوبکی آلم. فکریکی استیلا ایدن او مقدس نور استقبالده سنی مسعود ایدر. معرفت هر درلو ممکناتی مبدعانه بر صورتله دستگاہ تشکله کتوریورسه او بدیعه بی پیرایه حصوله جاودانی بر صورتله کتوره جک ثباتدر. نشاطکی، غیرتکی، هوسکی، اجتهادکی ثباته ربط ایلرسه ک هر درلو امید، هر درلو ترقی، هر درلو بارقه استقبال حصول پذیر اولور. اخلاق ملیه مز، فضائلز، حمیتمز، علو فکر مز اجتهاد مزله ینه شمشه لنه جق، ینه پارلیه جق، ینه زینت لنه جک، ینه ویرانه ظن ایتدیکمز وطنده کلر آچه جق؛ چچکلر، چنلر، زینت افزا اوله جق، نور بولنه. جق، سعادت کوریله جک، آفاقی بر مسرت استیلا ایلله جک، او مسرتله وجودلره قوت — او قوته قان — او قانه حرارت — او حرارته اجتهاد — او اجتهاده شطارت — او شطارته نور — او نوره ابدیت کله جک؛ بوقوتلرک جمله سی ده باعث حیاتمز اوله جقدر. شوکتمز، شانمز کسب رفعت ایلله جک. کوردکی می کوزل بر فکرك بنده نه قدر افکار عالیه او یاندردی؟ بویله شیلری دوشونه دوشونه

عمر کچورمک انسان ایچون هر درلو لذتن ایلر و کلیور . اشته سنکده بویله فکر لرله وقت کچورمکی استرم . باقی

قرداشم !

قلبکک منظره بهار کبی صاف، فکریکک علویات طبیعت کبی عالی، وجدانکک صبح صفا کبی نورانی اولدیغنی بوهفته کی سوملی سوملی مکتوبکدن آکلادم ! وار اول سوکلی قرداشم ! سنده کوریور سین که ادبیات عالمنده هر درلو صفا بولنیور؛ هر درلو جاودانی اکلنجه، هر درلو ابدی لطافت مطالعهده موجود اولیور . وجدانکک مرآت حقیقتی . مسار نشئه افزاسی مطالعهده بولنیور . بوکون یاپیلان بر بنا یوز سنه صکره بوزیلیور، اسکيور، خراب اولیور . تاریخ اصلا منهدم اولیان بر مینادر؛ ادبیات تاریخ قدر باقیدر، لطافتلیدر . تاریخ ماضینکک وقوعات مشهوره و متأثره سنی حاویدر . مطالعه سنده کی لذت هیچ برشیده بولنمز . خلقتدن بوکونه قدر عمر سورمش بر انسان وارسه اوده تاریخ مطالعه سیله اوغرا . شاندر . انسان اوپله بر صحیفه ابدی یه استمی یازدیر ملی که عصر لرجه عمر کچورمش اولسون ! فکریکی بکندم . مطالعاتده دوامکی تحسین ایدرم . کنجسین، فطینسین، ذکینسین . یاشک اون بش !

دها آلتی یدی سنه بو غیرتله کیت، ادیب اولق مرتبه سنه نائل اولورسین. هم سن مسعود اولورسین، هم ده وطنک. باقی موفقیتک سری ثباتدر.

قرداشم!

جناب حقك انسانلره اك عزيز ياد كاري اولان عقل، نوع بشرى بر اقتدار فوق العاده يه مظهر ايديوره. دنيايه آلتى يوز سنه اول كلمش اوليدك پك مكدور اولوردك. سكر عصر اول برسرايك ايجنده بر قاليجه و بر قرال تختنده بر ايك اورتى بولنمزدى. كچه لرى بر ظلمت ابديه ايجنده كچور مكلك لازمدي. فقط بوكون بر (لوبون) چي قمش معدن كمورندن غاز اعمالنى ايجاد ايلمش. كچه لرى كوندوزه فائق ايدن شدتلى بر ضيا ايجادينه موفق اولمش! بوندى بر عصر اول صاعقه لر جبخانه لر مزه اصابت ايدرك قوجه ممالك تلى خراب اولمش باتمش كوروردك. شمدي آمريقالى بر (فرانقلين) اويله قضا لردن بزى محافظه ايجون سپر صاعقه ابداعنه موفق اولمش. نامنى الى الابد پايدار ايتمش؛ بوندى طقسان سنه اوله قدر مطبوع كتابلره مالك دكلدك. بر كتاب بر خزينه قيمتنده ايدى. شمدي مليونلرجه كتاب وار، او اثرى ده بر فقير، فلاكتدن فلاكتنه دوچار اولمش بر (غوتانبر) پايدى. فقر حالنه باقمدي،

چالشدی، چبالادی، اسمنی تاریخلرک اک شانلی صحیفه لرینه حک ایتدیردی. - ۱۳۰۰ سنه میلادیه سنده بر (بلطوط راسوارشی) چیقدی باروتی ایجاد ایلدی. ۱۵۹۰ ده (زخاریا ژانسن) چیقدی؛ کوز ایله کورولسی ممکنسز اولان اشیایی کوسترن بیوک بر دورین (مقروسقوب) یاپدی. بر آیلق مسافه ده بولنان مملکتلره بر دقیقه ده تعاطیء فکر ایتک ایچون اولا (لوساژ) بر طاقم تلار یاپدی، صکرده (اندره ماری امپر) (لوساژ)ک اختراعنه موفق اولدینی بر آلتی اکمال ایتدی. بر دقیقه ده پارسدن آمریقایه فکر سیاحت ایده بیلیور. او قوجه بحر محیطه منطاری تلار آتهرق آمریقایی اوروپایه برلشدیردی. (ژورژ استه فانسون) بر عمله ایکن دنیایی برلشدیرمه سبیت ویرن تیمور یولنی، اوغلی (روبرت) ده کوپری انشاسنی ایجاد ایلدی.

بولدن او چیوز سنه اول اورکی و نقش کبی شیلری هیچ نیلزردی. بو کون نقشده دنیالر تصویر ایده جک قدر ترقی وار، اقتدار بولنیور.

تاریخ طبیعیده اک ایلری بولنان (بوفون) هرشی "بزمه اولمز بز اولورسه ک آثارمز قالور." «دیور. ینه او علمده (بوفون) هه همیا اوله بیله جک (قوویه) که بر کویلی چو جفی ایکن اک مشهور کتابلرده اسمی ذکر اولنیور: «بو قدر ذیروح معاینه سیله اوغراشدم، تنبلردن بشقه مضر هیچ بر ذیروح تصادف ایتدم»

دیر ایدی. دیمک که تنبل انسان بر حیواندن بیله آچق و بر مضر حیواندن دهها مضر ایتمش؛ همده او یله در. زیرا کمال بک :

« موتا یاقیشور وارایسه راحت دوشکنده »

« اقدام تحمل کرک ار باب حیاته . »

دیور. حیاته ایکن ایشدن کوچدن عجز کتورمک انسان اولانه یاقشمز. جناب حق طرفندن کلان هر درلو مصائبه کوکس کرملی، عجز کتورماملی؛ او مصیبتلر بلکه بر جلوئه آلهیه در. نه نیلنور؟ بالاده بش اون موجود صایدم. عجب طوغدقلری زمان چوجقلمه کبی آغلامز لرمیدی؟ چوجق دکلیدیلر؟ اقدام، ثبات، غیرت کبی اوچ آتشک هجومی ذهنلرینی آچمش. کندیلرینی صارمق استیان ظلمت جهالته شمس همتله غالب کلشلمر. اوزرلرنده کی ظلمتی ازاله ایتمشلمر؛ اونلرده انسان ایدی؛ اونلرده اوفق ایدی. سنده چالش. باقی نور غیرت هر عضوکی شعله دار ایتمسون.

دیگر

قرداشم!

بو هفته کی مکتوبکدن زیاده سیاه ممنون اولدم. لکن نصل

جواب ویره جگمی دوشون نیورم، بردر لو فکر مده هیچ برشی بوله میورم. اشته کونش اینجه بهار بلوطلری آلتنده قالمش آلتون رنکلی صاحیلرینی اطرافه صاحچش ده موصولین ائوابلره بورونمش بر نوعروس قیز کی روحپرور بر صورتده عرض جمال ایلدیور. قار کی بیاض برقاج بلوط پارچه سی ضیای شمسه تصادف ایدنجه احتجابندن رخسارنده کلر آچیلان بردلر با کی آلی پنبه لی رنکاره بویانیور. لعل و یاقوت کی پارلاشی حقیقه سمداده بر منظره حیرت افزا حاصل ایدیور. روزکار اسدکجه خفیف خفیف بلوطلر اهتزازه کلهرک سماپی بیک رنکه بویادیلر.

بر طرفده قومری کو کسی رنکنده سحابپاره لر سیار قولی کی سرعتلی سرعتلی قوشارلر، بر طرفده پاموق آغا جبری ایپکلی پاموقلرینی سمداده حاصل ایدیور لر مش کی ایپک ایپک بلوط جقلر سیر ایدیور لر. بش دقیقه صکره هپسی بریره کلهرک اک یوکسک طاغلرک ته سنی احاطه ایدن قار کومه لری کی بر بیغین تشکیل ایدیور لر. کونش برقات دها پارلایور. آفاقه نظر اولنسه کپوک کپوک امواجه غرق اولش قیاس اولنور. یا خودکه بیاض بیاض کو کر جینلر نجوم سیاره کی کوکلری طولاشیور لر ظن اولنور. اشته غرب جنوبیده کی بلوطلر بر قارلی طاغ شکنی آلهرق شرق طرفنه طوغری ایلر ولیور. ضیای شمس بو طاغ پارچه سنه عکس ایدنجه قماش دیر یچی بر بیاضلق ویریور. نور

نظر دقتله باقمغه موفق اوله میور . باقی فکرك کونش قدر پارلا-
سون عزیزم .

خانم!

بو صرده درسار یکره کمال درجه اشتیاق ایله چالشمقده
اولدیغیزی بعض طرفلردن ایشتم . ممنونیتک وجدانمده حاصل
ایتدیکی سرور بنی حقیقه احیا ایتدی . وطن نه قدر مقدس
بریر اولدیغنی بیلیرسکز . وطنده سما دها علوی، دها منظره لی
کورینور . مملکتک جسیم کورفزی دها شفاقتلی پارلار . سماسی،
صحراسی دها سوملی، خانه لری، هواسی دها منتظم کورینور .
بوراده کی کاشانه لر طوغدیغ او طه قدر بنی ممنون ایده میور . بن
بر جسم؛ وطنم بر روح! بن آنسز بر دقیقه صفا سوره میه حکم .
بن او کونشک عظمتلی عظمتلی طلوع لرینی، علوی علوی
غروب لرینی وطنده کوردکجه کسب انشراح ایلردم . فقط بوراده
او علویت تمامیه ظلمت کی عرض دیدار ایتک استیور . وطن
هر کسی بسار، حتی کندیسنه نازکورلک ایدنلرده نان عزیزینی
ویرمکن چکنمز . سزده تسلیم ایدرسکز که بزه والده مزنی،
پدرمزنی، همشیره لرمزنی، آمالمزنی، سعادت مزنی، اقبالمزنی،
روح مزنی احسان ایدن او مقدس طوپراغنه مذلت یلدرملری

نزولنه سببیت ویرمک مالک وجدان اولانلره یا قشتمز. وطن بزه کوسه تردیکی هدایایه قارشو یا لکز کندیسنی سومامزنی استر. هرکس وطنی حقیله سوه مز. وطنه محبت هر فرد ایچون بر وظیفه مجبوریه در. فقط او خدمتی هرکس تمامیه ایفایه موفق اوله مز. وطن بیه معاومتزنی استر. او یله بر طوپراغه نصل معاونت ایدیه بیلور؟ اوت بو کون او قورسه ق، چالیشورسه ق، قیزلره مادرلک وظیفه سنی تعلیم ایدرسه ک بالاخره شمسز دها پارلاق بر صورتده اشراق ایلیه جک. زمینز دها منور بر چهره عرض ایلیه جک. آفاقز اصلا سحاب جهالت ایله مستور اولیه جق. هر وقت ک کوله جکز. وطن ده بزماه برابر کوله جک!! باقی نه مسعوددر او کیسه که رفیق غیرت، رهبری ثباتدر.

قرداشم!

اشته بو هفته نهدن بحث ایده جکمی بن بیه بیه میورم! هنوز او قومغه باشلامش بر چو جق کبی فکر مده هیچ برشی بوله میورم. بودرجه ضعفیت شمعی به قدر حس ایتامشدم. الله! الله! قلم المده بر ساعتدر طور بیورده هیچ برشی یازه میورم. فکر مه او قدر شیلر هجوم ایدیورکه هر تصورمی غیب ایتدیریور... طور باری یریمی دکشدریمده سنی ممنون ایده جک بر مکتوب یازیم.

شمدیکی بولندیغ موقع بر آجاج آلتیدر. آجاج بهار کونشنه تصادف ایتدیکیچون چیچکلنمش یکیدن حیات بولمش طورییور. دالاری اوزرنده سرچه قوشلری جیولدايور؛ اما نصل بیایر میسین؟ بر بسته تنظیم ایدر کبی کانلرینی دوزلتیورلر. ایچلرنده بر قوش کورویورم که طانیقده زحمت چکیورم. قنادلری زمردلره دونا. دلش، باشی اوفاجق، غاغه سی سیوری، جسمی سرچهدن آزبویک، کوزلری پک نورلی، سریع اوچیور. بر بهارک یاننه کلیور، قنادلرینی سوئچندن چارپیور؛ سیوری غاغه سنی تا بهارک کوبکنه قدر صوقیور. اورادن آلمش اولدینی نفقه سندن ممنون اولیور. یاننه تقرب ایدن دیگر قوشلری دوکیور. . . . بوه موسم کبی شطا. رتلی طورییور. بهارلره بر نظر عاشقانه ایله باقیور؛ بوقوش «سینکچی» اولسه کرك. . . . باقی دوام محبتک ایکی کوزم!

قر داشم!

شمدی بر مکتوبکی آلم، جوا بنی ده لطافتلی بر زمانده یازیورم. روزکار بهار بلوطلرینی اوکنه قاتمش، سماده کومش لوحه لری سیر ایتدیریور. کونشده نه درجه شاهانه شاهانه صرمه صاحبیرینی اطرافه صاحبیور. آفاده کی کومه کومه بلوطلردن دسته دسته چیچکلر آچیلیور. سما سنبل کبی مائی طورییور. وجدان بومنظره

اوکنده بر لسان مسرته مالک اوله جق ظن ایدرسین کونش
اقبال قدر پارلاق طور ییور. بیر اقلر اطلس کبی طاتلی بریشیلک،
میوه لر صباح یلدیزی قدر نورلی، کالر فجر کبی پنجه لکلر ایچنده
بولنیور لر. نار چچکلری آتشین رنکنده، شفقالی بهار لری شفق
کبی بر طاتلی پنجه لکده انکشافه باشلا یور لر. طبیعت جنتک بر قسیمی
قیاس اولنیور، کوك ایسه منظره سنه برقات دها رونق ویریور.
نه قدر ممنون اولدیغمی بیلک بلکه ده یانمده بولنقله اولور! آه نه
کوزل قوقولر! عجبیا نسیم جنت باغچه سنی زیارت ایدوب ده
دنیا یه می کلیور؟ خوش کورینش! لطافتلی منظره لر! سن عجبیا
نصل کیدیور سین؟ قرداشم چالش، چالش که استقبالك قارلی
طاغ لرینه مقاومت ایده بیله سین. باقی سن چالیشور سهك سعادت ده
سنی بولمغه چالیشور.

خانم!

دوسلر یکره دقت ایتدی ککزی یازیور سکر. نه قدر ممنون اولدیغمی
بیلز سکر. زیرا بر قیز هر شیدن خبر دار اولملی که یارین والده اولدیغی
زمان الله طرفندن کندیسنه ویر یله جک چوجنی کالیله بیوتک،
تمامیله تربیه اتمک وظیفه لر نده قصور ایتسون. بروالده تربیه سز
اولنجه طبیعیدر که غنچه عمرینی دخی اوزهر ناک نفسیله صولدیور،

هر دقیقه مایوسیتندن زهرلی یاشلر دوکر، فقط عالمه قادینلر
 دائمی صورتله محصول حیاتلرینی کوزلجه تربیهیه موفق اولورلر.
 چو جقلریده کندیلرینی هم ممنون و همده سعادت ابدیهیه مظهر
 ایدرلر. برکده دوشونملی برصی ایلک معصومانه خنده سنی والده.
 سنه، ایلک آغلایشنی والده سنه، ایلک احتیاجنی والده سنه عرض
 اتمیه جکمی؟ او چو جق طوغدینی زمان تربیه سز، اخلاق سز می
 طوغیور! خیر والده سنک سودندن زهر امرسه اوده کوچکدن
 زهره آیشور، یواش یواش بیودکجه خویسزلنور. زیرا والده سی
 ایو طبیعتلی برقادین دکل او قومق بیلز او قویانلری استهزا ایدر
 بر مخلوق! قیزلر او قوملی همان ارککلردن زیاده چاشملی، زیرا
 جناب حق کندیسنه بیوک بر فاملیا تودیع ایده جک وظیفه
 انسانیه سنده تکاسل کوسترپسه کناهکار اولور. باقی غیر تکزک
 چو غالدیغنی کورمکه افتخار ایلک استرم.

قرداشم!

نی ممنون ایدن مکتوبکی آلدیم. بوسره ده زیاده سیله مشغول
 اولدیغمدن مفصل مکتوب یازمه میورم، عفو ایدر سین. فقط بو هفته
 تفصیلی یازمق استیورمده هیچ برشی خاطر مه کلیور. ها طور
 سکا بر او فاجق سیاحت یازم:

کچن کون قره فریه یه کیتدم، وقت صباح ایدی، برصو کنا-
 رنده او طوردم. دره نك اطرافی چنلر چچکلرایله مزین ایدی.
 قومریلر هنوز اویقودن بیدار اوله رق سرورلی سرورلی او-
 توشمکه باشلا دیلر. کوکلده اچیلان کونشیر وجدانمه، فکر مه،
 ذهغه مسرت نورلری صاحیوردی. عاداتا غشی اوله جق درجه یه
 کلدم. کوك صاف و براق زمرد رنگنده اوله رق ضیای شمس ایله
 تزین اولندی. کوکدن تل تل ضیا دره نك ایچنه آقیور قیاس
 ایدیوردم. قوزیلر فرح لرندن والده لرینک یاننده اویناشورلردی.
 قره فریه جنتک بر قسیمی اوله رق بوقره طوپراغه نازل اولمش ظن
 اولنوردی. باقی سوملی مکتوبلریکه انتظارده ایم افندم عزیزم.

سوکیلی قیزم!

سنی کورمیه لی کوکلم، کوزم ظلمت ایچنده تموج ایدیور ظن
 ایدیورم. فکرم، عقلم دائمی صورتله سنی دوشونمکه مشغول
 اولیور. والده اولق نه درجه مقدس ایسه اونسبتدهده کوچدره.
 باقی سنک غیبوتکدن نه قدر مکدرم. سنی سینه مده کورمدیکم
 ایچون ایچن آغلا یورم. فقط بو حالم دوام ایتمز امیدده ایم؛
 چونکه انسان هر شیئه آلیشیور. نصلسه بنده بو هجرانه تحمل
 ایتمکه موفق اوله جیم. بیلورسین که دنیا ده سنک سعادتک ایچون

یشایورم. اقبال استقبالیکی رونقلی کورمک ایچون حیاتده طو-
ریورم. سن بنم جانم، مالم، قائم، شفق اماملسین. خیالک اوکده
کزیور، فقط تصویرک قدر بنی ممنون ایتیمور. مکتبده غیرتله
چالش! بن ارکک طبیعتنده برقادین یادلش اولدیغمدن سنی
هرجهتده ممنون ایتمهک چبالیه جغم! احتیاجاتکی تسویهده اصلا
قصور ایتیه جکم. سنده اقدامده نقصان ایتیه جکسک دکلی؟
دنیاده روحی ادب قدر احیا ایده جک برشی بولنه من. ادیبه
اول! بنم نامی پایدار ایده جک یالکز برقیزم وار. والده جکی دکله!
چالش قلبنی مجروح ایتیه چالش که هجران یارلرینه شفا ویره سین
باقی تربیه لی برقیز والده سنک مجسم سعادتیدر.

قرداشم

فکر می، کوکلی، وجدانمی برانشراح نورانی ایچنه غرق
ایدر رونقلی برمکتوبکی وایچنده بهار قدر روح آور، نسیم
قدر حیاتبخشا، کونش قدر پارلاق، سحر قدر صاف، حیات
قدر مهترز، محبت قدر نورلی، حقیقت قدر سوملی، سوزلری
حاوی برمحبتنامهکی آلم. اشته علویات ایله ملو بهار ایامنده
یازیلان مکتوبلر البته بهاره نظیره یاپارجه سنه اولور. طبیعت
صانکه عدمدن قورتلش وجودینی ازهار جنان ومسار فردوسی

ایله تزیین ایتمش کوزمزه نورلی نورلی منظره لرینی، سرورلی سرورلی کیچه لرینی کوسترییور. برکوشه سنده پنبه پنبه کلار، دیگر کوشه سنده دسته دسته سنبلار؛ برطرفده کومه کومه چیچکلر آچمش، دیگر طرفده ساکن ساکن کورفز لر، شفافی شفافی کولار لطافت نثار اولور لر. سانکه صانع حقیقی دنیایی برنونه خانه قدرت یایمق والوهیت وعلویتنی اثبات ایتک ایچون بهار ایامنی بویله جنته تشبیه ایدرجه سنه تزیین ایدیور. باق مکتوبک کوکلده نه کوزل فکر لر تولید ایتدی! باقی سنی چالیشیر کوردکجه نقدر ممنون اولدیغمی بیلسهک . . . بیلک استرسهک وجدانم اول که آکلایه سین !!!

رفقادن ع. ت افندییه

فی ۵ حزیران سنه ۱۳۰۴

قرداشم!

کچن کون پدرك مکتوبی ایچنده مفصل برمودتنامه کوندر- مشیدم. جواب المزدن ینه یازیورم، «حقیقت» دن بحث ایتشیدک. طوریکز اونوری؛ بوراده تصویر ایده میده سزده استفاده ایدیکز. «حقیقت فکرک نوری، قابک قانونی، محظوظات واذواقک منبعیدر. حقیقت املریمزک، امیدلرمزک استنادکاهی، دهشتمزک

تسایسی، مشقتلر مزك دواسیدر . حقیقت صفوت وجدانیه نك
منشائی، اقبال واستقبالك شفقی، فضائل نورانیه نك مكافات
معنویه سیدر . حقیقت پرتو الوهیت و كوكب رفاه وسعادتدر .

حقیقت سودیکمز، خوشلانديغمز شيلرك جمله سنه بقا ويرر:
قلبي عدالنديرر، روحی علولنديرر، حسیاتی آتشلنديرر .
حقیقت دماغه ذوق ولذت، حیاته شوق وشطارت القا ایله
وجدانده حسیات عاليجنابانه اویانديرر .

آنك محافظه سیچون فقر وفاقیهیه كرفتار اولانلری مطلقا
مكافاتلانديرر . حتی نامنی الی الابد افواه ناسده ملك کبی یاد
ایتدیرر .

هرکس حقیقتی، غیرتیله، دقتیله، حیاتیله، محافظهیه
مجبوردر . آکا نظارت ایدنلر وظائف انسانیه نك (دنیویه نك)
اقدسنی ایفا ایتمش اولورلر .

بو مقاله می استر ایسه کز بر مجموععهده طبع ایتدیرک . فقط
«انسانیه» و «دنیویه» یازیکز هر ایکسندن، معنا آکلاشیلور؛ هر
ایکسندنده مقصد حاصل اولور . مکتوبمک جوابنه منتظرم
شمدیلک بوقدیری کافی کوریکز . باقی حقیقت نورلری هر زمان
سنی غریق ضیا ایلسون .

برادرك

ادهم اسماعیل

رفقادن ع. ش افندی یه

فی ۲۰ تشرین اول سنه ۳۰۰

برادر!

بو هفته کی مکتوبک بنی حقیقهٔ ممنون ایتدی . بیلیر سین که حیات سونمسی ناقابل ظن اولنان بر آتشدرو . او آتشیک التهابی، تراپیدی، بقاسی، صفاسی، نورانیتی آرزو ایدیلورسه ممکن اولور . او آتشیک اک برنجی خصمی، اک قوی دشمنی عطالتدر . عطالت آنی سوندورر، محو ایدر؛ هر دقیقه سنده برسفالت، هر سفالتنده بیک عذاب جهنم، هر عذابنده بر اشکنجهٔ الیم تولید ایدر . هر ذرده بر ثقلت، هر منظره ده بر نفرت عشا هده ایتدیرر . — مطالعه او آتشی علوندیرر، عصمت قدر کوزلندیرر، وجدان قدر شنلندیرر، صباح قدر سوسلندیرر، افق قدر وسعتلندیرر . معرفت او آتشی بسار، محبت قدر نوزانی، حسن کبی دلفریب، فکر کبی علوی، آرزو قدر نامتناهی قیلار .

عاطل سعادت آرار . سعادت هر یرده، هر مکانه موجوددر . بزه کندینی کوستردیکی زمان نظر حقارتله بقارز . اوزاقلشدقجه عودتنه انتظار ایدرز . حیاتک سعادتتی — اعتقادمجه — هر شیده

برصفا آرامق، هر زمان مادوننه باقـدرق عبرت آلتق ایله در .
 حرص، طمع، حسد و جودی زهر لر، اولدورر، سفالت زده
 ایدر .

باق خزانده بیراقلر دوکیلیور، آغاجلر قوریور، اوتلر
 چوریور، لکن جمله سی افتاب بهارک بر تبسمیله جانانیور، پیدا
 اولیور، طراوت کسب ایدیور، بهار آچیور یشلانیور. انسان
 صباحدن آقشامه قدر چالشیور، چبالیور، یورولیور، قوتدن
 قالیور، فکری ضعیفیور، بردها دوشونمکه مقتدر اوله میه جغنی
 ظن ایدیور؛ فقط سبکز ساعت بر او یقودن صکره بر قوت
 جدیدیه، بر اجتهاد فوق العاده یه مالک اولیور . اللهمک انسانلره
 تمید حیاتلری ایچون احسان ایتدیکی ایکی شی واردر :
 بری « اویقو » دیکری ده « امید » در . اویقو جسمی غدالندیور،
 امید فکری . . . اویقو مشقتلرمزی اونوتدیره یور . امید قلبی،
 هوساتی علولندیور . امید بزى آلداتدیغی حالده بیله محظوظات
 حقیقیه یه مظهر ایدیور . اویقو اعضایی قویلشدیره یور؛ امید
 طاتلی سودالر، یالذیزی خیاللر، سوملی کونشلر طوغدیره یور .
 امید اویله بر نور الهیدرکه اک سفیلک بیله امدادینه یتشور،
 اک سفیهک بیله قلبنی بولور، اک بختیارک بیله فکرنی اشغال ایدر .
 حیاتندن بیراز اولنلره حیات ویرر، حالت اجتضارده بولنانلره
 یشامق هوسنی احسان ایدر . امیدده کی بوقوت نه در . هر فکر

آنک سایه سنده پارلیور، هر ظلمت آنک سایه سنده نور لنیور،
 هر سحاب یأس آنکله بارقه لنیور. هر کدر وجودیله محو اولیور.
 هر اقبال راه ترقی بی کوریور. ایشته بو حسمزده برسر الهی
 اولیور. بز بونک نه اولدیغنی بیله میورز. میدانده بو قدر نفوذنی
 آثارنی کوریورز [*]. انسان اودرجه ضعیف بر مخلوقدرکه
 حسیاتنک کشفندن بیله عاجزدر.

مکتوبنک بر طرز دلفریبانه ده یازیلیشی کوریورسین که بی
 نه درجه دقتلی بر جوابه مجبور ایدیور. اوچ بچق سوزله جواب
 ویرمک بلکه ده هوسنی قیرار قورقوسی بی تفصیلاته صوقیور.
 همده بر نشاط بر فرح ایله یازهیورم.

یالکز تعجب ایتدیکم برشی وارسه اوده شایان تحریر برشی
 یوله مدیغکدر. دنیانک بو مجه عجایی، حواری، حیواناتی، نباتاتی،
 حقیر چمنلری، عالی منظر دلری بولنسوزده سنک نظر دقتکی
 جلب ایتسون اولورمی؟ . . . بر طمله صوی معاینه ایده جک
 اولسه ق کورورز که بیکلرجه ذیروحک مسکنی اولمش . . .
 کیملری یلکنلری اولدیغنی حالدده اوراده بولنیورلر. ضیالری،
 کونش لری اولدیغنی حالدده بر برلرینی کوریورلر. بر طمله صو
 آنلرک دنیاسی، کونشی، قمری، نفقه سی، سماسی، آفاقی اولیور.
 مزارلرینیده او طمله نک ایچنده کوریورلر. — یا نور نظر مزک

[*] بورادن بر قاج سطر جانب انجمندن طی اولمشدر.

اوکنده بولنان اشیا بزى نصل اولورده مشغول ایتمز؟ نصل اولورده برفکر ویرمز؟ نصل اولورده بر لذت و صفا عرض ایتمز؟

برادر طبیعتك سرائر حکمتی توکنمز . نه قدر کشف اولنسه اونسبتده تزايد ایدر . طبیعت تمامیه آرزویه بکزره . برینی اکمال ایدهیم دیرکن بر دیکری باش کوستره . آنی ده استحصاله موفق اولنجه بر بشقهسی عرض دیدار ایلر . طبیعتده کشف اولندجه توسع ایدر . باقی حقیقت رهبرك اولسون .

قرداشك

...

دیگر

برادر!

فقیر طوغدینغه تأسفله قطع امید ایده جک یرده زنکین،
فاضل بر قلبه مالک اولده فرحلهک! امیدیکه بر قات دها تقویت
ویر! نه غریب دنیا! ذکایه، استعداد، غیرته مالک اولان بر کنج
جاذبه ارضه طو تلمش ذره کبی فکرینی اوسرکزدن قور تاره میور! ...

نه آکلاشلمز اسرار !! . هر درلو ملکه یی حائر صحتلی دنج بر انسان
 قلبنی ظلمتدن، بیننی طاشدن، حسیاتی حقارتدن، ملاحظاتی
 ذلتدن، عضلاتی عطالتدن یا پلمش بر نادره سفالت قیاس ایده یور.
 نیچون نومیدیشایورسین؟ نور نظر کمی یوق! غیر تک می تو کندی!
 اقتدارک می بیتدی؟! نیچون مایوس اولیورسین؟! طهر لر کده
 قان می یوق! وجودیکک حرارتی می آزالدی! ذکاوتکک نوری می
 سوندی! ملاحظاتکک اوکنه سدمی چکلدی! فضیلتکک می محو
 اولدی؟ شعوریکه خلل می کلدی؟ نه اولدی! سن استقبالیکی
 شمیدین بو قدر مظلم کورورسهک ادواق حیاتیه که قوص قوجه مان
 بر پرده گرمش اولورسین که سوکونده افتراقیله آغلسین. زنکین
 کبی حیات سورهمزسهکده هیچ اولمازسه جودت قریحه نک ایجاد
 ایده کلدیکی عالم بدایع ایچنده ادیبانه، فاضلانه یشایه مز میسین؟
 براق الاهی سورسهک بش دقیقهلق بر حیاته بو قدر سفالت
 تصور ایتمک دلیله یاقیشور. برینک:

بن روا کورمم که کچسون بویله اوچ کونلک حیات
 خاک نسیان تغافلده بامثال نبات

بیتیه باشلیان غزلی دنیاالور حقنده کوزل یازلمشدر. بر دیکرینک:
 قلبکی افکاریکی ظلمتله طولدورمه جوان
 سن بکا ایتسهکده دائم ابتسام ایچره جهان
 بیتیه سکا بر آز تسلی ویرر امیدندهم.

عمومك حال یاس اشتمالنه باقدقجه غیرتی چوغالتلی . مثلاً
 بوکون سنک ایچون اک لزوملی اولان شی فرانسزجه بی ایلرو-
 لتمکدر، چونکه فرانسه یه کیتک امیدک منقطعدر . بن نقصانمی
 اوراده اکمال ایده بیلورم . سن ایسه جدی بر آرزو ایله بوراده
 اتمام ایده بیلیرسین . تاریخ، جغرافیا، ادبیات، فلان مطالعه ایتملی!
 امیدیکک مشرق نورانیسی مطالعه اولمی . کوررسین که هر زمان
 عاقل حیاتندن شوقلی یشارسین . بعضاده کزملی، یوروملی،
 هر درلو حصه بی کتابلردن آلمغه بر اقاملی . بر آزده رأی العین
 کورینان منظره لری فکره، دماغه یرلشدیرملی . هر ذره دن
 هر جسم لایتجزادن استفاده یه باقلمی . اک اوفق بر شیئه بیوک بروقع
 نظریله اهمیت ویریلورسه آندن استفاده ممکن اولور .
 لکن هر شیئه نظر حقارتله باقهرق دائمی صورتله علویت
 عالنده یشامق استیانلر برکون کلور سفلیته راضی اولورلرده ینه
 بوله مزلر . باقی جهالت کوزل بر واسطه دکلدر .

فرداشک

. ا . ا .

رفقادن ع . ت افندی یه

برادر!

مکتوبکی آلام، حقیقهٔ ممنون اولدم . بو مکتوبک استدیکم
 کبی قله آنخس، مقصد وهلهٔ آکلاشیلور، ذهنی یورمیور .
 ایشته دایما بویله یازملی . شوراسنی ده خاطر دن چیقار ماملی که
 یازیلان اثر قلبک تصویر ی اولملی . یوقسه لسان مقلدی اوله رق
 اثری صفوتدن دوشور ماملی . برادر من (ا.م) افندیله ترجمه
 ایتک هوسنده بولندیغکز درامه مساعده ایتزسه تمجب ایتزسین
 اعتقادندهیم . قوجه بر درام ترجمه ایده جککز یرده برر کوزل
 مقاله یازک، دها زیاده فائده بی موجب اولور . اویله بیوک شیلرله
 اوغراشقی ایشسز آدملر ایچوندر . خیر، وقتکز اولسه بیله ینه
 ترجمه ایتیک ! تیاترو ترتیبه قالمشیک ! هنوز وقتی دکلدر .
 اویله اثرلر یازمق ایچون بیوک برقوته، عالی بر تجربیه مالکیت
 لزومی واردر . دماغکز برقوت فوق العاده یه نائل اولسون استر-
 سه کز بر پیراغک بهاردن مسرتی، خزاندن شکایتی، بر لاله نک
 طراوت الواتی تصویر ایدک . حیاتک هر دقیقه سنده بر برینی
 متعاقب کلان مشقتلرینی، ییتمز توکنمز اذیتلرینی، حوایج و احتیاج-

جاتی، فقرینی، سعادتتی . . . هیهات سعادتتی یازک . دماغک
 حسیاتی، حیاتی، راحتی، اختلالنی، قاتی، تلذذینی، تنفرینی،
 تأثیر و نفوذینی؛ وجودک - تعبیر آخرله - او مجموعۀه غرابک
 عجایباتی، متانتی، تنفسنی، مقاومتی، عضلاتی، قلبنی، جگرینی،
 معده سنی، هضمی، طمرلرینک تقسیماتی، حرارتی، قوتی کندی
 وجودیکزده معاینه و مشاهده ایدکده مطالعاتکزی توسیع ایدک.
 ادبیات یالکز برکلدن، بلبلدن، سحرندن، شفقندن بحث ایتک دیمک
 دکلدر. بر میلیاردن زیاده اولان نوع بشرک اخلاق و عاداتی وارکه
 هانکیسی مطالعه اولنسه فائده لیدر. مفتون ادبیات اولان بر شخص
 طرفندن او یله بندلر میدانه قونیلورسه دها روچرور اولور.
 جغرافیایی اونودیورسکزر، او یله می؟ یالکز بوسلانیسکک
 کوفلی بنالریله اکتفا ایدیورسکزر عیدر. آمریقایه، هنده،
 اوسترالیا یه سیاحت کوچ برشی دکلدر. (قورتانبرک) بر مفصل
 جغرافیاسنه مالک اولورسه کز کوزل کوزل، حقیقی حقیقی اثرلر
 یازارسکزر. همده جدی شیلر اولور.

بونلرک جمله سنی اونوده لم. عجیا پدر و والده نک فدا کارلقلری
 اونودییلورمی؟ برکناره اوطورملی، برچوجغک طوغدینی کوندن
 یکرمی یاشنه قدر نه حاللر کسب ایتدیکنی تدقیق ایتلی. برچوجق
 طوغدینی زمان آغلیور، کولیور، کوریور، ایشیدییور،
 قوقلا یور، حرکت ایدیور، سود ایچیور. عجیا بو قوتلرله اوزرینه

خارجدن هجوم ایده جک بلاییه مقاومتیاب اوله بیایورمی؟ آنی
 او اقتدار سنزلقدن او عجز ایچندن قورتاران کیمدر؟ والده . . .
 والده قوجاغنی یتاق، بستانی معیشت او طاعنی ایلیور.
 معصوم بیهسنی محیر العقول بر صورتده محافظه ایلیور. بر فقر کل
 ایچنده بولنسه بیله اولادینک محافظه حیاتیه سی ایچون بر اژدر
 جلادت کسلیلیور. قلبی، آمالی، سعادتتی، اقبال استقبالی
 والحاصل بتون حسیات درونیه سنی اکا وقف ایلیور. قوزوسنی
 سودیله بسلیور، روحیله کوزهدیور. مینی مینی ملکک بر خنده.
 سنه کریه مسرتله مقابله ایلیور. کوچک بیویور. فکر صاحی
 اولیور. بر قرمجه قدر اقتداره مالک دکلمکن شمعی فلکله چار شمع
 استیور. کولکرده سیاحت ایدیور، دکزلرده اوزیور، هواده
 اوچیور، قرهده ینار طاغیر تشکیل ایده جک قوت و اقتداره
 مالک اولیور. اقرانیله مباحثه ایدیور. دنیانک هر جهتته
 حاضر بولنبور. هر جمعیتک فکرینه اشتراک ایدیور. اجدادیله
 قونشیور، اقباللرینی، سعادتلرینی او کړندکدن ماعدا سفالت حیا.
 تیهلرندن بیله خبردار اولیور. کندی ایچون بر طریق کشفیله
 اوغراشیور، بر بشقه عالم ایجادینه چبالیور. . . بونلر کوز
 اوکنده طوررکن کورمیوب ده بر تیاترو ترجمه سیله اوغراشمق
 امید اتمم که ترقیکزه مدار اوله بیلسون. نظره هر نه تصادف

ایدرسه کوز لجه امتحان ایتلی . کورورسین که خواجه یه اصلا احتیاجک اولمز .

چو جقلرک، قیزلرک، قادینلرک احوالندن بحث ایدر مقاله لر قلمه آلملی . بر مقاله نیک بیوک اولسی شرط دکلدر . روحلی ایکی سوز قوجه بر صحیفه سفسطه دن دها مقبولدر . بوقاعده یه غریبلر تمامیه رعایت ایتشلر . لامارتین، هوغو، بوسونه، فنلون، الفرد، شاتوبریان یازدقلری آثارک اکثریسنی مختصر و فقط یک روحلی یازمشلردر .

بهاری بر زینته بورونمش؛ رخسارنده موج موج پنبه لکلر جولان ایدن بر نوعروس جاذبه لی نظریه هر هانکی قلبه عطف نگاه ایتسه وجودی اهتزازه کتورر . دوداقلرینی احاطه ایدن نور عصمت یواش یواش آچیلهرق اطرافه نشر انوار ایله تبسم ایلر، حسیاتی شدتله غلیانه کتورر؛ دماغی تصویری قلماً ممکن اولمیان بر حاله قور؛ طمرلر بلا اختیار تتره مکه، قوتدن قالمغه باشلار . اوزمانده یوزینه دقتله باقه مزسین . باقسهک هر اعضاکی آری آری پریشان ایدر . وجودینه طوقنه مزسین . طوقنسهک عضلاتی جسارت بشریه کی چایر چایر یاقار . نیچون یناشه میورسین؟ نیچون هجوم ایتمیورسین؟ قوتک می یوق؟ اقتدار کمی توکندی؟ مجالس مزسین چونکه او جمال اوزرنده عصمت یازار . درمانس مزسین چونکه او وجود ایچنده لکه یوق نور وار؛ او برملکدر، او، او حالنده

بشریتدن تجرد ایتمش بر خوریدر. او، . . . یالکز باقه جقسین،
 یالکز تماشاسیله اکتفا ابده جکسین. یالکز ماهیتی آکلامق ایچون
 تعمیق فکر ایلیه جکسین!

یازیلان مقاله لر یوقاروده تعریف ایتدیکم تازه کلین کبی نور
 ایچینده، عصمت ایچنده، حقیقت ایچینده عرض دیدار ایملی.
 مطالعه ایده نک کوزلرینی برشعله بر پرتو قماشدیرسون. اعصابنده
 برتأثیر حاصل ایتسون، ذهننده بر حیرت مشاهده ایتسون.
 او قودجقه او قومق استسون. فکره او قوتی ویرمک مطالعه ایله
 اولور. بر نبات کونشک ضیاسنی کورمه سه طویراقدن قوه حیا-
 تیه سنی، اوزینی آلمسه چورور، قورور، لطافت طبیعیه سنی محو
 ایدر. مطالعه فکرك قانیدر، دماغك قوای غدائییه سیدر. اثر
 محررینك وجدانك مرأت حقیقی سیدر.

جهانده هر مخلوقك حیاتی وار! چمنده جالی ده سنك کبی
 یشار، سنك کبی تنفس ایدر، سنك کبی قلبی وار، سیکرلری
 وار. سن معیشتك ایچون قویونلری، قوزولری بوغازلینغ کبی
 اوده یاننده کی چمنله دالله محاربه ایدر، اولدورر، آنک قوتی
 کندی وجودینه آلور. دنیا ده بر شیئك وجودی دیکرینك
 عدمیله موجوددر. ایکی آغاج یان یانه اولنجه مطلق بریسی ده
 اوّل نشو ونماسنی غیب ایدر. آنک حیاتنه قصد ایدن یاننده کی
 آغاجدر. (بونلری تاریخ طبیعینك نباتات قسمنده کوره جکسین)

بو قدر ییزتیجی قوشلر، پاره لیجی حیوانلر نه ایله کچینه ورلر؟
 بربرلرینک اتلافیله دکلی؟
 سن ده مطالعه ایتدیکنک کتابلرک اوزینی خلاصه سنی دماغنه
 سوق. یواش یواش اوراده بر بشقه حاصلات پیدا ایتمه باشلار.
 باقی آثار موفقیت ثباتده در.

امضا

...

ع . ش افندی یه

برادر!

مکتوبکی آلم. جوانی بو قدر زمان تأخیر ایتدیکندن
 متأسفم:

عالمی ادراک مشکل دردی بی پایان جهان
 آدمی درد و محندن قورتارر انجق زمان

موته نور چشمکی مد ایت دوشونمه عالمی
 عالمک که محنت و یأس و المدر همدی

یا امید شادمانی یا که احمای حیات
 بونلره وابسته قالمشدر دریغا کائنات

ابیاتی کوز اوکنه آل ده اوکا کوره طوران! کنندی کندیکنک

قلبىنى كىرمه! هنوز آچمىسيله قىانمىسنىه پك آز برمدت اولان
 حياتى اويله واهى فكر لرله بيهوده دوشونجه لرله كچورمك
 بوزمانده، بو عصر ترقيده بولنان كنجلره يا قشماز. آه زمان نهدر
 بيلز سين! قوتى مغلوب اولغز بر ظالم «يورو! يورو!» ديه امر ايدىيور.
 بر صحرانك كنارينه كلوب ده قوقولى بر چيچك قوپارمق، آزاجق
 راحت ايتمك استسهك بر يد معنوى سنى يوانه سوق ايچون جبر
 ايدىيور؛ ينه يورويور سين. آتش بلا ايچنده، طوفان مهالك
 آره سنده بيله بر دقيقه، بر ثابته سكا حضور و راحت ويرميه رك
 ايلرى سورويور. يوروليور سين، قوتدن قاليور سين، يورومك
 استميور سين، او سنى ترك ايدىيور، ايلرى وارييور. طاتلى
 تبسملريكي، پارلاق محظوظاتكي، نوروز سعادتكي بر سحاب ظلمتله
 اورتيور. او نشئه لر، او سرور لر قطب يلديز لرى كي بر كورينور
 برده غروب ايدىيور. طلوعيله غروبي بر اوليور. سنن حالا
 اسكى قوتى، اسكى شوقى آرامق وياخود نخطر ايتمكه تلذيد
 دماغ ايليور سين!

شهرت سطوتيله جهانه لرزه رسان اولان تيمورلنك زمان كي
 بر غالبك يد اسارتنه دوشمكدن كندىنى قورتاره بيلدىمي؟ كره ارضى
 سكنه سيله برابر براختلال دائمي ايچنه القا ايدرك تا فرانسهدن
 چينه، هنده قدر حكومفرما (آتيل) - لقي اللهك بلا سيدر -
 زمانك دست تسلطيله محو و برباد اولدىمي؟ عصمتيله وطنپرورلكيله

سودای ملیه سیله، جسارت حیرت افزا سیله، متانت اخلاقیه
 و فضائل اصلیه سیله قوجه برفرانسه یی یدنجی شارلک بیله قور-
 تارمنغه موفق اوله مدینی بر قوتله خلاص ایدن (ژان دارق) معصوم-
 میتله برابر زمانک صاعقه غضبنه اوغرایه رق (زو آنده) آتشار
 ایچنه آتلمدی می؟ زمان عادلده ظالمی ده محو ایدر. بونکچون آتی
 اعتنا و تدریج ایله استعمال ایتمک لازمدر.

افکاریکی بنیدن صاقلمدیغکی بیلیرم. تحریر آ بیلدیروسه ک
 حقیقه ممنون اولورم. باری کندی قلبکی نصل تصویر ایدرسین
 باقیم سنده (ب . . . .) کبی بر طاقم قبالو سوزلرله می شرح
 ایدرسین! (م . . .) ایله اخوتکزی تبریک ایدرم. حسنه
 غرضکارلره یاقیشور. باقی مایوسیتکی تعدیله چالش برادر!
 امضا

...

دیگر

برادر!

قلکی یتیملرک کوز یا شلرینه باتیره رق یازدیغک سوزشلی
 مکتوبکی او قودم. ینه قطع امید ایدیورسین!

« بر قطره ایچن چشمه پر خون فنادن
 « باشن آله من بر دخی باران بلادن
 « آسوده اوله من دیرسه ک اکر کله جهانه
 « میدانه دوشن قور تیله من سنک قضانن. »

بیتلرینی کوزلجه مطالعه ایت . برده زمینک بهاریله خزاننه اماله
 نظر ایله ده عبرت آل ! بهارک بیک مختله حصوله کتوردیکی
 چچکلری ، سوملی منظره لری خزانک برسرت روزکاری بر دقیقه ده
 برباد ایلیور . هر وقت ظلمت زمینی صاریور . ینه او ظلمت نوره
 منقلب اولیور . هر آقشام کونش باطیور . ینه اون اون ایکی
 ساعت صکره طابوعیله بتون عالمی نوره غرق ایلیور . - بو کون
 افکاریکی صاران سحاب ظلمت زمان کچدکجه دهشتنی غیب ایله
 ینه امیدک اقبال کی پارلار . ینه خیالک ملک کی علویت کسب
 ایدر . فقط او مدهش دقیقه لری کچورمک زحمتی قاتلانمیان
 انسان کندی کندیسنک قاتلی اولور . مطلق انتخابه طالار .
 بو ایسه کناهدر . انسانلر هیچ بر محکومیتدن هیچ بر مسؤولیتدن
 قورقمازلر ، لکن مسؤولیت وجدانیله لرندن پک چوق خوف
 واحتراز ایدرلر .

یلورم ایله تحمل بو بلایای فلك
 بکله البته اولور منهدم و محو و نهان
 آلور اطرافکی صکره سنک انوار ملک
 شب یلدا کچیور ؛ نور [ ] لنه رقیشته جهان

[*] «نور» ده کی اماله پی یله رک تجویز ایتدم .

قلبکده يتان آتش غيرت سونمامش ايسه امين اول که بو حالک ده
 فنا پذیر اولور. برانسان متانت طبعنی غیب ایدنجه مایوس اولور؛
 مغموم اولور. بعضاًده کولر، نیچون کولدیکنی ده بیلز! سنده کی
 بو حال هر کسده اولور. بن بر زمانلر حیاتدن . . . . .
 امیدسنز لیکه طمر لریکی اویومه! حسیاتنه عطالت دعوت
 ایتمه! شمدی یه قدر کوستردیکک غیرته یاز قدر، قوی اول! متین
 اول! بن کوکسنی فلکک هر درلو ظلمه هدف ایدن انسان
 طانیرم که صکره متانت و ثباتیه او قاهره مطلقک تعدیات قهارا-
 نه سنه علبه چالمش و عمرینی اسایش و راحت ایچنده کچورمشدر.
 حمد اولسون سن هنوز فلکک بر سله ستنی بیدک، بر صاعقه
 غضبنه چار بیلدک. . . او قدر آجینه حق حالده دکلسین. بو کون
 بن استقبالك اوزریمه کتوره جکی فلاکتی بیلدیکم کی تقدیم
 ایده جکی سعادتیه ده کشف ایده مم. یالکز بن دکل بتون انسانلر
 کشفندن عاجز درلر. سن نصل اولیورده اوکنده سایهک کی
 بر فلاکت لامبسی مشاهده ایدیورسین؟ یا نصل اولیورده او
 مصیبتلی لامبسی کوردیکک حالده قیره میورسین؟ کوردیکک
 ایشینگک فلاکتیه و یا سعادتیه دلالت ایلدیکنی نره دن استخراج
 ایده بیلورسین! براق الهی سورسهک. . . جهانک ثروتی،
 سعادتیه خیال اولدینی کی فلاکتیه ده خیالدر. ولوکه زنکین
 اولمشسین، نه زمان کوزل بر قلبه مالک دکلسین او ثروتدن نه حاصل

معیشتمزه، تلبسمزه مدار اولان اک قیمتلی اشیا مزی اک زینتلی اچه-
 لرمزی ینه آنک کو کسندن چیقاریورز. یر آتینک حاکمی
 اولمشر، نفوذمن تا اورالره بیله تأثیرینی حاصل ایدیور. . . .
 او ثروت سایه سننده درکه کونش کی عالمگیر اولدق. هوا کی
 بتون وجود انسانیتی بسلیورز. بیلایرم کی شدتلی بر آتسه
 مقاومت ایلیورز. آتس کی قوی بر دشمنه غلبه چالیورز. یازده
 بوزلر، قارلر تشکیل ایدیورز. قیشده - قوه فاطره نك یادکار
 یکانه سی اولان ذکاو ت سایه سننده طوپراقلره قوه انباتیه ویریورز.
 چچکار، بهارلر آچدیوریورز.

او ثروت سایه سننده درکه بالق کی دکلرک ایچی کزیورز،
 ایچنده مرجان، اینجو، صدف کی مجوهراتی چیقاردیغمز حالد
 طاغلیرمزک اتکلرینی بعضاده جبال متسلسله مزک بیوک بیوک
 سلسله لینی کشف ایدیورز. . . دکرده طاغ بولیورز، قرده
 طاغ دلیورز. اک قوتلی اک وحشی حیوانلری بیله کردنداده
 انقیاده کتوریورز.

او ثروت سایه سننده درکه فضائلزی، مکارمزی، آمالزی،
 سامانمزی، کسب و تحصیله مقتدر اولیورز. وجدانمزی نورابدیتله،
 حس-یا تمزی پرتو شرافتله تنویر و تزئیده موفق اولق المزدن
 کلیور. بوزینتی، بواحتشامی، بومقدس وطن محبتنی، بوفداکار-
 لغی هپ اوسایه ده میدان حصوله کتوریورز. سرمایه فریدمن

اولان وجودی محافظه و وقایه به جمله مجبورزه. بوسبیه مبنیدرکه
بن ده دنیاده یالکز مالک اولدیغم او سرمایه ذیقیتی محافظه ایله
اوغراشیورمده هر بریکزی آری آری کورمکه موفق اوله میورم.
مطالعنک بوسره ده سزه هرشیدن لذتلی کلدیکندن بحث
ایدیورسکز. بیلمکه بو بهار ایامنده تعبیر اخرله روح عالمنده
هانکی شیدن محظوظیت حس اولتماز. آفاقی، آسمانی، بتون
جهانی لطافت، حیات قاپلامش. نظر اک حقیر چنده بیله برمنظره
حسیات بخشا بولیور.

کونشک ضیاسیله یشیل محفظه سنی یرتان غنجه کل کبی فکر-
لرده شتانک و یردیکی طبیعی او یوشقلقدن او یانه جقدر. هر شطا-
رتدن، هر سعادتن حصه مند اوله جقدر! . . . باقی بر آز ایویم.
قرداشک

ا. ا.

و. م. برادر مرزه

عزیز قرداشم!

دماغکده حاصل اولان عالی نیتی تقدیس ایدنلردن اولدیغمی
نصایسه او کرمشسکدر. ترقیکی، سعادتکی، اقبالکی یوزینه کولن

ارقداشلردن مأمول ایدیورسهک خطا ایدیورسین. آنلر سنک پرتو شـبابـتـکه، شطارتکه، اشتیاقکه اشتراک ایدیورلر، فقط کدریکی، المکی، قانلی رؤیالریکی بر دفعه حق اولسون تطیبه، تنویره چالشمیورلر، چبالامیورلر. بری منفعتنی، دیکری اکلنجه. سنی کوزه دیور. او اکلنجه لره معرفته اولان میلانی محو ایتشار. وجودیکی، وارلغیکی حتی روح اقبالکی، نور استقبالیکی بیله کیرمکه، چوروتتمکه باشلامشار. سن بونلرک جمله سنه کوله کوله مقابله ایتمشین. بوالفتاتلری، بوالقشـلری سـوینـه سـوینـه قبول ایتمشین. بر کره جک اولسون باشکی ماضییه چویر مامش، استقبالی ملاحظه ایتمامشین! . . . بو کون تأسف ایدیورسین! یأس کتوریورسین. بیایر میسین که اسف عجزی سوروکلر. سن یاشده بر کنجه بر فطینه عجز - عصمته لکه یاقشمدینی کبی یراشماز. اوزمانلرینه آغلیه جق یانه جق یرده اوکی فکر سز ارقداشلریکی ترک ایت. رهبرک غیرت، رفیقک فکر استقبال اولسون. هنوز اون یدی یاشنده سین. شمدن صکره او خطالریکی تصحیحه مقتدر اوله بیلیرسین! باقی جناب حق استقبالیکی کونش کبی پارلاتسون، سوکیلی قرداشم!

سنی سون قرداشک

ا. ا.

دیگر

عزیز قرداشم!

مکتوبکی او قودینغ زمان مایوس بر حالده ایدم. مقصدیکی
 حصوله کتورمک ایچون الدن کلدیکی قدر غیرت ایده حکمی
 وعد ایتدیکم حالده کیجه اوکنه بیک سد، بیک مانع، بیک پرده
 کردم. قلبکی اینجتمدم، بلکه ده تأثراتکه سبب اولدم. فقط نه یالان
 سویلیهیم، ترقیکی جداً آرزو ایدنلردنم. مدار تعیشنی تأمین
 ایتمینجه بورادن حرکت بلکه قورقمقده اولدیغک استقباله کنندی
 الکه مدهش بر پرده چکمک دیمکدر. او زمان کنندی کنندی
 یمک، اولدورمک ایسترسین. او زمان آردهه ایکی یوز لیرا کده
 محو اولور کیدر. قورقارمکه بکا کفر ولعنت ایدرسین. بوکون
 معزز و مقدس کورینان بر قلب او زمان برزندان، بر جلاد یتاغی
 قدر مدهش و مظلم کورونمکه باشار. بکا کنندی هوسنه خدمت
 ایتمش بر هادم استقبال نظریله باقارسین. بوکون سودیکک یارین
 دشمن جانک اولور. سنی تشویق ایدن بن دکلیم؟ امین اول که
 بندن قوی، بندن بیوک معترضکده یوقدره. باغره جغم، چاغره جغم،
 اعتراض ایده جکم، حدت کوستره جکم. صباوتکدنبرو خصمک

اولور؟ نه استفاده ایده بیلورسین؟ هر شیدن اول قلب زنکین
اوللی. قاچ کره در بوسوزی تکرار ایدیورم، بر درلو بر تاثیرینی
کوره میورم. آرتق بو فکر دن واز کچ!

رفیقکه چالشدینگ درس لر دن ممنون اولیورم. رفیقک جدأ
چالشقان بر چو جقدر. کندیسی ایچون درونی بر محبت حس
ایتمکدهیم. هاله چو جقلره کوسه تردیکی غیرتدن حاصل اولان
سونجمی بر درلو ابرازه موفق اوله میورم. وطننه، وطنداش لرینه
معاونتده قصور ایتمیان بر انسان هر زمان هر نه قدر عادی اولسه ده
نی نوعنک حرمت و اعتبارینی دعوت ایلر. بو صنعت پک فنادر،
بنده بیلورم، فقط الدن نه کلور؟ تحمل ایتملی برادر! باقی چوق
اوقو، آز یاز!

فرداشک

ا. ا.

ا. م. افندییه

برادر جکم!

مکتوبکزی آلام. شیوه کتابتکزه آفرین خوان اولمقدن

بشقه برشی المدن کلز. ممنون اولدم. مسدسک نثره تحویلی فنا

دکل، فقط بویله شیرله اوغراشمق او صاحب اثرک ترجانی اولمغه بکزره سز آنلری مطالعه ایدکده دماغکزک آلمش اولدینی لذتی تصویر ایدک! یاخودکه «فلا کتزدہ برکنجک ناله سی فریادی» نامیله بر مقاله قله آلاک! ینہ استنادکاهکز او بیتلر اوله بیلورہ بوراسنی کچلم!

بر کچه سزه دوام ایدہ جکمی وعد ایتمشیدم، حقکز وار، فقط بر مدتدنبری وجودمی اسیر ظلی ایدن خستهلق بردقیقه راحت ویرمیورکه انسان ارقداشلرینی کورسون. آنلرک صفالرینه سونجارینه اشتراک ایتسونده منشریح اولسون.

بر انسان طوغدینی زمان هر سرمایه دن، هر زینتکنکن، هر سعادتدن محروم اولدینی حالده بیله «ثروت شخصیتیه» فطرة مالکدر. اک منبت، اک برکتلی، اک قیمتلی سرمایه مزده اودر. او ثروت سایه سننده درکه طبیعتی اسیر هوساتمز ایتمشز؛ محکوم اقتدارمز ایتمشز!

او ثروت سایه سننده درکه طبیعت اوزرینه بر طبیعت ثانی تأسیسنه موفق اولمشز. بنالر، اولر، کارکاهلر، سرایلر، کاشانهلر، قصرلر انشا ایتمشز. دکرلری قره، قره لری دکر حالنه قویمشز. روزکار بیله اسیر منفعتمز اولمش!

او ثروت سایه سننده درکه ییلدیرم کبی یرلری دلیورز، نقلیاتمز سهولت ایچون کموری، دمیری، باقری آنک سینهنسندن چکیورز.

— اعتقاد منجه — بن دکلیم ؟ ایشته اک متین دشمنک بن اوله جغم !
ایسترایسهک بونلرک جمله سنی خصومت صای، منفعت صای، کین
صای، غرور صای، ذرتما فتور کتورمیه حکمدن امین اول ! بن
اویله هوس ویرر، اشتیاق ویرر ده استقبالی دوشونمز ساده
دلاردن دکلم . — برادره تذکره کی کوندر. کندیسسیله کوروشمک
آرزوسنده اولدیغکی بیلدیر. قارشى قارشى یه کلدیگکز زمان سنی
طبابتدن نیچون منع ایتمک ایستدیگنی صور، آکلا. صکره
هرایشه تشبث ایدرز. سرعتک لزومی یوق. بن ینه بوکون
کندیسسیله کوروشه جکم. باقی استدیگکدن پارلاق مقصدلره نائل
اولمکی دعا ایدرم قرداشم !

سنی سون قرداشک

ا. ا.

